

ОДБРАНА

Година XIII ■ Број 287 ■ 1. септембар 2017. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

ИНТЕРВЈУ

ПРОФ. ДР МИЛОМИР СТЕПИЋ

У СУСРЕТ НОВОМ БИПОЛАРИЗМУ

NAJPOŽELJNIJI PARTNER ZA KUPOVINU PUTEM ADMINISTRATIVNE ZABRANE

pa na...

6

**RATA
BEZ KAMATE**

UZ ADMINISTRATIVNU ZABRANU

**KUPOVINOM NA 6 RATA BEZ KAMATE, SAMO ZA PRIPADNIKE VOJSKE I MINISTARSTVA ODBRANE
uz administrativnu zabranu**

Beograd, Arena - Bulevar Arsenija Čarnojevića 97a
Beograd, Banjica-Crnotravska 7-9
Beograd, Bulevar Vuk-Bulevar kralja Aleksandra 108-110
Beograd, Immo-Gandijeva 21
Beograd, Megastore BIG BG-Višnjička 84,
Beograd, Megastore DC-Jurija Gagarina 16,
Beograd, Stadion-Zaplanjska 32,
Beograd, Đeram-Bulevar kralja Aleksandra 168
Beograd, Požeška-Požeška 67a
Beograd, Ušće-Bulevar Mihajla Pupina 4
Beograd, Kids DC - Jurija Gagarina 16
Beograd, Outlet Diskont-Bulevar vojvode Mišića 10
Beograd, Outlet Galenika-Batajnički drum 1/1
Beograd, Outlet Banjica-Crnotravska 4
Beograd, Outlet Bulevar-Bulevar kralja Aleksandra 391
Beograd, Buzz BIG BG-Višnjička 84
Beograd, Buzz DC-Jurija Gagarina 16
Beograd, Buzz Knez-Knez Mihajlova 21
Beograd, Buzz Usce-Bulevar Mihajla Pupina 4
Beograd, Champion Ušće - Bulevar Mihajla Pupina 4
Beograd, Extra Sports Borča-Shoppi Park, Zrenjaninski put bb
Beograd, Extra Sports NBG-Omladinskih brigada 100
Beograd, Run 'n More-Uzun Mirkova 10

Bačka Topola-Boljai Farkaša 2
Indija, Outlet-Vojvode Putnika bb
Jagodina, VIVO-Stevana Ivanovića bb
Kragujevac Plaza-Bulevar Kraljice Marije 56,
Kragujevac 3, Outlet- Dr. Zorana Đinđića 10
Kragujevac, BUZZ-Bulevar Kraljice Marije 56
Kikinda-Trg srpskih dobrovoljaca 30
Kraljevo 2-Trg srpskih ratnika 5
Kruševac 2-Mirka Tomića 26
Kruševac 3-Mirka Tomića 18
Leskovac-Trg revolucije 33
Loznica 2-Vojvode Mišića 1
Mladenovac-Braće Badžaka 2
Niš, Medijana-Bulevar Medijana 21
Niš, Forum-Obrenovićeva 42
Niš, BUZZ-Obrenovićeva bb
Novi Sad, Megastore BIG CEE-Sentandrejski put 11
Novi Sad, Centar-Zmaj Jovina 20
Novi Sad, Kids centar-Pozorišni trg 5
Novi Sad, BUZZ-Zmaj Jovina 2
Novi Pazar-Čerkez Mahala bb
Novi Pazar, BUZZ-28. Novembra bb
Obrenovac-Miloša Obrenovića 36

Pančevo-Miloša Obrenovića 12
Požarevac-Trg oslobođenja 1,
Ruma-Glavna 141
Smederevo-Karađorđev dud E2
Sombor-Kralja Petra I, broj 12
Sombor 2-Kralja Petra I, broj 32
Subotica-Ulica Rudić br.1
Subotica, Megastore-Segedinski put 88
Šabac-Zapadna transverzala 4,
Čačak-Skadarska 12
Zrenjanin, BUZZ-Bagljaš zapad 5, objekat 2,
Pirot, Extra Sports-Dragoševa bb
Užice-Trg partizana 1
Užice 2-Dimitrija Tucovića 99
Valjevo-Pop Lukina 1
Valjevo 2-Uzun Mirkova 2B
Vranje-Kralja Stefana Prvovenčanog 115
Zaječar 2-Trg oslobođenja 20
Zlatibor- Tržni Centar Zlatibor 31315, 4607/6 KO Čajetin
Zrenjanin-Bagljaš zapad 5, objekat 2

SPORTVISION.RS

email: obustave@sportvision.rs

CALL-CENTER-BESPLATNI-POZIV
0800-003-004

Prebacite zaradu u Addiko banku do 31. 10. 2017. godine i osvojite vaučer u vrednosti i do 7.500 RSD

- za iznos kredita do 600.000 RSD - poklon vaučer u iznosu od **2.500 RSD**
- za iznos kredita od 601.000 RSD - 1.200.000 RSD - poklon vaučer u iznosu od **5.000 RSD**
- za iznos kredita preko 1.200.000 RSD - poklon vaučer u iznosu od **7.500 RSD**

Poklon vaučer

Addiko banka vas nagrađuje poklon vaučerom za otvoreni paket tekućeg računa sa prenosom zarade ili odobren kredit

Ime, prezime

JMBG

Rok za realizaciju poklon vaučera

2.500
RSD

Addiko Bank

www.addiko.rs
Addiko Kontakt centar 0800 303 303
Addiko Bank a.d. Beograd

Addiko Bank
Gde je $2 + 2 = 4$

Addiko Kontakt centar
0800 303 303
addiko.rs

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапандин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић
Владимир Вјештић
Миријана Крстовић, поручник
Биљана Миљић

Стални сарадници

др Себастијан Балаш, др Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, др Милан Мијалковски,
др Зоран Миладиновић, др Миљан Милкић,
Будимир М. Попалић, Милош Стругар,
Никола Остојић, Александар Радић, Бојан Рајић,
Влада Ристић, Милена Милетић, Александар Киш,
Драгана Барјактаревећ

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник)
Станислава Струњаш (техничка уредница)

Фотографија

Даримир Банда, Душка Стефановић, Јово Мамула
(фото-репортери)

Језички редактори

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски,
Јелица Живановић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3201-728; 23-728; 3349-536

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

Продаја 3201-810; 3241-254; 23-810

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МП „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штељонице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 287

ТЕНКИСТИ
ЧЕТВРТЕ БРИГАДЕ
НА ЗАДАТКУ

Снимио
Даримир БАНДА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ
„АРСЕНАЛ“ 103

САВРЕМЕНО НАОРУЖАЊЕ
КОД НАС И У СВЕТУ

Екипа Војске Србије на „Тенковском биатлону“ РАМЕ УЗ РАМЕ СА НАЈБОЉИМА

Речна флотила на новобечејским „Великогоспојинским данима“

ТРАГ У ВРЕМЕНУ

Дан Војног музеја – 22. август

ЧУВАР НАЦИОНАЛНЕ И ВОЈНЕ ТРАДИЦИЈЕ

У овом броју...

8 Проф. др Миломир Степић
научни саветник у Институту
за политичке студије

У СУСРЕТ
НОВОМ
БИПОЛАРИЗМУ

12 Изазови
саобраћајне службе
Војске Србије

ИПАК СЕ КРЕЋЕ

16 Бригадни генерал
Жељко Нинковић
начелник Управе за логистику

МОДЕРНИЗАЦИЈОМ
ЛО ЕФИКАСНОСТИ

25 Будућност војног здравства

СНАГА
ДВЕ УНИФОРМЕ

30 Убиства српских владара

УСУД
РАДОВАЊСКОГ
ЛУГА

32 Новосадске касарне

ПЕШАДИЈСКА КУЋА
– КАСАРНА
„ВОЈВОДА БОЈОВИЋ”

Садашњи светски поредак је прелазни и можемо да га назовемо „релативним униполаризмом”, јер су САД и даље водећа сила, али њихова моћ није апсолутна као у последњој деценији 20. века. Ако геополитички и геоекономски процеси буду текли као до сада, њено место заузеће Кина. Видећемо да ли ће она достићи ниво да неприкосновено влада светом и да ли ће се онда „варвари” удружити против тог „Централног царства”. Али, ако исламски свет настави да јача и агресивно наступа, онда је неминовно да хетерогени „остатак света” како тако формира други глобални пол, каже за магазин „Одбрана” проф. др Миломир Степић, научни саветник у Институту за политичке студије и предавач на Високим студијама безбедности и одбране.

Изазови саобраћајне службе Војске Србије тема су новог броја наше новине. У времену опште беспарице и све већег одлива стручног кадра, служба се суочава с немало проблема, изазова и тешкоћа, које превазилази само захваљујући великом искуству, ентузијазму, упорности и истрајности својих припадника, на свим нивоима командовања. Реализација саобраћајних и транспортних задатака један је од предуслова за извршавање готово свих осталих задатака Војске.

Бригадни генерал Жељко Нинковић, начелник Управе за логистику Генералштаба, у интервјуу поводом предстојећих празника логистичких служби, тврди да се само модернизацијом може побољшати њихова ефикасност. Поједини теоретичари сматрају да је логистика, поред обавештајне делатности, једна од одлучујућих компоненти успешног војевања и победе у сваком сукобу. Стога, сматра он, захваљујући кадру највишег нивоа војног, стручног и научног образовања, те моралног кредибилитета, не стоји питање да ли логистика Војске Србије данас нешто зна или може, већ само да ли постоји минимум објективних услова за реализацију захтева који се пред њу постављају.

Читаоцима препоручујемо и запис с „Тенковског биатлона”, где се екипа наше војске, у оштрој конкуренцији, четврту годину заредом учествујући на Међународним војним играма у Русији, изборила за шесто место, одмеравајући вештине раме уз раме са најбољима тенкистима.

Традиционална манифестација „Великогоспојински дани”, по мишљењу туристичких стручњака један од најквалитетнијих догађаја у Србији, одржана у Новом Бечеју од 25. до 27. августа, отпочела је упловљавањем бродова Речне флотиле на пристаниште Тисе и откривањем бисте прослављеном команданту монитора „Драва” поручнику бојног брода Александру Берићу. Јединствен траг у времену о том јунаку Априлског рата остављамо и на страницама „Одбране”.

Забележили смо и изложбу „Предмети из ризнице Војног музеја”, поводом 139. годишњице те установе. Од оснивања 22. августа 1878, музеј сакупља сведочанства о традицији борбе за слободу, артефакте који показују креативност примењену у изради наоружања и опреме и предмете из ратова у којима је српски народ био принуђен да учествује. Богатство фонда музеја на Калемегдану чини више од 32.000 предмета, систематизованих у 14 збирки, и око 100.000 негатива и фотографија, што представља значајну музејску баштину, која превазилази оквире националне и војне историје. ■

МИНИСТАР ОДБРАНЕ У КРАЉЕВУ

Министар одбране Александар Вулин обишао је 16. августа Центар за обуку логистике у Краљеву. У Касарни „Рибница“ састао се са градоначелником Краљева Предрагом Терзићем и начелником Рашког управног округа Небојшом Симовићем.

Министар Вулин указао је да Министарство одбране увек настоји да са локалном самоуправом има најбоље могуће односе, јер је то важно и за живот грађана и за свакодневни рад припадника војске.

У пратњи начелника Генералштаба Војске Србије генерала Љубише Диковића и команданта Команде за обуку генерал-потпуковика Ђокице Петровића, министар одбране обишао је припаднике Центра за обуку логистике Команде за обуку у Касарни „Рибница“ и присуствовао обуци у управљању моторним возилима кадета 139. класе Војне академије на Аутодрому „Берановац“. ■

ВОЈНОТЕХНИЧКИ ФОРУМ „АРМИЈА 2017“

Делегација Министарства одбране и Војске Србије, коју је предводио државни секретар Александар Живковић, присуствовала је Трећем међународном војнотехничком форуму „Армија 2017“, који се недавно одржао у војном парку „Патриот“, у околини Москве. У делегацији су били и в. д. помоћника министра одбране за материјалне ресурсе Ненад Милорадовић, начелник Управе за одбрамбене технологије генерал-мајор Бојан Зрнић и начелник Управе за логистику Генералштаба бригадни генерал Жељко Нинковић.

Форум „Армија“ једна је од највећих изложби наоружања, муниције, војне технике и опреме у свету. Ове године учествовало је више од 1.200 компанија, а на изложби је представљено око 18.500 експоната. ■

МИНИСТАР ВУЛИН У „ПРВОЈ ПЕТОЛЕТКИ“

Министар одбране Александар Вулин посетио је 25. августа предузеће „Прва петолетка – наменска“ у Трстенику, где се састао с руководством фабрике и представницима синдиката, те обишао погон серијске производње и халу монтаже.

Том приликом истакао је да је Влада за фабрику у Трстенику ове године наменила три и по милиона евра за набавку нових машина и улагање у нове технологије, софистицираније производе, који се могу извозити на светско тржиште. Такође, рекао је да наша наменска индустрија има све више потреба за високообразованим инжењерским кадром.

Директорка Анђелка Атанасковић навела је да је „Прва петолетка“ набавила две нове машине, да предузеће ради на новим пројектима, који ће се ускоро испитивати у ТОЦ-у, после чега се очекује њихово увођење у нашу војску. ■

ПОСЕТА ФАБРИЦИ У ВЕЛИКОЈ ПЛАНИ

Током обиласка фабрике „Борбени сложени система“ у Великој Плани, која спада међу најсавременије и у Србији и у Европи, 18. августа, министар одбране Александар Вулин рекао је да је Србија у стању да се самостално наоружа-

ва и осваја најмодерније светске технологије, због чега је наша политика војне неутралности и одржива.

Према његовим речима, никада до сада, још од времена СФРЈ, није било покренуто толико нових пројеката. Изразио је очекивање да ће до краја године бити усвојен нови закон који ће омогућити и улагање у нашу одбрамбену индустрију.

Са представницима фабрике, у пратњу в. д. помоћника министра за материјалне ресурсе Ненада Милорадовића и директора „Југоимпорт СДПР-а“ Југослава Петковића, министар Вулин обишао је погоне „Цевара“, „Машинска обрада“, „Велика преса“, „Ласер“ и „Монтажа“. ■

ОБИЛАЗАК ЈЕДИНИЦА КОМАНДЕ ЗА ОБУКУ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић обишао је 23. августа део јединица Команде за обуку на Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“ и Центар за обуку Копнене војске у Пожаревцу.

Генерал Диковић стекао је увид у активности које се реализују у оквиру стационарног логоровања јунске генерације војника на „Пасуљанским ливадама“ и професионалних војника на додатном оспособљавању у пожаревачком центру, где је присуствовао гађању из минобачача 120 мм. У Касарни „Генерал Павле Јуришић Штурм“ сагледао је организацију рада Центра за обуку. ■

ЕВАЛУАЦИЈА МИРОВЊАКА ЗА ЛИБАН

На Бази „Југ“ и полигону „Боровац“ 24. августа завршена је тродневна евалуација обучености пешадијске чете и вода за заштиту снага Треће бригаде Копнене војске за ангажовање у мисији мировних снага Уједињених нација у Републици Либан (UNIFIL).

Тактичка вежба „Српски штит – 11“, којом је руководио заменик команданта Треће бригаде пуковник Слађан Стаменковић, показала је да су официри, подофицири и војници пешадијске чете и вода за заштиту снага обучени у патролирању, обезбеђењу места базирања, контроли масовног окупљања, раду на осматрачкој станици и обезбеђењу контролних пунктова и конвоја.

Проверу обучености извршио је евалуаторски тим Генералштаба којим је руководио потпуковник Душан Ракочевић. ■

ПРОМОВИСАНИ РЕЗЕРВНИ ОФИЦИРИ

7

Најмлађа генерација слушалаца резервних официра „март 2017“, која је школовање завршила на Војној и Војномедицинској академији, промовисана је 25. августа у Касарни „Генерал Јован Мишковић“, у Београду. После шестомесечне обуке њих 32 произведено је у чин резервног потпоручника Војске Србије.

Признања најбољима – Николи Арсићу, Маји Михајловић и Сергеју Вукши – уручио је начелник Војне академије генерал-мајор Горан Зековић. Честитајући им завршетак школовања, пожелео им је успех у будућем раду и животу, истичући значај образовања и искуства које су у стекли. ■

ВЕЖБА ПОДРЖАНА РАЧУНАРСКИМ СИМУЛАЦИЈАМА

У Центру за обуку путем симулација, у Касарни „Бањица 2“ у Београду, одржана је петодневна вежба подржана рачунарским симулацијама „Виртуелни штит 2017“, коју је реализовала Команда Треће бригаде Копнене војске.

Вежбом, на којој се обучавају припадници декларисаних јединица Војске Србије, руководио је потпуковник Золтан Рајда из Команде Бригаде, а учествовали су и припадници Трећег батаљона војне полиције, 246. батаљона АБХО и Центра за обуку путем симулација, те представници Црвеног крста Србије.

Поред обуке у штабном раду лица на кључним дужностима у декларисаним јединицама, вежба је представљала и припрему инжењеријске чете опште намене за евалуацију НАТО-а нивоа 1 и лаке пешадијске чете, вода војне полиције и вода АБХО за евалуацију нивоа 2, које тим саставима предстоје у октобру 2017. године на Бази „Југ“. ■

ПРОФ. ДР МИЛОМИР СТЕПИЋ,
НАУЧНИ САВЕТНИК У ИНСТИТУТУ ЗА ПОЛИТИЧКЕ СТУДИЈЕ

У СУСРЕТ НОВОМ БИПОЛАРИЗМУ

У издању Института за политичке студије из Београда, крајем прошле године, изашла је књига „Геополитика: идеје, теорије, концепције”, професора др Миломира Степића. Реч је, вероватно, о тренутно најтемељнијој и најсвеобухватнијој научној монографији из геополитике код нас, која осветљава најважније теоријске поставке геополитике, наглашавајући њен неспорни практични значај у идентификовању, обликовању и прогнози савремених међународних процеса.

На промоцији у Дому Војске Србије рекли смо да је „српско ишћање геополитичко ишћање, оно није демократско, овакво или онакво. Оно је геополитичко. Нејознавање геополитике води српски народ у пројаси”.

Може ли догађаје да појаснишће шћ шћезу?

– Српско питање је комплексно и има своје историјске, верске, културне, економске, безбедносне и друге аспекте. Али, оно се може сажети на круцијалну чињеницу – непостојање српске државе која би својим границама обухватила све или већину српских земаља. Српском политичко-територијалном обједињавању увек су се про-

Садашњи светски поредак је прелазни и можемо да га назовемо „релативним униполаризмом“, јер су САД и даље водећа сила, али њихова моћ није апсолутна као у последњој деценији 20. века. Ако геополитички и геоекономски процеси буду текли као до сада, њено место заузеће Кина. Видећемо да ли ће она достићи ниво да неприкосновено влада светом и да ли ће се онда „варвари“ удружити против тог „Централног царства“. Али, ако исламски свет настави да јача и агресивно наступа, онда је неминовно да хетерогени „остатак света“ како-тако формира други глобални пол.

Снимио Горан СТАНКОВИЋ

тивиле велике силе Запада, не желећи да у тако важном региону као што је Балкан постоји релативно велика, компактна, многољудна, етнички хомогена и одлично позиционирана држава. Тим пре што је она перцепирана као проруска. Ма колико се ми упињали да то тумачимо као стереотип Запада, ипак се ради о константи. Из тога проистиче да је српско питање било, јесте и биће – геополитичко питање. И оно је данас отвореније него икада.

Погрешно се сматрало да је решено стварањем Краљевине СХС. Био је то трагичан привид, „златни кавез“ за српски народ. Ту државу, као „прекоредну интеграцију“, створиле су и одржавале приатлантске, поморске

силе из очигледних геополитичких разлога – да блокирају геополитичке векторе две континенталистичке силе, Немачке и Русије, односно Совјетског Савеза. Када је њено постојање постало непотребно, некадашњи креатори уклонили су је с политичке карте. Нису артикулисали настанак нових држава на основу демократског изјашњавања конститутивних народа, већ у складу са својим геополитичким интересима. Уместо да неетничке границе бивших југословенских република помере сходно просторном размештају становништва, они су изазвали померање становништва сходно вештачким границама. И поново нису дозволиле да се формира интегрална српска држава, већ су српски простор додатно фрагментирале и редуковале. Тако наметнуто геополитичко преуређење Балкана довело је до пароксизма његову већ постојећу нестабилност.

○ Какав је геополитички положај Србије и осталих српских земаља данас?

– Геополитичка стварност Србије неодвојива је од позиције осталих српских земаља. То су геополитички „спојени судови“. Наши супарници управо настоје да српски чинилац сведу не само на Србију, већ на ону инвалидну „ужу“, па и на „преткумановску“ или још мању, „пашалучку“. Увек када је званични Београд у геополитичким надметањима са суседима и великим силама представљао српске земље, а не само Србију, ма колика она била,

имао је већу „специфичну тежину“. Тако је и данас. Деликатност нашег положаја проистиче из још нерешеног (пост)југословенског наслеђа, од како би рекао академик Милорад Екмечић, „синтетичких“ нација, језика, црква и квазиисторијског наслеђа, до новонасталих лабилних „државоида“ и њихових апсурдних АВНОЈ-ских граница. У тој постмодерној балканизацији главну реч воде Западне силе под вођством САД, које настоје да „зацементирају“ оно што су постигле у хладном рату и осигурају позадину за актуелни *Drang nach Osten*. Али, српски простор постао је једна од арена „новог хладног рата“, односно обновљеног сучељавања Запада и Русије, као саставног дела епохално важних промена не само природе глобалног поретка, већ и до сада важећих геополитичких парадигми.

○ Може ли истрајно бити одржива наша политика „и Русија и Запад“?

– У тој балансерској, ескиваторској оријентацији има преварантског позивања на Светог Саву, деспота Стефана Лазаревића, кнеза Милоша, а много више на титоистичке тековине, које су се, са српског становишта, показале погубним и у данашњем контексту депласираним. Образац „и-и“ је, можда, орочено, тактички употребљив, али је дугорочно, стратегијски тешко одржив. Српска оријентација требало би да се заснива на историјским искуствима, па и новијим. Не може да се занемари ни „разби-распад“

ВОЈСКА ЈЕ ДЕО СРПСКОГ ИДЕНТИТЕТА

○ Како видиш положај и улогу Војске Србије данас и изазове пред њом?

– Војска је део српског идентитета. Неопходно је успоставити српску ратничку вертикалу – од преднемањићког и немањићког, нарочито косовског витешког наслеђа, хајдучке, ускочке, устаничке, шајкашке, фрајкорске и остале традиције, потом сећања на подвижнике из балканских, Првог и Другог светског рата, до примера савремених јунака мајора Телића и Стојадина Мирковића, ратника с Плитвица, Коридора, Кошара... Враћање поноса и самопоуздања достојног српског официра, подофицира и војника јесте предуслов успешног суочавања с изазовима који постоје и чекају нас. А они су очигледни. Не би требало да се заварavamo. Ово је Балкан. Наши суседи и не скривају своје територијалне претензије. Ако је нешто променљиво, то су границе на Балкану. Снажна, модерна, способна и, изнад свега, мотивисана војска је не само чинилац одвраћања и политички адут, већ и показатељ националног поноса и кохезије.

СФРЈ, нити ангажман Запада, на једној, и Русије, на другој страни. Није могуће занемарити ни емоције, како нам се често препоручује. Међутим, у рационалном опредељивању, које, наравно, подразумева пројекцију будућности нације и државе, требало би поћи од три суштинска питања: Која је оријентација природна и логична са становишта поступности, односно редоследа српске интеграције? Која оријентација је у сагласју са српским цивилизацијским и геополитичким идентитетом? И најзад, која оријентација је дугорочно развојно перспективна? Одговори сугеришу каква би требало да буде наша политика и каквој геополитичкој позицији бисмо морали да тежимо. Под условом да наша воља надилази наше морање.

○ До пре неколико година Сједињене Америчке Државе биле су нејри-косновена свејска сила. Колико свеи данас поново карактерише бијоларна слика и какве су шансе да она буде и мултијоларна? Како данас изгледа расподела моћи

– САД, Русија, Кина, Индија, Европска унија – и како то утиче на нас?

– Оправдано разочарани америчким ангажманом, не само због агресије на СРЈ 1999. године и подршке сепаратизму Албанаца у косовско-метохијском делу Србије, већ и током читаве југословенске кризе, многи мисле да САД само што нису свргнуте са светског трона. И даље су САД економски, (према БДП-у), војно, обавештајно, пропагандно и на остале начине водећа светска сила. Можда је још важније што и даље држе кључне геополитичке позиције и доминирају светским политичким, економско-финансијским и многим другим институцијама. Истина је да присуствујемо релативизацији моћи Запада, што не значи да је дошао тренутак шпенглеровске „пропасти Запада“. У ствари, индикативни су релативно заостајање, дестабилизација и све отворенији знаци нелојалности америчких експонената на два евроазијска „мостобрана“: западном – Европска унија, и источном – Јапан, Јужна Кореја, Тајван, Филипини. Истовремено са сла-

бљењем „Империје“, јачају и, што је још важније, удружују се „варвари“ – Кина, Индија, Русија, Иран... Неопходно је да српско промишљање геополитичке будућности то узме у обзир. Позиције у „балканском геополитичком чвору“ већ су се промениле, а мењаће се и даље. Поред досадашњих актера, појављују се и нови, којих до сада није било. Дакле, „безалтернативност“ може да буде у дневно-политичкој употреби, али не и наше истинско опредељење.

○ Хоће ли после „Брегзитџа“ бити наставаљено „парање“ Европске уније и има ли она заједница данас алтернативу, преваходно за Србију, јер се до пре неколико година чинило да нема?

– Не би требало раздвајати Европску унију и европски део НАТО-а. Европска унија је политичко-економско, а НАТО војно-безбедносно „крило“ атлантизма. Европска унија и НАТО су не само аверс и реверс исте атлантистичке новчанице, већ и анахрона „чеда“ хладног рата, која настоје да опстану „на инфузији“. Обе организације су

МОДЕРНИЗАЦИЈА ИЛИ СЛАБЉЕЊЕ

Какав је Ваш став о потреби враћања служења редовног војног рока?

– Сви који су раније служили војску или ратовали везани су за то време, места где су служили и борили се, класиће и саборце, логоровања, теренске вежбе, гађања... Убеђен сам да су многи за враћање редовног војног рока. Питање је колико је то сврсисходно са становишта савременог начина ратовања, економске моћи земље, потреба, претњи... Прилично неодговорно и много лакше било је укинути редовни војни рок него га вратити. Нама је снажна војска животна питање. А под маском модернизације спроведено је њено слабљење. У сваком случају мислим да би требало увести неки облик војног оспособљавања младих, али, што да не и старијих. Много смо „омекшали“ и постали конформисти.

творевине таласократског геополитичког кода и Западне цивилизације. Чланство земље и народа који не припадају том идентитету јесте, према Хантингтону, аномалија и води у погубну националну шизофренију. Дакле, Унија може да буде српска принудна, али не и добровољна опција. И то не само због очигледно пристрасног става у вези са косовско-метохијским „случајем”, већ из суштинских разлога. Уосталом, Европска унија има „конструкцијску грешку”, коју актуелни вишедименционални проблеми несумњиво доказују. Није се „Брегзит” десио случајно. Никакав европски пут земаља такозваног Западног Балкана, што је измишљен, тенденциозан термин, неће моћи да буде замена за одлазак Велике Британије. Интегративни тренд очигледно се преокренуо у дезинтегративни.

О. „Враћа” ли се Русија снажно и ширајно на Балкан?

– Било какав, чак и минималан знак руског присуства на Балкану за Запад је неприхватљив, одмах се проглашава „малигним” и на све начине онемогућава. Прво, зато што је Балкан геополитички ванредно важан, друго, зато што Запад сматра да је победом у хладном рату претворио Балкан у свој „забран”, треће, зато што је Балкан „прецизни сеизмограф” промена у глобалном поретку и четврто – зато што стање на Балкану потврђује или оповргава опоравак Русије посредством утицаја у православним земаљама и народима, нарочито код српског чиниоца. Чак и када је постсовјетска Русија била веома слаба, Румунија и Бугарска су експресно примљене у НАТО и ЕУ да би се пресекао балкански вектор „евентуално опорављене Русије”, како истиче Бжежински. Данас, иако оснажена, Русија тек „узнемирава” Запад на Балкану. Тај тренд је све уочљивији и Запад, првенствено САД, настоји да га превентивно онемогући или одложи.

О. Да ли је буђење исламског свећа нова, чини се, раније пошцењивана геополитичка чињеница?

– Исламски свет чини готово 1,7 милијарди људи, који настањују огроман и енергетски пребогат простор. Чинилац таквих предиспозиција нити жели нити може да остане геополитич-

ПРОМИШЉАЊЕ ГЕОПОЛИТИКЕ

Професор др Миломир Степић ради као научни саветник у Институту за политичке студије у Београду. Докторирао је на Географском факултету Универзитета у Београду. Бави се теоријском геополитиком, геополитиком Балкана и српских земаља. Предавао је (или предаје) на Географском, Економском, Геоокономском и Факултету политичких наука, те на Дипломатској академији Министарства спољних послова и Високим студијама безбедности и одбране Војне академије. Међу књигама које је написао издвајају се: „Српско питање – геополитичко питање”, „У вртлогу балканизације”, „Косово и Метохија – постмодерни геополитички експеримент”, „Геополитика неоевроазијства – позиција српских земаља”, „Геополитика – идеје, теорије, концепције”.

ки објекат којим ће и даље да манипулишу традиционалне велике силе. Очигледно је да на велика врата ступа у светску арену. У територијалном контакту је с већином савремених цивилизација и великих сила, са САД посредно, а одликује се експанзионистичким, често милитантним амбицијама. У глобалном геополитичком контексту, исламски свет је централно позициониран, заузима блискоисточну „Велику пукотину”, као кључни регион „Светског острва”, (према Мекиндеру), и контролише већину кључних тачака и зона у том простору. Стога већи део исламског света има све особине новог, постмодерног, глобалног „исламског Heartland-а”. Његов малоазијски „прст” усмерен је према Балкану!

О. У завршном делу Ваше монографије, који носи назив „Куда иде геополитика”, настојите да укажете на поштенцијално најважнија геополитичка кретања у овом веку. И убудуће, смањите, најзначајнију геополитичку шифафету, у тек сасалом мултиполарном свећу, подељено ће носити САД, Русија, Кина, али ће се у глобалним

геополитичким односима за мишљење све више у догледној будућности пошати и исламски свећ, Индија, Бразил, Јужноафричка Република. Има ли шоме данас нешто да се дога?

– Готово да нема. Истински мултиполарни свет тек долази и он ће се релативно брзо трансформисати у „нови биполаризам”, како га назива Дугин. Садашњи поредак је прелазни и можемо да га назовемо „релативним униполаризмом”, јер су САД и даље водећа сила, али њихова моћ није апсолутна као у последњој деценији 20. века. Ако геополитички и геоокономски процеси буду текли као до сада, њено место заузеће Кина. Да ли ће она достићи такав ниво да неприкосновено влада светом и да ли ће се онда „варвари” удружити против тог „Централног царства”? Ако исламски свет настави да јача и агресивно наступа, онда је неминовно да хетерогени „остатак света” како-тако формира други глобални пол. Тај светски систем функционисаће као мултиполарни биполаризам, али не трајно. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ

ИЗАЗОВИ САОБРАЋАЈНЕ СЛУЖБЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

ИПАК СЕ КРЕЋЕ

Дан саобраћајне службе – 15. септембар прилика је да се нешто већа пажња посвети делатности без које се не може замислити ниједан дан у Војсци Србије. Као ни у друштву уопште. Реализација саобраћајних и транспортних задатака представља један од предуслова за реализацију готово свих осталих задатака војске. Како данас, у модерно доба информатичке револуције, када путевима господаре друмске крстарице и грдосије с неколико стотина коња под хаубом, тако и раније, када се саобраћајем сматрало кретање запрежних кола.

Док сређније земље и војске своју саобраћајну и транспортну делатност и функцију развијају континуирано, без већих прекида и осцилација, Војска Србије је, стицајем разних околности, у које спадају санкције међународне заједнице и свестрано осиромашење друштва, разбијање некадашње заједничке државе, па и агресије НАТО-а, у неизвесној развојној трци насилно заустављена у пола корака. Између осталог, тада је свој возни парк од 45.000 моторних и прикључних возила, колико их је имала почетком деведесетих година, за само једну деценију, до 2000, свела на половину.

У новим условима била је нужна реорганизација Војске, те су, у складу с њеним мисијама и задацима, организацијске промене захватиле и саобраћајну службу. Модернизација возног парка, подмлађивање и усавршавање кадра, уз очување бројних експерата и стручњака, доказаних у тешким годинама стагнација и реформе, дефинисање јединственог економичног, рационалног, а истовремено не мање ефикасног модела транспорта у миру и рату, коришћење савремених технологија транспорта и неизбежна контејнеризација, били су само неки од изазова којима се руководиоци службе посвећују крајем прве и почетком друге деценије овог века.

У времену опште беспарице и све већег одлива стручног кадра, саобраћајна служба суочава се с немало проблема, изазова и тешкоћа, које превазилази само захваљујући великом искуству, ентузијазму, упорности и истрајности свих припадника, на свим нивоима командовања

Застој у развоју није могао да се отклони брзо, а Војска, оптерећена врло одговорним задацима, обично нема много времена за предах и премишљања. Тако је и саобраћајна служба, као део логистике Војске Србије, од 2005. године убрзаним корацима кренула да се опоравља. Упркос великим напорима, непрекидном занављању возног парка, дефинисању и развоју нове оптималније организационе структуре извршних и управних органа службе, формирању Центра за координацију кретања и транспорта, успостављању ефикасне сарадње са страним оружаним снагама у области транспорта и свему осталом што се чини у протеклих десетак година, у служби кажу да нису достигли деведесете године.

– Свесни смо да активности саобраћајне службе у највећој мери обезбеђују услове за мобилност Војске Србије и тако знатно утичу на одржавање и подизање нивоа њених оперативних способности, угледа и афирмације у земљи и иностранству – каже пуковник Жељко Ранковић, начелник Одељења за саобраћај и транспорт у Управи за логистику

Генералштаба. – Управо због тога чинимо све што је у нашој моћи да саобраћајној служби вратимо капацитете, значај и снагу коју је некад имала. Од нас се с правом очекује да обновимо, модернизујемо и повећамо возни парк, осавременимо технологију и унапредимо саобраћај и транспорт.

Данас се ниједна активност у Војсци не може реализовати без саобраћаја. Као саставни део логистичке подршке, војни саобраћај реализује се непрекидно, сваког дана у недељу, сваке недеље у години, првенствено коришћењем саобраћајне инфраструктуре земље. Просечно се дневно на нашим путевима може наћи око 500 војних возила, неретко тек коју годину млађих од својих возача.

– Ако знамо да се у тим, одавном „уморним“ возилима, превозе људи, наоружање, војна опрема и знатне количине опасне, често експлозивне робе, јасно је да не смемо да попустимо. Када говоримо о реализацији саобраћајних и транспортних задатака, треба имати у виду да је број жртава саобраћајних незгода на путевима у Србији једнак броју становника просечног српског насеља, што довољно говори о значају развоја саобраћаја и саобраћајне културе у нас. Ако говоримо о непрекидном одвијању саобраћаја и транспорта, о условима у којима се реализују, потенцијалним опасностима које могу да настану током задатака и њиховом значају за војску, онда саобраћајну делатност у Војсци можемо поредити са стражарском службом – јасан је пуковник Ранковић.

Пуковник Жељко Ранковић

Пошћуковник
дипл. инж. Зоран Пешић

Успеси и поред скромних финансија

Упркос скромним финансијским могућностима за реализацију амбициозних планова у завлањању возног парка и модернизацији, саобраћајна служба је током последњих неколико година показала да је способна да одговори свим захтевима јединица и установа Министарства одбране и Војске Србије везаним за превоз људи и терета, за потребе реализације задатака из све три мисије.

– У претходном периоду пред саобраћајну службу постављен је и задатак организације, планирања и реализације превоза припадника система одбране за потребе учешћа у мултинационалним операцијама и на међународним војним вежбама, чији обим и интензитет расте из године у годину. У ту сврху служба је, у сарадњи с надлежним институцијама у Србији, обезбедила несметан превоз људства и терета свим видовима и гранама транспорта (друмски, железнички, ваздушни и водни), и цивилним и капацитетима Министарства и Војске – каже потпуковник дипл. инж. Зоран Пешић, референт у Групи за транспорт.

– Такође, за потребе превоза људи и средстава, уговарамо и ангажујемо потребне транспортне капацитете цивилних предузећа. Планирање и ангажовање цивилних и војних капацитета обавља се на крајње рационалан и економичан начин, уз поштовање важећих прописа. Ради унапређења реализације задатака, повећања безбедности и економичности, посебан значај придаје се управљању транспортним процесима. У том смислу, у току су активности на димензионасању и формирању Центра за координацију кретања – наводи потпуковник Пешић.

Много се, кажу, постигло и у области безбедности војних учесника у саобраћају, где се, из године у годину, уз непрекидно повећање броја војних возила на путевима, смањује број незгода.

– То није случајно – каже пуковник Жељко Ранковић. – Област безбедности војних учесника у саобраћају нормативно је уређена средином 2014. године, када смо почели примену „Правилника о безбедности војних учесника у саобраћају на путевима“. Улажемо напоре у повећање нивоа безбедности војних учесника у саобраћају, што утиче и на ниво безбедности саобраћаја у Републици Србији. Можемо слободно рећи да је ова област, у оквиру

функције саобраћај и транспорт, највише уређена, како би се знатно унапредило стање безбедности војних учесника у саобраћају.

Праћење безбедности војних учесника у саобраћају

Илуструјући речи пуковника Ранковића, дипл. инж. Александар Дробњаковић, референт у Одељењу за саобраћај и транспорт, каже да у систему безбедности посебну улогу има Савет за безбедност војних учесника у саобраћају. У његовом саставу су, поред припадника Министарства одбране и Војске Србије, представници Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Министарства унутрашњих послова, Агенције за безбедност саобраћаја, Саобраћајног факултета у Београду и Факултета техничких наука у Новом Саду.

– Савет је усвојио и „Стратегију безбедности војних учесника у саобраћају на путевима за период од 2016. до 2020. године“. Основни циљ нам је да њеном применом

утичемо на смањење броја саобраћајних незгода и војних и невојних возила. Сваке године у марту спроводимо акцију „Најбезбеднији возач у Министарству одбране и Војсци Србије“ и после дуге паузе, 2017. године поново смо увели такмичење возача у Војсци, с основним мотивом да се развије такмичарски дух међу возачима, а све ради унапређења безбедности војних учесника у саобраћају.

У том духу, посвећујући посебну пажњу безбедности, обележили смо и Дан безбедности војних учесника у саобраћају. На две локације приказан је рад симулатора „коса равана“, „превртање возила“ и „пијаних наочара“, где су учесници активности практично опробали и сагледали све позитивне ефекте које пружају заштитни системи у возилу.

Сваког месеца ажурирамо информације и податке о стању безбедности војних учесника у саобраћају, с освртом на карактеристичне саобраћајне незгоде, узроке њиховог настанка и изведене закључке.

Традиционално учествујемо и на многим међународним и домаћим конференцијама и стручним скуповима по-

свећеним безбедности у саобраћају. Поред тога, како бисмо објективније сагледали и оценили постигнуто у претходном периоду и проценили даље превентивне кораке, периодично организујемо стручне скупове на нивоу Војске, на којима, поред припадника нашег система одбране, учествују и еминентни стручњаци из цивилних институција и установа. Стално потенцирамо да мере и активности које прописујемо, а односе се на унапређење безбедности војних учесника у саобраћају, представљају обавезу свих припадника Војске Србије – каже Дробњаковић.

Део задатака возачи војних возила реализују и ван Србије, у оквиру друге мисије Војске. Услови у којима тада управљају возилима понекад су знатно сложенији од оних у нашој земљи, а саобраћајна безбедносна култура је неретко на знатно нижем нивоу од наше. Срећом, до сада није било нежељених догађаја, што оставља позитивну слику о припадницима Војске Србије. Такво стање резултат је квалитетне обуке и припрема пред упућивање у мировне операције, каже потпуковник Драгиша Зинаја, начелник Одсека за транспортна средства, који се, поред осталог, бави обезбеђењем неборбених моторних и прикључних возила и средстава интегралног транспорта за реализацију задатака из све три мисије Војске.

Потпуковник
дипл. инж.
Милорад Јаковљевић

Јачање ресурса

У Војсци Србије налази се велики број различитих марки и типова неборбених моторних возила, које ипак можемо поделити у две основне категорије – возила из војног фонда, специфична војна возила високе проходности и такозвана цивилна возила, набављена на тржишту јавним набавкама. Говорећи о томе с каквим се проблемима суочавају у реализацији набавке различитих возила за потребе јединица, потпуковник дипл. инж. Милорад Јаковљевић, референт у Одсеку за транспортна средства, каже:

– Познато је да војна возила високе проходности у највећем броју и даље чине возила марке и типа ТАМ 110 Т7, ТАМ 150 Т11 и ФАП 2026 БС/АВ и да њихово занављање

АУТОМОБИЛИ УМЕСТО ЗАПРЕГЕ

За дан савремене саобраћајне службе Војске Србије одређен је 15. септембар, када су пре 109 година у српској војсци запрежна коморска кола замењена аутомобилима. Тога дана 1908. године краљ Петар Први Карађорђевић издао је у Београду Указ којим је одређено:

„На предлог Нашег војног министра, а на основу чл. 6. Закона о устројству војске, наређујем: да се коморска кола прописана формацијом војске могу заменити аутомобилима. Наш војни министар нека изврши овај указ.“

није реализовано годинама, док су цивилна возила набављана периодично, иако у изузетно малим количинама. Свесни значаја квалитетног возног парка за обезбеђење мобилности Војске Србије, као једног од значајних елемената њених оперативних способности, Одсек за транспортна средства у сарадњи с осталим саставима Министарства и Војске наставио је развој и опремање различитим категоријама возила из домаће производње, која треба да замене постојећа војна возила и да послуже као основа за развој различитих врста специјалних надградњи, и неборбених и борбених возила.

У складу с тим, у току је развој аутомобила теренских носивости четири тоне, 4x4, усвојен је и набављен одређен број возила ФАП 1118 БС/АВ, носивости четири тоне, 4x4, усвојен је и прототип возила ФАП 2228 БС/АВ, осам тона носивости, 6x6, а у току је и усвајање прототипа возила ФАП 3240 БС/АВ, носивости десет тона, 8x8. Даља набавка и опремање зависиће првенствено од расположивих новчаних средстава. Имајући у виду да Војска има потребу за обе категорије возила, Одсек за транспортна средства покренуо је набавку 19 доставних возила, три виљушкар, два тегљача за превоз инжињеријских машина, као и 20 теренских возила високе проходности ФАП 1118 БС/АВ – наводи потпуковник Јаковљевић.

Како ни то не задовољава укупне потребе Војске Србије за тим и осталим категоријама возила, до стварања услова за набавку нових возила и занављања возног парка, Одсек за транспортна средства планирао је, у сарадњи с Одељењем за одржавање Управе за логистику, ремонт, ревитализацију и одржавање расположивих возила, неопходних за функционисање јединица и установа наше војске.

– У току ове године завршен је ремонт војних возила која нису коришћена неколико година. Дата су јединицама на употребу, а започео је ремонт и ревитализација шест тегљача с осам полуприколица за превоз инжињеријских

машина, који ће, заједно с два новонабављена тегљача за вучу полуприколица за превоз инжињеријских машина, омогућити већу мобилност јединица. Имајући у виду да су три тегљача за вучу полуприколица за превоз борбених возила набављена пре две године, може се рећи да се занављању кључних транспортних средстава заиста придаје велики значај, било набавком нових или ревитализацијом, ремонтом и одржавањем постојећих. Тиме се знатно утиче на већу безбедност саобраћаја, мање трошкове коришћења и сервисирања возила и њихову већу поузданост – наглашава потпуковник Драгиша Зинаја.

Истичући да се саобраћајна служба у времену опште беспарице и све већег одлива стручног кадра, суочава с немало проблема, изазова и тешкоћа, пуковник Жељко Ранковић, начелник Одељења за саобраћај и транспорт, каже да само велико искуство, ентузијазам, упорност и истрајност припадника службе на свим нивоима командовања доводи до успешне реализације постављених задатака.

– Посебан значај поклањамо и обуци припадника Војске и Министарства одбране у управљању моторним возилима. Аутодром „Берановац“, код Краљева, једини такав у Србији, располаже ресурсима потребним за ефикасну обуку у безбедном управљању моторним возилом, као и за реализацију различитих облика оспособљавања, од кондиционе обуке, до обуке у брзој вожњи. Центар за обуку логистике овлашћен је за оспособљавање кандидата за возаче возила за транспорт опасног терета у складу с републичким прописима. Оспособљен је и одређени број саветника за безбедност у транспорту опасног терета у друмском, водном и ваздушном саобраћају, чиме смо осигурали ефикасан и квалитетан надзор над тим транспортом. До краја године очекујемо и усвајање новог правилника, којим ћемо осигурати још већу безбедност у транспорту опасног терета у систему одбране – закључује пуковник Ранковић. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимео Даримир БАНДА

БРИГАДНИ ГЕНЕРАЛ
ЖЕЉКО НИНКОВИЋ,
НАЧЕЛНИК УПРАВЕ
ЗА ЛОГИСТИКУ

МОДЕРНИЗАЦИЈОМ ДО ЕФИКАСНОСТИ

Средином септембра присећамо се настанка и развоја техничке, интендантске и саобраћајне службе наше војске, које, уз санитарску, ветеринарску и грађевинску, чине грозд логистике у Војсци Србије. И поред њеног свеобухватног значаја за успех у борби, српска војска у прошлости није увек могла да се похвали богатом логистиком. Зато се прво питање упућено генералу Нинковићу односи на актуелне могућности државе да ревитализује Војску.

– Способност државе да реализује функцију одбране и води рат, да ре-

витализује њен ратни потенцијал, поред осталог мери се и њеном способношћу да мобилише и искористи све своје природне, привредне, финансијске и војне резерве ради подршке оружаним снагама, што представља огроман логистички процес. Финансијске могућности у великој мери утичу на однос између економских, политичких и војних фактора, а тиме и на величину снага које се могу формирати и издржавати у миру и употребити у рату. Квалитетно финансијско руковођење прожима читаву структуру логистичке организације, али финансијски разлози не смеју толико превагну-

ти над чиниоцима борбене ефикасности да би то угрозило националну безбедност, те се у критеријум којим процењујемо вредност неког логистичког система морају укључити и економски и борбени фактори. Императив који се поставља пред савремену логистику јесте да препозна и предухитри захтев корисника, обезбеди потребну логистичку расположивост и поузданост, скрати време реаговања, рационализује утрошак ресурса и обезбеди оно што треба, онда кад треба, тамо где треба, у мери у којој треба и на захтевани начин, што ближе месту настајања логистичких захтева. Тиме се

Поједини теоретичари сматрају да је логистика, поред обавештајне делатности, једна од одлучујућих компоненти успешног војевања и победе у сваком сукобу. Данас је Управа за логистику Генералштаба Војске Србије највећа, најсложенија и стабилна управа, с врло способним руководећим тимом официра, највишим нивоом војног, стручног и научног образовања и моралног кредибилитета. Уз њих је и велики број врло способних експерата за поједине врсте средстава из области логистике, тако да не стоји питање да ли та управа нешто зна или може, већ само да ли постоји минимум објективних услова за реализацију захтева. Генерал Нинковић за себе каже да је у стручном погледу један од експерата који подстиче расправе и полемике по свим питањима, док је у војничком смислу поносан на своје потчињене, јер представљају замајак развоја служби логистике.

утиче на поверење корисника услуга и производа логистике у систем и руководство.

Аналитичари ратовања сматрају да ће у трећем миленијуму логистика бити кључни елемент у планирању, организовању и реализацији операција војске. Логистичка подршка се у претходном периоду реализовала у сложеним условима смањене привредне активности, ублажене, али не и заустављене економске кризе и свеукупно неповољних материјалних услова. У таквим околностима потврђена је опште позната међузависност система логистичке подршке и националне економије. Јасно је да ми морамо очувати виталне способности Војске у свим условима. Одобрена средства трошимо наменски, економично и законито. Уз максимално ангажовање кадра логистике, који је ефикасно и рационално управљао расположивим ресурсима по свим функцијама логистике, обезбеђена је непрекидност логистичке подршке команди, јединица и установа Војске Србије.

Посебан значај у обезбеђењу непрекидности логистичке подршке имају официри, подофицири, цивилна лица и војници на конкретним логистичким дужностима у нашим јединицама и установама, који савесним радом, вредним сваког поштовања, рукују, чувају и одржавају материјална средства, реализују транспортне задатке, брину о исхрани и здрављу наших припадника и стварају остале услове за живот, рад и дејства. Ниво материјалних резерви и залиха обез-

беђује редовно функционисање Војске, што се, пре свега, огледа у нивоу попуне артиклима хране, снабдевање униформом М-10 и погонским горивима. Набавком пнеуматика, акумулатора, резервних делова и репроматеријала обезбеђена је непрекидност функционисања система одржавања и потребна расположивост средстава наоружања и војне опреме (НВО), али предстоје велики напори у очувању нивоа исправности, нарочито најсложенијих борбених система. Набавком нових и делаборацијом, ремонтом и модернизацијом старијих убојних средстава (УБС), као и поправљањем услова чувања и одржавања, очувана је пиротехничка безбедност, чиме је могућност појаве акцидентата смањена, али није отклоњена.

○ Ако погледамо само задатке за чије решавање је надлежна Управа за логистику, веома је видљива њихова разноврсна и разнородна структура. Реформа и рационализација Војске у свим њеним областима несумњиво су утицале и на смањење кадра у логистичким установама и јединицама. Како сте задовољни садашњом кадровском структуром?

– Укупна попуна кадром логистике, за сада, омогућава реализацију логистичке подршке, уз знатно повећање напрезања кадра. Просечно, најмања попуна је официрима чина поручник – капетан у санитарској и грађевинској служби, али бројчано највише недостаје официра техничке службе. Школовање официра омогућава

одржавање достигнутог степена попуне на садашњем нивоу, али то није довољно јер су кадровски угрожене области образовања, истраживања и развоја, као и верификације и контроле квалитета. Посебан проблем представља немогућност трансфера знања код појединих категорија подофицира и цивилних лица која су стекли у војној служби и нема их на тржишту рада. Слаба попуна професионалним војницима и цивилним лицима производних специјалности јесте последица нормативних решења, за која верујемо да су иза нас, и финансијских услова који су испод републичког просека. Просечна плата професионалног војника не би смела бити испод републичког просека.

○ Управа за логистику брине о снабдевању јединица, транспорту и саобраћају, одевању и исхрани... Без логистичке подршке гоштво ниједна активност Војске не може да се реализује. Из тога произлази да својим деловањем знатно утичете и на квалитет обуке. Имате ли снаге и средства да одговорите свим захтевима?

– У мирнодопским условима обука појединаца и јединица у Војсци један је од најважнијих задатака. Обезбеђени су сви услови из надлежности логистике у процесу обуке, почев од снабдевања јединица убојним средствима за обуку и гађања, погонским, интендантским (храна, одећа и обућа) и осталим потрошним средствима, несметан транспорт јединица ка полигонима и вежбаљима, и остале

логистичке потребе. Добрим материјалним условима доприносимо квалитетнијој обуци у Војсци. Располажемо довољним снагама и средствима да одговоримо свим захтевима, а логистичка подршка обуке је посебно важна у делу који се односи на обуку војника на служењу војног рока и резервног састава.

Q *Када је реч о саобраћајној служби, шта Вас ширећу највише оптерећује, чему поклањате највише пажње? Да ли је то обука возача, саобраћајски транспорт, сарадња са структурама изван Војске Србије или нешто друго?*

– Послови саобраћајне службе су пре свега превоз људи и терета, ради обезбеђења непрекидног рада и функционисања Војске, и у Србији и у мултинационалним операцијама. Унапређење управљања кретањем и транспортом јесте основни задатак коме посвећујемо сталну пажњу, а надамо се да ћемо ове године успети да формирамо и Центар за координацију кретања и транспорта као основног елемента управљања кретањем и транспортом на стратегијском нивоу. Значај таквог центра није само у економским аспектима координације захтева и капацитета између оперативних састава, већ и набавци транспортне услуге када је то неопходно на тржишту, а посебан аспект и добитак треба да буде у координацији превоза за потребе ангажовања припадника Војске на међународним вежбама и у мултинационалним операцијама.

Када је реч о саобраћајној служби, највише оптерећује не број и исправност војних моторних возила, већ недовољно возача у јединицама, јер поједини напуштају Војску због запослења у другим институцијама и предузећима која обезбеђују боље финансијске услове. Некада смо као основни проблем истицали старост возила, али сада, уз побољшање одржавања и ремонта војних возила, основни проблем усмерен је ка стварању услова за обезбеђење возача. Обука возача је стално у жижи пажње саобраћајне службе и наш стални задатак. Поред тога, посвећујемо пажњу и сарадњи са структурама које су из области саобраћаја и транспорта изван Војске

Србије, јер саобраћај је интеракција многих учесника, те је логично да сарађујемо с Агенцијом за безбедност саобраћаја, Управом саобраћајне полиције, Саобраћајним факултетом у Београду, Факултетом техничких наука у Новом Саду, Ауто-мото савезом Србије, Пословним удружењем „Међународни транспорт“, компанијом „НИС“ и с више од 20 саобраћајно-транспортних компанија из земље.

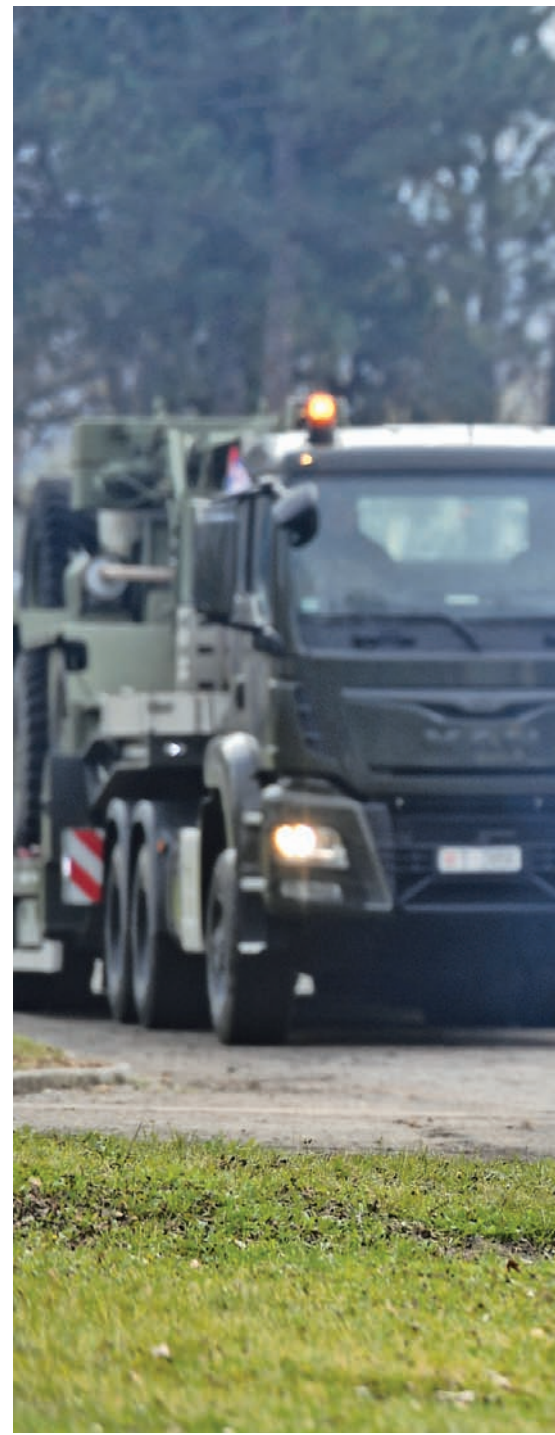
Q *Слично питање може да се постави и за остале службе, попут индустријске, у којој се све чешће говори о недоследности квалитетних униформи, нема довољно квалитетних чизама, јединице су опремљене различитом одећом и обућом. Да ли се довољно пажње поклања развојној компетенцији, има ли Управа за логистику довољно квалитета и капацитета, али и средства да размишља о усавршавању и развоју индустријских средстава?*

– Прописима о одевању јасно су дефинисани комплекти униформи који следују припадницима Војске приликом извршавања различитих задатака. Тренутно су у употреби комплекти униформи М-93 и М-10. Сви припадници опремљени су новим моделом униформе М-10, зимским комплетом и панталонама летњим маскирним М-12. Последњих година приоритет смо имали на опремању појединаца и јединица које упућујемо у мировне операције униформом М-10 или посебним моделима тог комплекта, у зависности од климатских услова у географским подручјима у којима се ангажују.

Развојем униформе маскирне М-10, у односу на претходне моделе, остварена су знатна побољшања у погледу постојаности боје, маскирности, заштитних својстава, али и у дизајну и квалитету тканине, а обезбеђена је и могућност слојевитог облачења, што доприноси већој удобности корисника. Опремање припадника Војске теренском обућом реализујемо набавком новог модела – чизме војничке универзалне М-10, а приводимо крају и утросак претходног модела – ципела с повишеном саром. Такође, у НВО

су усвојени и ранац модулари М-10, мајица војничка поло М-12 и капа маскирна летња М-12. У завршној фази су поступци усвајања оргтача маскирног, који ће заменити крило шаторско маскирно с конопчићем, опасача маскирног, каиша за панталоне, шатора маскирног индивидуалног и торбице маскирне за старешине М-12.

На основу сугестија и захтева корисника, у току је делимични редизајн појединих одевних предмета из комплекта маскирне униформе М-10. Квалитету униформе свакако се придаје велика пажња, то захтева и улагање знатних финансијских средстава, али смо успели да по дизајну и техничко-технолошким својствима новог моде-

ла униформе достигнемо стандарде развијених армија, а настојаћемо да и убудуће будемо на том нивоу. Морамо истаћи да се развој и усавршавање реализује у надлежности Управе за општу логистику Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране, лабораторијска испитивања у Војнотехничком институту, верификациона у Техничком опитном центру и акредитованим лабораторијама у Србији, док се практична испитивања спроводе у јединицама Војске.

У наредном периоду очекују нас задаци на развоју и усавршавању индивидуалних оброка хране, комплета колективне опреме, средстава за водоснабдевање, а започели смо и развој концепта контејнеризације у логи-

стици, при чему, када је о интендантској служби реч, размишљамо о кухињама, машинама и уређајима за прање и сушење рубља и купатилима контејнерског типа.

Све више пажње поклања се заштити на раду и заштити животне средине. Дугогодишња бесплатна угрозила је и тај сегмент у Војсци. Све су нам старији и смештајни и радни објекти, све рањивија инфраструктура. Како се носиће с ургентним захтевима за њиховим обнављањем?

– Спровођење мера безбедности и заштите здравља на раду јесу активности које се свакодневно пра-

те, дограђују, унапређују и усаглашавају у складу с одредбама закона којима се уређује систем одбране и прописа који су донети на основу закона и осталих прописа Републике Србије у области заштите. Осим што је то законом прописано и људски хумано, максимална заштита запосленог исплати се и са становишта профита и ефикасности, јер само здрав човек може да оствари очекивани радни резултат. Војска Србије стално предузима мере да током реализације свих активности смањи уношење загађујућих материја у животну средину. У складу с тим, припадници се континуирано едукују и оспособљавају за спровођење

Сремској Митровици, Центар за симулације и Вишенаменски учioniчки центар у Бази „Југ“. Морам истаћи да је у последње три године забележен тренд повећања улагања у редовно одржавање непокретности, а илустрације ради, у 2016. години реализација задатака и новчаних средстава за редовно одржавање непокретности повећана је за 42,7 одсто у односу на 2014, односно за 8,2 одсто у односу на 2015. годину.

Q У Вашој надлежности су складишта муниције и експлозивних средстава. Како решити проблем њиховог складиштења на модеран, квалитетан и безбедан начин, ако знамо да новаца никада нема довољно?

– За решавање проблема складиштења муниције и експлозивних средстава, закључно с 2014. годином, изграђено је 26 нових објеката укупне површине 11.260 квадратних

средстава, посебно у односу на распоред постојећих складишних објеката и инфраструктурних објеката у близини складишта. Циљ спровођења мера пиротехничке безбедности у складиштима Војске јесте да се, уколико дође до пожара и експлозије муниције и експлозивних средстава, последице по осталу муницију и експлозивна средства, околину, а посебно по људе, избегну или сведу на минимум.

У складиштењу муниције и експлозивних средстава постоји низ специфичних група проблема – области, које, свака за себе, представљају посебну целину. Може се рећи да је то специфичан процес који почиње од оперативно-стратегијских процена везаних с општим урбанистичким захтевима, решавања грађевинских и саобраћајних проблема, до конкретног смештаја муниције и експлозивних средстава. Тренутно

мера заштите животне средине и улажу знатна финансијска средства у активности заштите животне средине.

Инфраструктура у систему одбране, по броју и површини, задовољава потребе смештаја, обуке и осталих потреба састава и јединица Министарства одбране и Војске Србије. Међутим, с аспекта условности предметних објеката у грађевинском смислу, стање многих није на потребном нивоу. Поред старости објеката, треба имати на уму да јединице користе већи део инфраструктуре ЈНА, димензионисане и конципиране за знатно другачији геопростор, намену и задатке, као и да је одређени број објеката оштећен или срушен током агресије НАТО-а 1999. године.

Одржавањем, адаптацијом и реконструкцијом постојећих објеката и изградњом нових настављамо да предузимамо мере ради унапређења услова рада, смештаја и обуке на перспективним локацијама. У претходном периоду саграђен је хангар за авионе на Аеродрому „Батајница“, гараже за борбена моторна возила у касарни у Новом Пазару и

метара. Унутрашњом манипулацијом престокирано је око 12.500 тона како би се средства сместила с отвореног простора у адаптиране и нове објекте. Изградњом нових складишних капацитета остварено је боље поштовање прописаних пиротехничких мера безбедности при складиштењу муниције и експлозивних

је у процедури израда планске документације за изградњу нових објеката и за потребе Војске и за потребе предузећа одбрамбене индустрије.

Q Како се планира и реализује исхрана у Војсци Србије?

– „План исхране“, на основу кога се организује исхрана, на снази је

од 2010. године и знатно је побољшан у односу на претходне планове из 2003. и 2004. године. Важно је истаћи да су у изради новог „Плана исхране“, поред стручних органа интендантске службе, учествовали и нутриционисти и стручни органи Института за хигијену Сектора за превентивно медицинску заштиту ВМА. Садашњим „Планом исхране“ разне врсте салама замењене су квалитетнијим сувомеснатим производима, попут чајне кобасице, свињске и говеђе печенице, сувог врата, пилећих прса, прашке шунке и суџука, повећана је понуда рибе и производа од рибе, млека и производа од млека, смањена је количина масноћа и шећера, а знатно је повећана понуда воћа и производа од воћа и поврћа.

Исхрана припадника Војске Србије је програмирана, а то значи да мора бити, пре свега, уравнотежена, односно да јеловник мора бити такав

зма. Важећи „План исхране у Војсци Србије“ представља квалитетан компромис између жеља корисника и принципа правилне исхране, који су засновани на препорукама Светске здравствене организације.

Наравно, у појединим случајевима, приликом реализације посебних и физички тежих задатака издају се и одговарајуће допуне у храни, којим се појачава енергетска вредност обеда, а исхрана појединих јединица реализује се коришћењем летачких и диверзантских полуоброка, који одговарају активностима које реализују. Управа за логистику у сарадњи са стручним органима на свим нивоима и тактичким носиоцем, Управом за општу логистику, прати реализацију исхране у јединицама, предузима мере за потпуну и правилну примену прописа о исхрани, као и за обезбеђење редовног снабдевања прехранбеним производима. Закљу-

шћа се још планира у реорганизацији логистике?

– Формирање Првог логистичког центра представља значајан корак у даље организацијске промене у логистици, које би требало да донесу ефикасније и ефектније извршавање логистичких задатака. Први логистички центар почео је рад пре два и по месеца и већ су видљиви резултати ефикасније организације и рада. Центар је објединио више команди и јединица, чиме је убрзан проток информација, а скраћени су путеви материјала, створена је ефикаснија организација. Ако имамо мањак кадра – смањимо број команди и јединица, добићемо бољу попуна, концентрисаћемо знање и способности и резултат не може изостати.

Да би успостављена организација могла да испуни очекивања мора се обезбедити поменути трансфер знања, што у Првом логистичком центру још није достигнуто. Зато попуна стручним кадром представља мисију садашњег руководства. Враћањем средњег ремонта у систем одржавања очекујемо већу расположивост и исправност наоружања и војне опреме, а на тај начин и подизање нивоа оперативних способности ослоњених састава.

О манама и врлинама модела организацијске доградње најбоље је да говоре припадници Команде Првог логистичког центра, а свакако мери торну оцену даће претпостављена Команда Централне логистичке базе. Предстоји нам експертска оцена ефикасности реализоване организацијске промене, а затим формирање још два логистичка центра, преформирањем складишних батаљона Централне логистичке базе.

Даља реорганизација логистичких служби у много чему зависи од техничко-технолошког напретка у свету, који утиче на доктрину и правац развоја савремених и будућих армија и њихових доктрина. Зато је неопходно да непрекидно стичемо нова знања и размењујемо искуства са припадницима страних армија, било у билатералним контактима или непосредним учешћем у мултинационалним операцијама. ■ Душан ГЛИШИЋ

да омогућава конзумирање прехранбених производа из различитих група као што су житарице, месо, риба и јаја, млеко и производи, воће, поврће... Наравно, у одређеним количинама и у одређеном односу, јер се само на тај начин може обезбедити задовољење свих потреба органи-

чењем оквирних споразума обезбеђено је редовно снабдевање јединица артиклима хране.

🔗 *Формирање Првог логистичког центра представља нови корак у развоју и ефикаснијој организацији логистичких служби. Шћа Војска добија шћ променама и*

ЕКИПА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
НА „ТЕНКОВСКОМ БИАТЛОНУ“

РАМЕ УЗ РАМЕ СА НАЈБОЉИМА

Четврту годину заредом наши тенкисти остварују запажене резултате у оштрој конкуренцији „Тенковског биатлона“, такмичењу које привлачи све већи број земаља учесница

На полигону „Алабино“, недалеко од руске престонице, дан пред финале „Тенковског биатлона“ све је било у знаку припрема за трку која ће одредити победника најатрактивније дисциплине на војним олимпијским играма. Им-позантна бина и трибине биле су доминантан приказ у том делу полигона, а прашњава и разрована стаза и разне врсте препрека које су се у даљини наизирале сведочиле су да учесници финале неће имати нимало лак задатак.

Екипа магазина „Одбрана“ и Војнофилмског центра „Застава филм“

сусрела се са нашим тенкистима тога дана на полигону у Подмосковљу. Међу мноштвом различитих униформи војника из свих делова света, који су се мимоилазили ужурбано корачајући пространим полигоном, препознатљива српска тробојка на рукаву и одсечан војнички поздрав на први поглед издвајали су наше тенкисте од осталих такмичара.

Достојанствено представљали боје Србије

Иако су се сигурно потајно надали да ће бити у прилици да се команданту Копнене војске генерал-потпуковнику Милосаву Симовићу похвале учешћем у финалној трци, освојено шесто место несумњиво је велики успех наших тенкиста.

Честитајући окупљеним припадницима Војске Србије на оствареним резултатима, генерал Симовић нагласио је да су у јакој конкуренцији и сло-

Генерал Милосав Симовић

женим условима српски тенкисти достојанствено и пожртвовано представљали и нашу војску и нашу земљу.

– Поносан сам на све њих и сви грађани Србије, сви војници, подофицири и официри, сви генерали Војске сигурно могу бити поносни на наше тенкисте у Русији. Ово такмичење веома је значајно, пре свега због размене искустава, ширења пријатељства и стручног усавшавања, које је веома битно за подизање нивоа оперативних способности Војске Србије – поручио је генерал Симовић.

Према његовим речима, и следеће године наше екипе учествоваће на том такмичењу, с реалним очекивањима за бољи пласман.

– Нема разлога да не живимо у нади, да се не припремимо још боље и да постигнемо још бољи резултат. Шесто место јесте за понос, јер знамо колико су труда, и зноја тенкисти дали за тај пласман, а сигуран сам да ћемо наредне године бити још бољи – закључио је командант Копнене војске.

Такмичење све популарније

Ове године пут Руске Федерације кренула је подмлађена екипа српских тенкиста. Говорећи о току такмичења, вођа екипе Војске Србије на „Тенковском биатлону“ потпуковник Саша Тодоров каже да су у првом делу надметања, у индивидуалним тркама, наше посаде оствариле врло добре резултате и пласирале се у полуфинале.

– Од 19 земаља, 12 екипа пласирало се у полуфинале, а међу њима и Србија. После тога жребом су биле одређене три полуфиналне трке, а ми смо учествовали у првој полуфиналној трци с Русијом, Азербејџаном и Киргизијом. Током наредна два дана, након две полуфиналне трке, резултати су показали да је екипа Србије заузела шесто место, иза Азербејџана, што је такође успех, без обзира на то што смо претходних година били трећи и пети. Када смо били трећи, било је 13 екипа, а када смо били пети било је 17 екипа, а ове године је 19, што сведочи да такмичење из године у годину добија на популарности међу земљама Европе, али и Африке, Азије и Јужне Америке – нагласио је потпуковник Тодоров.

Припреме за такмичење започеле су 15. маја и одвијале су се током претходна три месеца у Србији, у сложеним временским условима.

Потпуковник Саша Тодоров

– Током такмичења било је неизвесности, стрепње, страха да ли ће техника издржати... Индија је, на пример, довезла своју технику и имала сопствену логистику, а у полуфиналној трци, ипак, изгубила оба тенка, тако да су нажалост завршили на 12. месту. Имајући то у виду, и када сумирамо све резултате, морамо бити задовољ-

ни, јер су момци дали све од себе и сигурно нису изневерили ни Војску Србије ни државу. Од девет топовских циљева погођено је осам, а ниједна држава, чак ни домаћини, нису имали такав резултат, што мене, као вођу екипе, чини презадовољним – оцењује потпуковник Тодоров.

Ишчекивање трке – најтеже

О озбиљним припремама и борбености која није недостајала тенкистима, али и о утисцима с полигона „Алабино“, говори и поручник Страхинија Грбић, капитен наше екипе на „Тенковском биатлону“ и нишанџија у првој тенковској посади. Прве две недеље биле су изузетно напорне,

НАЈБОЉИ КОМАНДИР ТЕНКА ПОТПОРУЧНИК МЛАДЕН ИКИЋ

На овогодишњем такмичењу потпоручник Младен Икић из 26. тенковског батаљона Друге бригаде Копнене војске проглашен је за најбољег командира тенка у конкуренцији 57 посада из 19 земаља, које су се такмичиле на „Тенковском биатлону“.

– Ово је друга година како учествујем на биатлону. Прошле године био сам у улози командира резервне посаде, а ове командир прве посаде. Осећај је невероватан, свако од нас уложио је много напора да буде изабран на селекцијама и да представља земљу и Војску Србије. Тамо смо стајали раме уз раме са најбољим тенкистима. Била ми је част да учествујем на оваквом такмичењу и што смо као екипа демонстрирали квалитете – каже потпоручник Икић.

Говорећи о припремама за такмичење, он је нагласио да је први део припрема започео 15. маја на Аутоматизованом стрелишту „Међа“ и трајао до 9. јуна, где је и била прва селекција. Тада је од многобројних посада остало пет најбољих.

– Посаде су гађале из спрегнутог митраљеза 7,62 mm и возачи су савладавали стазу за што боље време. Потом смо се од 12. до 30. јуна обучавали на полигону „Никинци“, где су посаде извеле гађање из противавионског митраљеза 12,7 mm. Затим смо од 5. до 9. јула реализовали део обуке и на Интервидовском

полигону „Пасуљанске ливаде“. Тамо смо гађали из топа 125 mm. После тога посаде на „Међи“ имале су кондицирање до 14. јула. До поласка, 21. јула, екипа је имала индивидуалне припреме – наглашава потпоручник Икић, и додаје да су током боравка у Русији већи део слободног времена користили да што боље припреме технику за такмичење, а било је времена и за обилазак Москве, њених културно-историјских споменика.

Не скривајући задовољство, потпоручник Икић каже да му признање много значи, јер је за најбољег изабран међу 57 командира, нарочито јер је реч о првом с међународних такмичења.

– И пре одласка на биатлон моја посада добила је медаљу за најбољу у јединици. Наравно, не бих успео без њих, да нисмо функционисали као тим и на томе им захваљујем. Ипак је то успех целе екипе. Највише се поносе припадници моје јединице у Краљеву – наглашава потпоручник Икић.

Према његовим речима, признање је и подстицај да буде још бољи и да се више труди, јер, како каже, показало се да се сваки напор и залагање исплате.

Међу награђенима на овогодишњем такмичењу су старији водник прве класе Александар Јовић и десетар Бранимир Перић, који су добили медаље за јачање борбене сарадње.

јер је требало припремити технику за гађање.

– Жребом је одлучено да се на почетку такмичимо на тенковима плаве боје. Задужили смо тенкове који се налазе у наоружању Руске Федерације, па је уследила њихова припрема за предстојеће такмичење. Припреме су биле изазовне јер тенкови нису били у истом стању као и претходних година, али уз подршку колега и свих наших чланова екипе успели смо да постигнемо ниво за који смо сматрали да је добар и да обезбедимо пласман у полуфинале, те заузмемо шесто место – наглашава поручник Грбић.

Он истиче да је упркос свему задовољан постигнутим успехом, те да је екипа дала све од себе, узимајући у обзир околности да су сами припремали технику за гађање и вожњу и имали учинак ватре више од 60 одсто, што сведочи о томе да су успели да технику доведу у одлично стање.

– Најтеже је, у ствари, ишчекивање трке, стајање на стартној линији док тенк не крене, а када крене, тада смо ми „своји на своме“ и радимо оно што смо увежбавали. Добар резултат у гађању је последица озбиљних припрема наше екипе и вере у наше квалитете и стручност. Живели смо у том духу да ћемо освојити неко високо место. Наравно, ту се подразумева и освојено шесто место, с обзиром на то да нисмо били равноправни, јер су се неке од екипа такмичиле на својој техници. Следеће године очекујемо бољи пласман – поручује поручник Грбић.

Победник овогодишњег такмичења на полигону „Алабино“, међу 19 земаља учесница, била је екипа Руске Федерације, шампион свих досадашњих тенковских биатлона и главни фаворит такмичења, а у финалу су учествовале екипе Казахстана, Кине и Белорусије, које су се тим редом и попеле на победничка постоља. Медаље је на церемонији затварања уручио руски министар одбране генерал армије Сергеј Шојгу, који је учесницима такмичења поручио да је „победа увек побеђивање себе, резултат напорног рада и посвећености“.

Биљана МИЉИЋ

СНАГА ДВЕ УНИФОРМЕ

Наш примарни циљ јесте завршетак реорганизације војног здравства. Истовремено радимо на опремању војномедицинских установа савременом опремом, набавкама лекова и медицинског потрошног материјала и завршетку развоја здравственог информационог система. Свесни смо да смо главне циљеве поставили високо, али и чињенице да ће бити потребно много рада да би се они остварили, каже заступник начелника Управе за војно здравство пуковник др Угљеша Јовичић.

Пуковник др Угљеша Јовичић

Свечаношћу на Војномедицинској академији обележен је 30. јул – Дан санитетске службе. Подсећајући на историјат војног санитета и лекаре који су умногоме допринели његовом развоју, заступник начелника Управе за војно здравство пуковник др Угљеша Јовичић истакао је да традиција дуга скоро два века истовремено и обавезује, али и чини поносним све припаднике војног санитета, који носе униформу и помажу људима, свакодневно оправдавајући поверење у своју професију.

Посвећеност и високи професионални стандарди одувек су били стубови поверења у „лекаре у униформама“ и код цивилних пацијената, чак и ван граница наше земље. Говорећи за магазин „Одбрана“ о војном здравству данас, пуковник др Јовичић истиче да је војна здравствена служба, са скоро 4.500 запослених, складна целина, чија је функција да обезбеди здравствену подршку Вој-

сци Србије у све три мисије, дајући приоритет очувању и унапређењу здравља свих војних осигураника, а да добрим делом партиципира и у лечењу грађана Србије.

Поверење у младе снаге

Имајући у виду да сваки успешан систем прати промене у свом окружењу и у складу с тим се мења и оптимизује функционисање, говорећи о перспективама војног здравства пуковник др Јовичић истиче да је припремљен и план реорганизације.

– Сагледавање окружења или услова у којима функционише војно здравство захтева мултидисциплинаран приступ у коме поред мишљења медицинске струке морају да се уваже и мишљења осталих чинилаца система одбране. Предложени модел реорганизације војног здравства производ је комплексног сагледавања података медицинске статистике, потреба система одбране у све три мисије Војске Србије, процена стручних служби о кретању заразних и незаразних болести у будућности, те процена оптерећености кадра и могућности за његово обезбеђење, као и реалних финансијских могућности за одржавање таквог система – наглашава заступник начелника Управе за војно здравство.

Циљ предложене реорганизације, према његовим речима, односи се на даље унапређење тог система, с тежиштем на оптимизацији кадровских и материјалних капацитета, а резултат реорганизације биће савремено организовано војно здравство, које ће достојно наставити традиције славне прошлости.

Нема сумње да ће важну улогу у том процесу имати и садашњи кадети Медицинског факултета ВМА, а после предстојеће промоције трећа класа војних лекара понеће епитет

„младих снага“ у постојећем систему војног здравства. Пуковник др Јовичић истиче да војно здравство има велика очекивања од младих колега који су се школовали на Медицинском факултету Војномедицинске академије.

– Основни мотив за формирање факултета била је идеја да се за потребе војног здравства обезбеде лекари који ће поред медицинских знања на почетне дужности понети и неопходне војне вештине, као и њихове колеге које су завршиле Војну академију. Оно што је планирано то је и остварено у пракси и на то смо посебно поносни. Ако се погледају улазне карактеристике тих младих људи и труд који је уложен у њихово школовање, ништа мање од тога нисмо ни очекивали. Рад војних лекара помно се прати и већ сада можемо рећи да смо добили нови квалитет младих стручњака, који су поред своје функционалне надлежности, а то је рад у примарној здравственој заштити, у потпуности способни да се суочавају и с осталим изазовима које носи војнички позив – наглашава пуковник др Јовичић, додајући да је сле-

дећи корак њихова селекција за даље специјалистичко усавршавање.

Крајњи циљ је, како истиче, затварање циклуса и каријерно вођење војних лекара од основних студија медицине до врхунског стручњака у одређеној субспецијалистичкој области.

Здравље не познаје границе

Недавно је испраћена и шеста ротација наших мировњака у мултинационалну операцију MINUSCA у Централноафричкој Републици, у којој имамо војну болницу. Указујући на значај ангажовања припадника санитетске службе у мултинационалним операцијама, пуковник др Јовичић тврди да се он огледа у неколико димензија.

– Гледано из спољнополитичког угла, наше учешће у мултинационалним операцијама знатно подиже углед Републике Србије у свету и међународним односима. Медицинске мисије су увек мисије мира, а помоћ која се пружа усмерена је на оно што је највредније у било којој земљи – људски живот. Уже гледано, то је добар показатељ да Војска Србије има развијене

способности за учешће у међународном окружењу, а поређењем с осталим земљама можемо рећи да имамо респектабилне капацитете војног здравства. Војно здравство учешћем у мултинационалним операцијама стиче драгоцену искуства која подижу степен његове интероперабилности с партнерским земљама, односно нашу способност да с њима заједнички извршавамо најсложеније задатке у међународном окружењу, да им пружимо помоћ, али и да је примимо уколико то затреба – објашњава пуковник др Јовичић, подсећајући да је круна учешћа војног санитета у мултинационалним операцијама, свакако, упућивање војне болнице у Централноафричку Републику.

Припадници наше санитетске војне службе део су и Балканских војномедицинских снага, а са колегама из Босне и Херцеговине, Македоније и Црне Горе, Словеније и осталих земаља имали су прилике да увежбавају брзе одговоре у ванредним ситуацијама и елементарним непогодама.

– Изазови с којима се сусреће медицинска струка врло често не познају државне границе. Као карактеристичне невојне изазове можемо навести природне катастрофе, техничко-технолошке несреће или појаве различитих болести. Осим тога, одређење наше земље је сарадња и грађење обострано корисних односа на равноправним основама са свим земљама из окружења. У том смислу треба посматрати и наше учешће у Балканским војномедицинским снагама. Један од разлога који је утицао на одлуку о учешћу у њиховом формирању јесте и огроман углед нашег војног здравства и уважавање које према нама исказују међународни фактори укључени у њихово формирање – оцењује пуковник др Јовичић.

Према његовим речима, основни задатак у наредном периоду јесте да се успостави савремена организација, у којој ће радити врхунски обучен и мотивисан медицински кадар, коме ће бити обезбеђена врхунска медицинска опрема и инфраструктура неопходна за рад.

МЕДИЦИНСКИ ТЕХНИЧАРИ ВОЈНИЦИ ПО УГОВОРУ

У изналажењу најбољих кадровских решења покренута је и иницијатива за добровољно служење војног рока медицинских техничара из цивилства ради превазилажења попуне том категоријом здравствених радника. У јунском упутном року на добровољно служење војног рока упућено је 35 медицинских техничара, који се сада налазе на основној војној обуци.

– У септембру почиње специјалистички део обуке, који ће се реализовати на Војномедицинској академији и војним здравственим установама у Нишу и Новом Саду. На овај начин медицински техничари, будући војници по уговору, потпуно ће сагледати захтеве својих радних места. Њихов пријем у радни однос очекује се почетком 2018. године. Наш план јесте да наставимо с овим начином попуне средњим медицинским кадром и зато позивам све младе и незапослене девојке и младиће, који су завршили средњу медицинску школу, без обзира на смер, да се пријаве на добровољно служење војног рока и тако постану део војног здравства, што је велика част и привилегија – истиче пуковник др Јовичић.

– Свесни смо да смо циљеве поставили високо, као и чињенице да ће бити потребно много рада да би се они остварили. Примарни циљ који смо поставили јесте завршетак реорганизације војног здравства. Истовремено радимо на опремању војномедицинских установа савременом опремом, набавкама лекова и медицинског потрошног материјала и завршетку развоја здравственог информационог система – закључује заступник начелника Управе за војно здравство пуковник др Угљеша Јовичић. ■

Биљана МИЉИЋ

Снимила Душка СТЕФАНОВИЋ

РЕЧНА ФЛОТИЛА НА НОВОБЕЧЕЈСКИМ „ВЕЛИКОГОСПОЈИНСКИМ ДАНИМА”

ТРАГ У ВРЕМЕНУ

Традиционална манифестација „Великогоспојински дани”, по мишљењу туристичких стручњака и организација један од најквалитетнијих догађаја у Србији, одржана у Новом Бечеју од 25. до 27. августа, отпочела је упловљавањем бродова Речне флотиле на пристаниште на реци Тиси и откривањем бисте јунаку Априлског рата, прослављеном команданту монитора „Драва” поручнику бојног брода Александру Берићу

Бројни Новобечејци окупљени дуж Тиског кеја пожелели су добродошлицу посадама брода посебне намене „Козара”, речног патролног, вишенаменског и десантног брода, које су после испловљавања из зимске луке новосадске касарне „Александар Берић” за око седам часова пловидбе и препловљених 105 километара Дунавом и Тисом пристигле на новобечејски вез.

Како је поручник бојног брода прве класе Александар Берић рођен 13. јуна 1906. у Новом Бечеју, суграђани су, уз консултације с Командом Речне флотиле, одлучили да на најлепшем делу Тиског кеја открију спомен-бисту том јунаку Априлског рата. Поносно

стојећи на палуби свог тонућег брода, погођеног бројним непријатељским авионским бомбама, поздрављајући државну заставу и часно извршавајући командантску дужност, он је 12. априла 1941. потонуо на дно Дунава заједно са својих 75 морнара. Поред тога, домаћини су у пригодном простору на Тиском кеју поставили и изложбу факсимила и фотографија везаних за суграђанина Александра Берића.

Спомен-бисту открили су министар одбране Александар Вулин и председник Општине Нови Бечеј Саша Максимовић, после чега је отац Драган Говорчин с новобечејским свештенством освештао бисту.

Трећа биста јунаку

– Траг који је оставио поручник Берић, траг који је оставила посада „Драва”, јесте траг који ми данас следимо. Од Обилића, Синђелића, Берића, до мајора Тепића, Срби су у сваком великом рату који нису тражили, који им је наметнут, али који су водили, увек имали бар једног који је био у стању да буде носилац храбрости нашег народа, који је био у стању да себе стави испод интереса народа, који је био довољно храбар да остави поруку која ће трајати деценијама. Није прошло толико времена од Другог светског рата да бисмо допустили да се измешају успомене и да целат постане жртва, а жртва целат, и херој кукавица, а кукавица херој. Александар Берић је пут и траг који можемо да следимо – рекао је министар Вулин.

Ово је трећа биста поручнику бојног брода прве класе Александру Берићу. Прва је постављена на месном гробљу у Белегишу, месту где почивају јунакови земни остаци, коју је почетком априла 2015. године открио тадашњи министар одбране Братислав Гашић. Друга се налази у новосадској касарни која носи његово име и коју су, поводом обележавања стогодишњице Речне флотиле августа исте године, открили генерал-потпуковник Милосав Симиновић, командант Копнене војске, ка-

У аџељеу академског вајара
Ђорђа Лазића Ђајше

петан бојног брода Андрија Андрић, командант Речне флотиле, и Милош Вучевић, градоначелник Новог Сада.

Бисту је извајао академски вајар Ђорђе Лазић Ђајша из Сремских Карловаца, који је 1986. године дипломирао на новосадској Академији уметности у класи професора Милана Видића. У вајарским круговима Лазић је, између осталог, препознатљив и по томе што своје скулптуре ствара од земље, дрвета, сламе, трске, плевне и природног пигмента црпећи своју уметничку инспирацију из вековног живота Војводине.

НОВИ БЕЧЕЈ

Питоми, леп градић на обали реке Тисе, с више од 13.000 житеља и дугом историјом и традицијом, смештен је у самом срцу Војводине. У његовој непосредној близини налазе се и манастир „Арача“ из 13. века, као и дворач Дунђерских у коме је Лаза Костић, наш познати песник, написао једну од најлепших љубавних песама са ових простора „Santa Maria della salute“.

– Када је у питању споменичка скулптура једини и исправан пут за постизање коначног успеха јесте реалистичан приступ делу, уз потпуно ангажовање талента и свих уметничких капацитета – истиче Ђорђе и додаје како је током рада на бисти, која је у потпуности била израђена у глини, прилазио тек када осети расположење за рад на њој, како непрекидним бављењем не би дошло до визуелног презасићења, које би могло негативно утицати на коначни изглед вајарског дела.

У свом стваралачком раду Лазић је имао на располагању тек неколико фотографија Александра Берића и фотографије делова тадашње униформе које су му прибавили припадници Речне флотиле.

„Отворени дан“ на Тиском кеју

Током трајања Великогоспојинске светковине припадници Речне флотиле пружили су грађанима и десетинама хиљада посетилаца те манифестације прилику да први пут разгледају брод посебне намене „Козара“ и сазнају више о животу морнара. Као по обичају, најзнатижељнији су били најмлађи посетиоци, који су се, уз помоћ морнара, брзо снашли и за кормилом, топовима, нишанским справама. Прилику да се дружи са морнарима на татином броду није пропустио ни најмлађи гост, шестомесечни Ђорђе Угрен, син морнара Немање. Уз њих, бројни су били и грађани свих узраста, па и они знатижељници старијих годишта који су одреда, приликом ступања на бродове, уз пријатељски стисак руке, пожелели срдачну добродошлицу панонским морнарима.

– За све грађане Општине Нови Бечеј диван је догађај да учествују у „Отвореном дану“ и друже се са морнарима. То приближавање Војске гра-

ђанству изузетно је добро, посебно у оваквим срединама у којима нема касарни, ни војника. Припадници Речне флотиле, као и припадници свих других родова наше војске увек су радо виђени и добродошли. Ми ћемо се трудити да будемо најискренији и најбољи домаћини – рекао је Саша Максимовић, председник новобечејске Општине, који је са својом породицом међу првима обишао све бродове усидрене на прелепом Тиском кеју.

Уз све то, на штанду Медија центра „Одбрана“ Новобечејци су могли да виде део издавачке делатности те установе.

Речна флотила јединствена је по томе што је вишегодишњу акцију „Отворени дан“ приближила, осим Новосађанима, и житељима више приобалних места. Наиме, својеврсним „измештањем“ касарне на воду морнари су с „Отвореним даном“ гостовали и у Шапцу на Сави, Зрењанину на Бегеју, Черевиху на Дунаву. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

УБИСТВА СРПСКИХ ВЛАДАРА

УСУД РАДОВАЊСКОГ ЛУГА

Само стотинак километара од Београда, ауто-путем према Нишу, налази се Велика Плана, а крај ње село Радовање, у чијем се атару, у столетној шуми, простира спомен-комплекс подигнут зарад сећања на једну од највећих српских трагедија, убиство војводе Карађорђе. По повратку из Русије у Србију, јула 1817. године, Карађорђе је затражио од свог кума Вујице Вулићевића да га повеже с Милошем Обреновићем, његовим некадашњим војводом, а сада кнезом Србије. Тим захтевом војда је и не знајући себи потписао смртну пресуду.

Прек, храбар, одлучан, неустрашив, Карађорђе Петровић знао је само за једно – борба против Турака и коначно ослобођење Србије од османлијског зулума био је његов недосањани сан. После пропасти Првог српског устанка и бекства већег броја устаничких вођа на север, у Угарску, Русију и Немачку, кнез Милош остао је у отаџбини, одлучан да, пред страховитим турским зулумима и осветом због устанка, спасе што се спасти могло.

Одлука тешка и далекосежна

Милошева Србија није занимала Европу, српски народ је после пораза био препуштен сам себи. У таквим околностима Милош Обреновић кренуо је другим путем. Слободу Србије покушао је да оствари другачије од Карађорђа, не снагом и силом, већ мудрошћу и трпељивошћу. Ослобађао је српско робље, трговао и сарађивао са Турцима, тражио начине да одобрвољи и смекша турске зулумћаре којима српска глава после гушења Карађорђевог устанка није значила „ни по луле дувана“. Знао је Милош и да запуца кад је требало, па и да подигне нови устанак, али већем сукобу са Турцима није био рад. Карађорђев повратак претио је да крв поново потече потоцима. И турска и српска. Време

Било је, наравно, убистава српских владара, или водећих људи и пре и после Радовања, али протеклих 200 година сведоче да је баш тада и тамо у шуми крај Велике Плане српска душа расцепљена на две различите поле, на преку, одлучну и непопустљиву и ону другу, мирнију, стрпљивију, трпељивију. Династичке борбе које су потом уследиле, смене Карађорђевих и Милошевих наследника на српском трону, зацементирале су ту подељеност на две, по карактеру и надањима, супротстављене Србије.

се, међутим, променило и околности нису биле исте као у време Првог, а донекле и Другог српског устанка.

Одлука да се Карађорђе убије била је тешка. Популарност српског војводе у народу била је и даље безмерна. Некадашњим устаницима у живом сећању остале су битке из којих су предвођени војводом излазили као победници над многоструко јачом и опремљенијом турском армијом, још су памтили дивљење Европе према једном од највећих војних стратега тог времена, човеку кога је ценио и сам Наполеон. Било је сигурно да би народ опет пошао за Црним Ђорђем. У смрт или слободу. Све то је Милош Обреновић добро знао. Дуго се колебајући, ипак је преломио и наредио Вујици да убије Карађорђе. Пресуда је извршена ноћу 25. јула у Радовањском лугу, где је Вујичин слуга Никола Новаковић секиром одсекао главу војводи Србије.

Историја и историјске чињенице остале су немоћне пред легендом која, баш увек, обавија такве догађаје. Сви актери вождовог убиства, чак и њихови наследници, годинама касније

је плаћали су цену злочина који је, недођено, оставио трага не само у историји српског народа, већ и у његовој души. Било је, наравно, убистава српских владара или водећих љу-

Пред зградом Владе Србије 2003. године, 12. марта убијен је човек који је стремио богатијој, срећнијој, цењенијој Србији. Део те и такве Србије, међутим, није се поистоветио с путем који је премијер изабрао. Још се не зна какву су улогу у свему томе имали „страни фактори“. А они су, кад је реч о балканском бурету барута, увек имало да кажу понеку. Чак и онда кад је Србија била много моћнија него данас.

Борбе за престо

И у време Немањића, у златно доба српске државе, када је Србија играла значајну улогу не само на Балкану, већ и много, много шире, борба за власт и убиства владара нису била реткост. Веома често уз помоћ „страног фактора“.

Иако су Немања и син му Стефан Првовенчани, први српски краљ, владали без већих проблема и опасности, можда и због немерљиве снаге тадашње српске државе, а можда и због неупитног ауторитета њиховог и нашег Саве, свеца и миротворца, који је знао да помири завађену браћу, већ Стефанови синови нису могли да владају у миру. Његовог трећег сина Уроша Првог с трона је, уз помоћ угарског краља Стевана Петог, збацио син Драгутин, кога је, опет, после сумњивог пада с коња, брат Милутин оборио и с власти. Милутинов син, Стеван Дечански побунио се против оца инспирисан на татарском двору, где

ди и пре и после Радовања, али протеклих 200 година сведоче да је баш тада и тамо у шуми крај Велике Плане српска душа расцепљена на две различите поле, на преку, одлучну и непопустљиву и ону другу, мирнију, стрпљивију, трпељивију. Династичке борбе које су потом уследиле, смене Карађорђевић и Милошевић наследника на српском трону, зацементирале су ту подељеност на две, по карактеру и надањима, супротстављене Србије.

Књаз Милош је додуше умро од старости, али то је, када се ради о српским владарима из старије и новије историје, тек изузетак који потврђује правило. Већ је његов син Михаило убијен у атентату на Кошутњаку.

Мада је историја остала на становишту да „карађорђевици“ нису имали ништа с тим злочиним, још један трачак сумње угнездио се у српску душу. Затим је страдао и његов потомак Александар у Мајском преврату 1903. године. Од атентатора је страдао и Александар Први Карађорђевић, кога су у Марсеју убили противници Југославије.

Смена Милошевић и Карађорђевић потомака на трону српске државе усахла је протеривањем краља Петра и проглашењем републике. Династичке борбе су престале и Србија се за дуги низ година смирила. Све до почетка 21. века и новог метка. Убиством Зорана Ђинђића, петог премијера демократске Србије, старе ране су поново отворене. Опет се показало да „две Србије“ не мисле исто, не надају се истом, не стреме истом.

Краљ Александар I Карађорђевић

је живео као сужањ и покушао да га обори с власти. Није успео, па је ослепљен и

протеран на турски двор у Цариград. После Милутинове смрти борба међу његовим синовима се распламсава. Страдају један за другим Стеван, Константин, Владислав, Душан Силни умире млад, Урош Нејаки не смета никоме, али се низашта и не пита. Српска властела је разједињена, похлепна и спремна на уступке новим господарима Балкана, Турцима који незадрживо надиру. ■

Душан ГЛИШИЋ

Карађорђе

НОВОСАДСКЕ КАСАРНЕ

Пишу Будимир М. ПОПАДИЋ
и Душко ПАНТЕЛИЋ

После ратних и поратних дешавања на тлу некадашње Југославије у многим касарнама замрли су звук војничке трубе, војничка команда и бат војничких чизама. У Србији је, трансформацијама и организационим променама, дошло до смањења бројчаног састава Војске и потребе за делом војних објеката, који постају нерентабилни за одржавање и опслуживање. Лео касарни и у гарнизону Нови Сад стављен је „Мастер планом” Министарства одбране на списак непокретности за отуђење и продају. Текст представља тек подсећање на старе новосадске касарне, зарад њиховог чувања од заборава.

ПЕШАЛИЈСКА
КАСАРНА
ВОЈВОЂИЈЕ
БОЈОВОЈ

У некадашња времена смештање војске било је најчешће решавано изнајмљивањем приватних кућа, да би касније, формирањем сталног гарнизона, почела примена другог начина за решавање тог проблема. Градови су подизали касарне, које су потом закупљивале војне власти за своје потребе. То је случај и с Новим Садам.

Према писању Жељка Евђића („Уступање Мостобрана Граду Новом Саду од стране Војске Краљевине СХС 1921. године“), по завршетку ратних операција у Првом светском рату нове градске власти Новог Сада ушле су у преговоре с војском око уступања Мостобрана уз Дунав, на коме су били изграђени војни објекти, а зарад изградње моста и премошћавања Дунава код Петроварадинске тврђаве. После две године преговора, споразум је коначно потписан 1921. године. По њему, војска уступа граду Мостобран, а од града добија седам локација – земљишта где, се на неким, већ налазе касарне и бараке.

Био је то почетак изградње и доградње дотадашњих новосадских касарни, доласка и формирања јединица, које су кроз историју мењале организацијско-формацијски састав, намену, називе, команданте, официрски, подофицирски и војнички састав и живеле живот уз војничку трубу.

Име улици у част касарне

У плану града из 1877. године није учтано место будуће касарне, али су већ тада назначени габарити неизведеног објекта. „Већ на Саутеровом плану из 1885. године тог обележја нема, пошто је пространа парцела резервисана записом Kasern platz“, наводи Донка Станчић у „Уметничкој фотографији Новог Сада“. Новоизграђена пешадијска касарна за потребе смештања 6. пешадијског пука аустроугарске војске, чију је изградњу финансирао град, предата је на употребу 23. новембра 1895. године. О важности тог догађаја и самог објекта

Ситуациони план
Касарне
„Краљ Петар”

говори и то да је у част његове изградње и улица добила назив Laktanya utca, односно Улица касарне.

На ситуационом плану учтано је седам објеката, колико је и изграђено. У дворишном делу су пратећи објекти, а у једном од њих налазио се и затвор. „Пажњу највише привлачи управна зграда. На главној уличној фасади су угаони ризалити с једном осом прозора, док их је у средњем делу пет. Централно постављен улаз, изведен у форми портика с масивним стубовима на високим базама и изнад такозвани француски балкон надвишен фронтом је најупечатљивији мотив овог прочеља”, описује прочеље главне зграде Станчић.

Изградњом три двоспратнице, из три улице, добијено је пространо двориште, односно војнички круг.

На плану града из 1922. године, за време Краљевине СХС, Улица касарне носила је назив Улица војводе Бојовића. После Другог светског рата звала се Улица Ивана Милутиновића, а име Војводе Бојовића враћено јој је, вероватно, 1992. године (на плану града из 1993. године уписан је тај назив). И касарна, вероватно у исто време, добија садашње име.

Прелазак из руке у руку

После завршетка Првог светског рата, српска војска се, највероватније одмах по уласку у Нови Сад, новембра 1918. године, сместила у објекте касарне, која се, под новим називом „Краљ Петар” помиње у документима Градског поглаварства Новог Сада 1919. године.

Почетком Другог светског рата, 13. априла 1941, мађарска окупациона војска ушла је у Нови Сад, па је тада преузела и војне објекте. У документима окупационих власти касарна се помиње под новим, заправо старим именом – касарна у „Касарнској улици”.

Крајем Другог светског рата, 22/23. октобра 1944, јединице НОВЈ улазе у Нови Сад, тако да заузимају напуштenu касарну.

Тридесетак наредних година у касарни је постојала, испрва трогодишња, Санитетска школа, која је, после увођења четворогодишњег школовања, прерасла у Средњу санитетску војну школу. Од 1982. до 1986. године у Новом Саду се формира и Санитетски школски центар, који обједињује Средњу санитетску војну школу (Касарна „Војвода Бојовић”), 512. санитетски наставни центар (Касарна „Др Арчибалд Рајс”) и Војну болницу у Петроварадину, а 1986. године Војна болница се преименује у Војномедицински центар и излази из састава Санитетског наставног центра.

Једно време у Касарни „Војвода Бојовић” ради и Школа за резервне санитетске официре. Средња санитетска војна школа око 2000. године мења локацију и сели се у Касарну „Др Арчибалд Рајс”. За то време у њој је школовано и обучено више од 35.000 болничара и медицинских техничара.

Турбулентних деведесетих година, после сецесије република бивше СФРЈ и окончања ратних дешавања, из Хрватске, Босне и Херцеговине и Македоније на територију

Пешадијска касарна (данас Касарна „Војвода Бојовић”) око 1900. године (из збирке Зорана Кнежева)

ВОЈНИК И ТЕОРЕТИЧАР

Војвода Петар Бојовић, сељачки син, рођен је 16. јула 1858. у Мишићима, код Нове Вароши. Учествовао је у свим ратовима за стварање Србије, Српско-бугарском, балканским и Првом и Другом светском рату. У Првом и Другом балканском рату био је начелник Штаба Прве армије и истакао се у Кумановској и Битољској бици. У Великом рату, до рањавања, био је на дужности команданта Прве армије, а затим и начелника Врховне команде. Због ратних заслуга, 13. септембра 1918, унапређен је у чин војводе.

После рата био је командант Прве армијске области, затим начелник Генералштаба Војске Краљевине СХС. Након пензионисања 1941. године враћен је у службу на дужност Врховног инспектора Војске Краљевине Југославије. Током Априлског рата постављен је за помоћника врховног команданта Краљевске југословенске војске. Умро је 20. јануара 1945. године.

Републике Србије слио се немали број јединица и припадника тадашње ЈНА, као и чланова њихових породица, који долазе и у Нови Сад. У напуштеној Касарни „Војвода Бојовић” и данас их живи највише, тачније 66 породица, односно око 200 чланова. У некадашњим командирским канцеларијама, кабинетима и учионицама касарне, којом се више од једног века проламао звук војничке трубе и у којој су одзвањале војничке команде, већ две и по деценије живи се, рађа и весели, умире и тугује.

„Мастер планом” Министарства одбране Републике Србије касарна је, као неперспективна, предвиђена за продају, а у поступку је заштите као непокретно културно добро. ■

(Насиљавак у следећем броју)

K. K. Infanterie – Kaserne No. 6.

Чувар националне и војне традиције

Од оснивања 22. августа 1878. Војни музеј сакупља сведочанства о традицији борбе за слободу, артефакте који показују креативност примењену у изради наоружања и опреме и предмете из ратова у којима је српски народ био принуђен да учествује. Богатство фонда Војног музеја чини више од 32.000 предмета систематизованих у 14 збирки и око 100.000 негатива и фотографија, што представља јединствену музејску баштину, која превазилази оквире националне и војне историје.

Поводом 139 година од оснивања Војног музеја у Галерији те јединствене војне установе отворена је изложба „Предмети из ризнице Војног музеја“, на којој су приказани експонати изузетног значаја, специфични по својој историјској и уметничкој вредности, раритети у националној и светској баштини. Многи од њих никада нису приказани јавности, што свакако увећава значај изложбе коју, као аутори, потписују музејски саветници и кустоси музеја на Калемегдану.

Пред великим бројем званица и гостију изложбу „Предмети из ризнице Војног музеја“ отворио је министар одбране Александар Вулин, који је, поред осталог, рекао да Срби имају шта да покажу, чиме да се поносе и на кога да се ослоне, имају на кога да пожелу да личе, те да је историја српске војске сабрана у Војном музеју,

музеју, где може да се види колико је прошлост велика и колика је битна.

– Али, народ који заборави своју прошлост, а Срби су то умели да чине, ако не престане то да ради, може да угрози будућност. Војска Србије и српски народ неће угрозити своју будућност. Нема народа који има сигурну будућност, а да нема јаку, уређену и задовољну војску – рекао је министар Вулин.

О Војном музеју и изложби постављеној поводом 139 година од његовог оснивања говорио је начелник потпуковник Градимир Матић, који је истакао да та установа од оснивања 22. августа 1878. сакупља сведочанства о традицији борбе за слободу, артефакте који показују креативност примењену у изради наоружања и опреме и предмете из ратова у којима је српски народ

ЈАКА ВОЈСКА – ГАРАНТ БУДУЋНОСТИ

Отварајући изложбу „Предмети из ризнице Војног музеја“ министар одбране Александар Вулин је рекао:

„Срби не би постојали да нема њихове прошлости, али не би имали ни будућности да нема њихове војске. Народ који није у стању да брани своју слободу, сећање на себе и вредности због којих постоји није народ који има будућност. Српски народ има шта да брани, има традицију, има систем вредности због којих постоји“.

37

био принуђен да учествује. Богати фонд Војног музеја, који чини више од 32.000 предмета систематизованих у 14 збирки и око 100.000 негатива и фотографија, представља јединствену музејску баштину која превазилази оквири националне и уско војне историје.

– Постављајући ову изложбу имали смо намеру да јавности представимо разноврсност музејског фонда, а избор експоната, неограничен одређеном темом, пружио нам је могућност да публици на једном месту покажемо предмете који се издвајају по својој уметничкој и историјској вредности, оне који представљају раритете у националној баштини, као и оне који до сада нису излагани – рекао је потпуковник Матић.

Војни музеј основан је Указом кнеза Милана Обреновића, 10/22. августа 1878, на предлог министра војног пуковника Саве Грујића. Прва музејска поставка отворена је 1904. године, у склопу крунидбених свечаности краља Петра I Карађорђевића, а поводом стогодишњице Првог српског устанка. Убрзо по оснивању Музеј је „ушао на велика врата“ у Европу и свет, учешћем на Балканској изложби у Лондону 1907. године, где је са стотину одабраних историјских предмета, међу којима су биле заставе из оба српска устанака, привукао пажњу лондонске јавности.

Поводом годишњице Војног музеја захвалнице за успешну дугогодишњу сарадњу у реализацији заједничких музејских пројеката добили су Народни музеј Шабац, Музеј историје Југославије и Музеј града Новог Сада. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимео ЈОВО МАМУЛА

ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Управа за људске ресурсе (Ј-1)

расписује

ИНТЕРНИ КОНКУРС

За пријем у професионалну војну службу у својству официра на неодређено време у:

224. центар за електронска дејства:

1. референт, ВЕС 31001, 1 извршилац,
2. референт за обраду података, ВЕС 32001, 1 извршилац,
3. референт за правне послове, ВЕС 32901, 1 извршилац,
4. референт за заштиту ресурса, ВЕС 32157, 1 извршилац;

Централну логистичку базу:

5. референт-службеник за јавне набавке, ВЕС 32901, 1 извршилац,
6. референт за правне послове, ВЕС 32901, 1 извршилац;

Гарду:

7. референт за правне послове, ВЕС 32901, 1 извршилац,
8. референт за заштиту ресурса, ВЕС 31001, 2 извршиоца;

1. бригаду Ков:

9. референт за правне послове, ВЕС 32901, 1 извршилац;

2. бригаду Ков:

10. референт за правне послове, ВЕС 32901, 1 извршилац;

3. бригаду Ков:

11. референт за правне послове, ВЕС 32901, 1 извршилац;

4. бригаду Ков:

12. референт за правне послове, ВЕС 32901, 1 извршилац;

Специјалну бригаду:

13. референт за правне послове, ВЕС 32901, 1 извршилац;

204. ваздухопловну бригаду:

14. референт за правне послове, ФВЕС 32901, 1 извршилац;

98. ваздухопловну бригаду;

15. технолог-референт за заштиту ресурса, ВЕС 32241, 1 извршилац;

Војномедицински институт:

16. референт за заштиту ресурса, ВЕС 31001, 1 извршилац;

Команду за развој Банатске бригаде:

17. референт за правне послове, ВЕС 32901, 1 извршилац.

УСЛОВИ КОНКУРСА

На конкурс могу учествовати професионална војна лица која испуњавају следеће услове:

а) општи услови:

- да је пунолетан,
- да је држављанин Републике Србије,
- да је здравствено и психофизички способни за службу у Војсци Србије,
- да има прописано образовање – стечено високо образовање на основним академским студијама у обиму од најмање 240 ЕСПБ бодова, односно на основним студијама у трајању од најмање четири године,

- да му раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да није осуђиван на казну затвора од најмање шест месеци,
- да није старији од 40 година,
- да је безбедносно проверен и да нема безбедносних сметњи за пријем у професионалну војну службу, у складу са прописима којима је уређено вршење безбедносне провере у Министарству одбране,
- да је одслужио војни рок са оружјем;

б) посебни услови:

- да је подофицир на неодређено време, подофицир на одређено време или професионални војник,
- да у током службе није негативно оцењено и да има просек службених оцена најмање „истиче се”,
- да има препоруку старешине на положају команданта батаљона – дивизиона, њему равном или вишем положају, односно непосредно претпостављеног руководиоца;

за формацијско место под редним бројем 1:

- завршене основне академске студије у пољу друштвено-хуманистичких наука усмерења људских и социјалних ресурса,
- да поседује важећи ECDL сертификат;

за формацијско место под редним бројем 2:

- завршене основне академске студије у пољу природно-математичких, друштвено-хуманистичких или техничко-технолошких наука,
- да је подофицир или професионални војник рода јединице за електронска дејства,
- да има важећи сертификат енглеског језика по стандарду СТАНАГ 6001 на нивоу 2-2-2 или на нивоу другог степена Војне академије,
- да поседује важећи ECDL сертификат;

за формацијска места под редним бројем 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14 и 17:

- завршен Правни факултет,
- да поседује важећи ECDL сертификат;

за формацијско место под редним бројем 4, 8, 15 и 16:

- завршене основне академске студије у пољу техничко-технолошких наука или из области заштите на раду и безбедности здравља на раду,
- положен стручни испит из области заштите од пожара по програму стручног испита за раднике са стеченим високим образовањем, пред надлежном државном комисијом;
- положен стручни испит о практичној оспособљености за обављање послова безбедности и здравља на раду пред Комисијом за полагање стручног испита за обављање послова безбедности и здравља на раду и послова одговорног лица Управе за безбедност и здравље на раду, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања;
- да поседује важећи ECDL сертификат.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Пријаву на конкурс, која треба да садржи основне личне податке, адресу, контакт телефон и наглашено формацијско место на које конкурише, кандидати подносе јединицама – установама у којима се налазе на служби. Уз пријаву кандидат прилаже следећа документа:

- уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – не старије од шест месеци),
- оверену копије дипломе о завршеном високом образовању,
- извод из матичне књиге рођених (оригинал или оверена копија),
- оверена фотокопија уверења – сертификата о завршеном стручно-специјалистичком усавршавању (за кандидате који конкуришу на формацијска места под редним бројем 1, 2, 4, 8, 15 и 16),
- потписану изјаву о прихватању распореда по потреби службе на целој територији Републике Србије (својеручно пописана изјава и оверена од надлежног старешине),
- попуњен и оверен образац и сагласност за извршење безбедносне провере (тражити у команди јединице у којој се налазе на служби).

Команде јединица – установа, уз пријаву кандидата, прибављају и прилажу следећа документа:

- потврду о статусу кандидата, времену проведеном у служби, да није негативно оцењиван и просеку службених оцена,
- препоруку старешине на положају команданта батаљона – дивизиона, њему равном или вишем положају, односно непосредно претпостављеног руководиоца,
- оверена фотокопија ECDL сертификата (за кандидате који конкуришу на формацијска места под редним бројем 1 и 2),
- оверени образац КОЛП из програмског пакета КаИС.

Пријаве кандидата са неопходном документацијом команде јединица – установа службеном поштом доставља Управи за људске ресурсе (Ј-1) ГШ ВС, појединачно у затвореној коверти са назнаком „За конкурсни комисију по интерном конкурс“.

Рок за подношење пријава за пријем на службу је 8 (осам) дана од дана објављивања конкурса.

Напомена: Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази у оригиналу или фотокопији овереној у општини, суду или код јавног бележника, биће одбачене закључком.

Одредбом члана 9. и члана 103. Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС”, број 18/2016) прописано је, између осталог, да у поступку који се покреће по захтеву странке орган може да оствари увид, прибавља и обрађује личне податке о чињеницама о којима се води службена евиденција када је то неопходно за одлучивање, осим ако странка изричито изјави да ће податке прибавити сама.

Потребно је да кандидат попуни изјаву којом се одређује за једну од две могућности: да орган прибави податке о којима се води службена евиденција или да ће кандидат учинити сам. Наведену изјаву могуће је преузети на сајту Војске Србије www.vs.rs. Потписану изјаву неопходно је доставити уз напред наведене доказе јединици у којој подноси молбу, како би јединца која је примила молбу кандидата могла даље да поступа у складу са позитивним прописима.

Документа о чињеницама о којима се води службена евиденција су: уверење о држављанству, извод из матичне књиге

рођених, уверење од суда и МУП-а да се против лица не води кривични поступак, односно да лице није осуђивано на казну затвора у трајању од најмање 6 месеци, уверење државног органа у којем је кандидат био на служби да му радни однос није престао због повреде дужности из радног односа.

ИЗБОР КАНДИДАТА ЗА ПОПУНУ ФОРМАЦИЈСКИХ МЕСТА

Изборни поступак спровешће конкурсна комисија, коју формира надлежни старешина, између кандидата који испуњавају услове конкурса за пријем на формацијско место на које су конкурисали.

Кандидати који испуњавају услове конкурса биће упућени на процену психолошких капацитета и проверу физичких способности.

Поступак избора кандидата спроводи се по принципу елиминације, тако да неиспуњавање критеријума на претходној провери – процени искључује упућивање на даље провере – процене.

Ради вршења психолошке процене, кандидати за попуну формацијских места биће упућени у надлежну војноздравствену установу (у Београду, Нишу или Новом Саду), према распореду који ће издати и о којима ће их информисати председник конкурсне комисије.

Резултате пријављених кандидата утврдиће конкурсна комисија за пријем у професионалну војну службу на основу следећих мерила за избор:

- просек оцена на основним студијама – до 50 бодова (производ оцене и броја 5);
- провера физичке способности – до 20 бодова (производ коначне оцене и броја 4);
- психолошка процена кандидата – до 20 бодова (1. категорија 20, 2. категорија 10, 3. категорија 0 бодова);
- разговор – до 10 бодова (производ коначне оцене и броја 2).

Кандидати који са најбољим резултатом испуне мерила за избор биће упућени на медицинско-здравствену процену у надлежну војноздравствену установу, ради утврђивања здравствене способности за професионалну војну службу.

За кандидате биће извршена безбедносна провера за пријем на рад у Војску Србије.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради обављања општег лекарског прегледа, провере физичке способности, психолошке процене и упућивања на медицинско-здравствену процену сматраће се да је одустао од даљег учешћа у изборном поступку.

Приликом доласка на проверу општих способности, кандидати са собом обавезно носе и личну карту или војну легитимацију.

Све евентуалне трошкове путовања до касарни и војноздравствених установа, ради реализације селекције, психолошке и медицинско-здравствене процене, као и евентуалне трошкове смештаја и исхране, носе кандидати који су се пријавили за попуну формацијских места официра.

Лица примљена у професионалну војну службу остварују сва права и обавезе у складу са Законом о Војсци Србије.

Конкурсна документација се неће враћати кандидатима.

Све информације везане за конкурс могу се добити на сајту Војске Србије www.vs.rs или на тел. **011/2063-332** или локал **290-332**. ■

ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Управа за људске ресурсе (Ј-1)

расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

За пријем у професионалну војну службу у својству
официра на неодређено време у:

Централну логистичку базу:

1. технолог за грађевинске радове, ВЕС 32804, 1 извршилац;

2. бригаду КоВ:

2. референт за инфраструктуру, ВЕС 32804, 1 извршилац;

Специјалну бригаду:

3. референт за инфраструктуру, ВЕС 32804, 1 извршилац;

Војни оркестар Ниш:

4. музичар кларинет 1, ВЕС 33301, 1 извршилац,
5. музичар труба 1, ВЕС 33301, 1 извршилац;

Команду Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране:

6. прогностичар, ВЕС 32259, 1 извршилац;

98. ваздухопловну бригаду:

7. командир Вода за инфраструктуру, ВЕС 32814, 1 извршилац.

УСЛОВИ КОНКУРСА:

На конкурс могу учествовати сви држављани Републике Србије који имају одговарајуће образовање, укључујући и лица запослена у Војсци Србије и Министарству одбране.

Општи услови конкурса:

- да је пунолетан;
- да је држављанин Републике Србије,
- да је здравствено и психофизички способни за службу у Војсци Србије,
- да има прописано образовање – стечено високо образовање на основним академским студијама у обиму од најмање 240 ЕСПБ бодова, односно на основним студијама у трајању од најмање четири године,
- да му раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да није осуђиван на казну затвора од најмање шест месеци,
- да није старији од 40 година,
- да је безбедносно проверен и да нема безбедносних сметњи за пријем у професионалну војну службу, у складу са прописима којима је уређено вршење безбедносне провере у Министарству одбране.
- да је одслужио војни рок са оружјем.

Посебни услови конкурса:

- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности,

- да кандидати који су у својству професионалног припадника на служби у Војсци Србије и Министарству одбране, су повољно оцењивана у току службе и да им је просек службених оцена најмање „истиче се”,

за формацијско место под редним бројем 1, 2 и 3:

- завршен Грађевински факултет, конструкцијски смер,

за формацијско место под редним бројем 4:

- завршен Факултет музичких уметности – инструментални одсек – смер кларинет,

за формацијско место под редним бројем 5:

- завршен Факултет музичких уметности – инструментални одсек – смер труба,

за формацијско место под редним бројем 6:

- завршен Физички факултет, одсек метеорологија,

за формацијско место под редним бројем 7:

- завршен Машински факултет, термоенергетски или термотехнички смер.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Уз пријаву на конкурс, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, наглашено формацијско место за које подносе пријаву и кратку биографију, кандидати треба да доставе следећа документа:

- извод из матичне књиге рођених,
- уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини не старији од шест месеци),
- доказ о стеченом образовању (оригинал диплома – уверење о завршеном образовању или фотокопија оверена у суду или општини),
- фотокопија радне књижице или неки други доказ о радном искуству,
- уверење о регулисању војне обавезе са знаком чина у резерви (издаје војни одсек у коме се лице води у евиденцији) – кандидати који су регулисали војну обавезу под оружјем,
- потписану изјаву о прихватању распореда по потреби службе на целој територији Републике Србије (својеручно потписана изјава),
- оверен и потписан КОЛП прилажу само кандидати који су професионални припадници на служби у Војсци Србије и Министарству одбране.

Напомена: Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази у оригиналу или фотокопији овереној у општини, суду или код јавног бележника, биће одбачене закључком.

Одредбом члана 9. и члана 103. Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС”, број 18/2016) прописано је, између осталог, да у поступку који се покреће по захтеву странке орган може да оствари увид, прибавља и обрађује личне податке о чињеницама о којима се води службена евиденција када је то неопходно за одлучивање, осим ако странка изричито изјави да ће податке прибавити сама.

Потребно је да кандидат попуни изјаву којом се опредељује за једну од две могућности: да орган прибави податке о којима се води службена евиденција или да ће кандидат учинити сам. Наведену изјаву могуће је преузети на сајту Војске Србије www.vs.rs. Потписану изјаву неопходно је доставити уз напред наведене доказе како би орган могао даље да поступа.

Документа о чињеницама о којима се води службена евиденција су: уверење о држављанству, извод из матичне књиге рођених, уверење од суда и МУП-а да се против лица не води кривични поступак, односно да лице није осуђивано на казну затвора у трајању од најмање 6 месеци, уверење државног органа у којем је кандидат био на служби да му радни однос није престао због повреде дужности из радног односа.

Конкурсна документација се неће враћати кандидатима.

Пријаве на конкурс са наведеним документима достављати путем поште на адресу:

Генералштаб Војске Србије

Управа за људске ресурсе (Ј-1)

Незнаног јунака број 38, зграда број 26,

11000 Београд

са назнаком „за пријем лица по јавном конкурс“

Рок за подношење пријава на конкурс је 15 дана од дана објављивања.

ИЗБОР КАНДИДАТА ЗА ПОПУНУ ФОРМАЦИЈСКИХ МЕСТА

Изборни поступак спровешће конкурсна комисија, коју формира надлежни старешина, између кандидата који испуњавају услове конкурса за пријем на формацијско место на које су конкурисали.

Кандидати који испуњавају услове конкурса биће упућени на процену психолошких капацитета и проверу физичких способности. За проверу физичке способности кандидати су у обавези да са собом понесу спортску опрему: патике, тренерка – шорц, мајица (сопствени избор).

Поступак избора кандидата спроводи се по принципу елиминације, тако да неиспуњавање критеријума на претходној провери – процени искључује упућивање на даље провере – процене.

Ради вршења психолошке процене, кандидати за попуну формацијских места биће упућени у надлежну војно-здравствену установу (у Београду, Нишу или Новом Саду), према распореду који ће израдити и о којима ће их информисати председник конкурсне комисија.

Резултате пријављених кандидата утврдиће конкурсна комисија за пријем у професионалну војну службу на основу следећих мерила за избор:

- 1) просек оцена на основним студијама – до 50 бодова (производ оцене и броја 5);
- 2) провера физичке способности – до 20 бодова (производ коначне оцене и броја 4);
- 3) психолошка процена кандидата – до 20 бодова (1. категорија 20, 2. категорија 10, 3. категорија 0 бодова);
- 4) разговор – до 10 бодова (производ коначне оцене и броја 2).

Кандидати који са најбољим резултатом испуне мерила за избор биће упућени на медицинско-здравствену про-

цену у надлежну војноздравствену установу, ради утврђивања здравствене способности за професионалну војну службу.

За кандидате биће извршена безбедносна провера за пријем на рад у Војску Србије.

Позиви и сва писмена документа достављају се кандидату на адресу коју наведе у пријави за пријем.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради обављања општег лекарског прегледа, провере физичке способности, психолошке процене и упућивања на медицинско-здравствену процену сматраће се да је одустао од даљег учешћа у изборном поступку.

Приликом доласка на проверу општих способности (општи лекарски преглед и провера физичких способности), поред потребне спортске опреме, кандидати са собом обавезно носе и личну карту.

Све евентуалне трошкове путовања до касарни и војноздравствених установа, ради реализације селекције, психолошке и медицинско-здравствене процене, као и евентуалне трошкове смештаја и исхране, сноси кандидат који су се пријавили за попуну формацијских места официра.

Све информације везане за конкурс могу се добити на сајту Војске Србије www.vs.rs или на тел. **011/2063-332** или локал **290-332**. ■

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ ВОЈНОМЕДИЦИНСКЕ АКАДЕМИЈЕ расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за избор у звање наставника у образовно-научном пољу медицинских наука:

- једног наставника за ужу научну област хирургија под област урологија у звање ванредног професора;
- једног наставника за ужу научну област биологија са хуманом генетиком у звање ванредног професора;
- једног наставника за ужу научну област инфективне и тропске болести у звање ванредног професора;
- једног наставника за ужу научну област хирургија под област општа хирургија у звање доцента.

Расписује се конкурс за поновни избор у звање наставника:

- једног наставника за ужу научну област интерна медицина под област ендокринологија у звање ванредног професора.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да кандидат поседује научни степен доктора наука из области за коју се бира,
- да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи,
- да је кандидат професионално војно лице/војни службеник.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да испуњава услове за избор у звање доцента из члана 16. и члана 17. Правилника о стицању звања наставника на Универзитету одбране („Службени војни лист”, бр. 21/16 и 3/17),
- кандидати за избор у звање доцента одржаће приступно предавање 16. 10. 2017. године. Приступно предавање траје најдуже 20 минута, тему бира кандидат, с тим да она мора да буде из уже научне области за коју конкурише за избор у звање доцента.

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати прилажу:

- документацију према Упутству за припрему конкурсне документације и израду извештаја за избор у звање наставника (одлуке Сената број 7/56 од 20. октобра 2016.г. и број 9/66 од 21. априла 2017), које је објављено на интернет страници Универзитета (Медицинског факултета ВМА),
- попуњен одговарајући образац Извештаја комисије о пријављеним кандидатима за избор у звање наставника,
- уверење надлежног органа МУП о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање наставника подносе се на адресу Војномедицинске академије: Црнотравска 17, Београд (преко шалтера деловодства) са назнаком „конкурс за избор у звање наставника”.

У пријави обавезно навести адресу и телефон, ужу научну област и звање за које се пријава подноси.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација се неће враћати кандидату.

Конкурс је отворен 30 дана, рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања. ■

**УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ
МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ
ВОЈНОМЕДИЦИНСКЕ АКАДЕМИЈЕ**
расписује

КОНКУРС

за избор у звање сарадника:

- једног сарадника за ужу научну област судска медицина у звање асистента;
- једног сарадника за ужу научну област анатомија у звање асистента;
- једног сарадника за ужу научну област интерна медицина подобласт пулмологија у звање асистента;
- једног сарадника за ужу научну област биологија са хуманом генетиком у звање сарадника у настави.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да је кандидат професионални припадник Војске Србије.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

за избор у звање асистента:

- да је кандидат завршио одговарајућу здравствену специјализацију (на клиничком предмету или на претклиничком предмету за који постоји здравствена специјализација),
- да је кандидат уписао докторске академске студије или му је као магистру наука одобрена тема за израду докторске дисертације,
- да је кандидат студије завршио са просечном оценом најмање осам (8),
- да кандидат има најмање један рад in extenso, као први аутор у часопису са рецензијом.

за избор у звање сарадника у настави:

- кандидат мора да буде студент специјалистичких академских студија или докторских студија и да је завршио студије са оценом најмање осам (8).

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати треба да приложе:

- биографске податке и доказе о испуњености услова конкурса,
- библиографију објављених научних и стручних радова са копијама примерака научних радова и других публикација.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање сарадника подносе се на адресу Војномедицинске академије Црнотравска број 17, Београд (преко шалтера деловодства), са назнаком „конкурс за избор у звање сарадника”. У пријави обавезно навести адресу и телефон, ужу научну област и звање за коју се пријава подноси.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација се неће враћати кандидату.

Конкурс је отворен 30 дана рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања. ■

ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
Управа за људске ресурсе (Ј-1)

ОБАВЕШТАВА

**СЛУШАОЦЕ КЛАСЕ РЕЗЕРВНИХ ОФИЦИРА
КОЈИ СУ ОД 2012. ДО 2017. ГОДИНЕ
ЗАВРШИЛИ КУРС**

о попуни формацијских места у Војсци Србије
непосредним пријемом у професионалну војну службу
у својству официра на неодређено време у:

Војногеографски институт:

1. истраживач, ВЕС 33001, 1 извршилац;

Централну логистичку базу:

2. референт за снабдевање СнПС и ВтПС, ВЕС 32532, 1 извршилац;
3. командир Вода грађевинског, ВЕС 32804, 1 извршилац;

Центар за обуку путем симулација:

4. инструктор уједно референт за припрему просторних података, ВЕС 33001, 1 извршилац;

Гарду:

5. стоматолог, ВЕС 32525, 2 извршиоца;

1. бригаду КоВ:

6. стоматолог, ВЕС 32525, 2 извршиоца;
7. референт за инфраструктуру, ВЕС 32804, 1 извршилац;

2. бригаду КоВ:

8. стоматолог, ВЕС 32525, 2 извршиоца;

4. бригаду КоВ:

9. стоматолог, ВЕС 32525, 1 извршилац,
10. референт за инфраструктуру, ВЕС 32804, 1 извршилац;

Специјалну бригаду:

11. стоматолог, ВЕС 32525, 1 извршилац;

Мешовиту артиљеријску бригаду:

12. командир Вода за инфраструктуру, ВЕС 32804, 1 извршилац;

204. ваздухопловну бригаду:

13. фармацеут, ВЕС 32532, 1 извршилац;

2. центар за обуку:

14. стоматолог, ВЕС 32525, 1 извршилац;

Центар за обуку везе и информатике:

15. стоматолог, ВЕС 32525, 1 извршилац;

Команду за развој Тимочке бригаде:

16. стоматолог, ВЕС 32525, 1 извршилац.

УСЛОВИ ЗА ПРИЈАВЉИВАЊЕ:

За попуњу наведених формацијских места могу се јавити сви држављани Републике Србије који имају одговарајуће образовање.

Општи услови за пријем:

- да је пунолетан;
- да је држављанин Републике Србије,
- да је здравствено и психофизички способни за службу у Војсци Србије,
- да има прописано образовање – стечено високо образовање на основним академским студијама у обиму од најмање 240 ЕСПБ бодова, односно на основним студијама у трајању од најмање четири године,
- да му раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да није осуђиван на казну затвора од најмање шест месеци,
- да није старији од 40 година,
- да је безбедносно проверен и да нема безбедносних сметњи за пријем у професионалну војну службу, у складу са прописима којима је уређено вршење безбедносне провере у Министарству одбране.

Посебни услови за пријем:

- да је завршио Курс слушалаца класе резервних официра од 2012. до 2017. године,
- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности;

за формацијско место под редним бројем 1 и 4:

- да је стекао високу стручну спрему из области геодезије и да је током школовања остварио 240 ЕСПБ;

за формацијско место под редним бројем 3, 7, 10 и 12:

- завршен Грађевински факултет, конструкцијски смер;

за формацијско место под редним бројем 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, и 16:

- завршен Стоматолошки факултет;

за формацијско место под редним бројем 2 и 13:

- завршен Фармацеутски факултет.

НАЧИН ПРИЈАВЉИВАЊА

Уз пријаву за непосредни пријем, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, наглашено формацијско место за које подносе пријаву и кратку биографију, кандидати треба да доставе следећа документа:

- извод из матичне књиге рођених,
- уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини не старији од шест месеци),
- доказ о стеченом образовању (оригинал диплома – уверење о завршеном образовању или фотокопија оверена у суду или општини),
- фотокопија радне књижице или неки други доказ о радном искуству,
- потврду – уверење о завршеном Курсу слушалаца класе резервних официра,
- потписану изјаву о прихватању распореда по потреби службе на целој територији Републике Србије (својеручно потписана изјава).

Напомена: Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази у оригиналу или фотокопији овереној у општини, суду или код јавног бележника, биће одбачене закључком.

Одредбом члана 9. и члана 103. Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС”, број 18/2016) прописано је, између осталог, да у поступку који се покреће по захтеву странке орган може да оствари увид, прибавља и обрађује личне податке о чињеницама о којима се води службена евиденција када је то неопходно за одлучивање, осим ако странка изричито изјави да ће податке прибавити сама.

Потребно је да кандидат попуни изјаву којом се опредељује за једну од две могућности: да орган прибави податке о којима се води службена евиденција или да ће кандидат учинити сам. Наведену изјаву је могуће преузети на сајту Војске Србије www.vs.rs. Потписану изјаву неопходно је доставити уз напред наведене доказе како би орган могао даље да поступа.

Документа о чињеницама о којима се води службена евиденција су: уверење о држављанству, извод из матичне књиге рођених, уверење од суда и МУП-а да се против лица не води кривични поступак, односно да лице није осуђивано на казну затвора у трајању од најмање 6 месеци, уверење државног органа у којем је кандидат био на служби да му радни однос није престао због повреде дужности из радног односа.

Конкурсна документација неће се враћати кандидатима.

Пријаве за непосредни пријем са наведеним документима достављати путем поште на адресу:

Генералштаб Војске Србије
Управа за људске ресурсе (Ј-1)
Незнаног јунака број 38, зграда број 26,
11000 Београд

са назнаком „за непосредни пријем лица“

Рок за подношење пријава на конкурс је 15 дана од дана објављивања.

ИЗБОР КАНДИДАТА ЗА ПОПУНУ ФОРМАЦИЈСКИХ МЕСТА

Изборни поступак спровешће комисија за утврђивање испуњености услова за непосредни пријем у професионалну војну службу, коју формира надлежни старешина, између кандидата који испуњавају услове за пријем на формацијско место на које су конкурисали.

Кандидати који испуњавају услове биће упућени на процену психолошких капацитета и проверу физичких способности. За проверу физичке способности кандидати су у обавези да са собом понесу спортску опрему: патике, тренерка – шорц, мајица (сопствени избор).

Поступак избора кандидата спроводи се по принципу елиминације, тако да неиспуњавање критеријума на претходној провери – процени искључује упућивање на даље провере – процене.

Ради вршења психолошке процене, кандидати за попуну формацијских места биће упућени у надлежну војноздравствену установу (у Београду, Нишу или Новом Саду), према распореду који ће изградити и са којима ће их упознати председник комисије за утврђивање испуњености услова за непосредни пријем у професионалну војну службу.

Резултате пријављених кандидата утврдиће комисија за утврђивање испуњености услова за непосредни пријем у професионалну војну службу на основу следећих мерила за избор:

- просек оцена на основним студијама – до 50 бодова (производ оцене и броја 5),
- провера физичке способности – до 20 бодова (производ коначне оцене и броја 4),
- психолошка процена кандидата – до 20 бодова (1. категорија 20, 2. категорија 10, 3. категорија 0 бодова),
- разговор – до 10 бодова (производ коначне оцене и броја 2).

Кандидати, који са најбољим резултатом испуне мерила за избор, биће упућени на медицинско-здравствену процену у надлежну војноздравствену установу, ради утврђивања здравствене способности за професионалну војну службу.

За кандидате биће извршена безбедносна провера за пријем на рад у Војску Србије.

Позиви и сва писмена документа достављају се кандидату на адресу коју наведе у пријави за пријем.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради обављања општег лекарског прегледа, провере физичке способности, психолошке процене и упућивања на медицинско-здравствену процену сматраће се да је одустао од даљег учешћа у изборном поступку.

Приликом доласка на проверу општих способности (општи лекарски преглед и провера физичких способности), поред потребне спортске опреме, кандидати са собом обавезно носе и личну карту.

Све евентуалне трошкове путовања до касарни и војноздравствених установа, ради реализације селекције, психолошке и медицинско-здравствене процене, као и евентуалне трошкове смештаја и исхране, носе кандидати који су се пријавили за попуну формацијских места официра.

Све информације везане за конкурс могу се добити на сајту Војске Србије www.vs.rs или на тел. **011/2063-332** или локал **290-332**. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Генералштаб Војске Србије

Управа за људске ресурсе

ОБАВЕШТЕЊЕ

за пријаву војника у резерви из евиденције регионалних центара Министарства одбране ради попуне радних места професионалних војника на одређено време

Подношење пријаве и потребна документација

Образац пријаве за попуну радних места професионалних војника кандидат може добити, попунити и поднети сваког радног дана од 8.00 до 14.00 часова, на следећим адресама војних пошта:

у месту службовања Бачка Топола:

- за војне поште 1408 Бачка Топола и 1419 Бачка Топола: Касарна „Бачка“, Маршала Тита бб, Бачка Топола;

у месту службовања Београд:

- за војне поште 1013 Београд, 1402 Београд, 2834 Београд и 4557 Београд: Касарна „Топчидер“, Гардијска 5, Београд;
- за Војну пошту 1094 Земун: Главна 1, Земун;
- за војне поште 1205 Београд, 4501 Београд, 4506 Београд, 6870 Београд и 8909 Београд: Касарна „Бањица“, Рашка 2, Београд;
- за војне поште 1431 Батајница, 1437 Батајница, 1439 Батајница, 1440 Батајница, 3395 Батајница и 4502 Београд: Аеродром „Батајница“, Пуковника Миленка Павловића бб, Батајница;
- за Војну пошту 2084 Београд: Касарна „Кнежевац“, Ослобођења 30, Кнежевац, Касарна „Мајор Драгутин Гавриловић“, Нова прва бб, Зуце и објекат „Раља“, Душана Пухача бб, Раља;

- за војне поште 2279 Београд, 2281 Београд, 2289 Београд и 5076 Београд: Касарна „Дедиње“, Јована Мариновића бб, Београд;
- за Војну пошту 2342 Београд: Војводе Степе 445, Београд;
- за Војну пошту 4502 Београд: Аеродром „Батајница“, Пуковника Миленка Павловића бб, Батајница – радна места су у насељу Стари Бановци;
- за Војну пошту 4522 Батајница: насеље „13. мај“, Батајница;
- за војне поште 5004 Јаково и 5011 Јаково: Касарна „Мајор Милан Тепић“, Армијска 1, Јаково;
- за Војну пошту 5010 Зуце – Београд: Касарна „Мајор Драгутин Гавриловић“, Нова прва бб, Зуце;
- за Војну пошту 6011 Београд: Сидриште „Ушће“, Ушће бб, Нови Београд;
- за Војну пошту 9808 Београд: Мије Ковачевића 5, Београд;

у месту службовања Бујановац:

- за војне поште 3924 Бујановац, 4986 Бујановац и 5006 Бујановац: База „Југ“, насеље Боровац бб, Бујановац;

у месту службовања Ваљево:

- за војне поште 3709 Ваљево и 9845 Ваљево: Касарна „Војвода Живојин Мишић“, Војводе Мишића бб, Ваљево;
- за Војну пошту 2077 Горњи Милановац: насеље Боговађа, Лајковац;

у месту службовања Врање:

- за војне поште 4984 Врање и 4996 Врање: Касарна „1. пешадијски пук књаза Милоша Великога“, Краљевића Марка 2, Врање;
- за Војну пошту 4993 Врање: Касарна „1.300 каплара“, Пролетерских бригада бб, Врање;

у месту службовања Горњи Милановац:

- за војне поште 1402 Београд и 2143 Горњи Милановац: Касарна „Војвода Радомир Путник“, Кнеза Александра 59, Горњи Милановац;
- за Војну пошту 2077 Горњи Милановац: Николе Луњевице 88, Горњи Милановац;

у месту службовања Зајечар:

- за војне поште 4662 Зајечар и 6002 Зајечар: Касарна „Никола Пашић“, Николе Пашића бб, Зајечар;

у месту службовања Зрењанин:

- за војне поште 1407 Панчево и 3160 Зрењанин: Касарна „Народни херој Светозар Марковић Тоза“, Стевице Јовановића 19, Зрењанин;

у месту службовања Ковин:

- за Војну пошту 1439 Батајница: Аеродром „Батајница“, Пуковника Миленка Павловића бб, Батајница;

у месту службовања Крагујевац:

- за Војну пошту 2078 Крагујевац: Касарна „Војвода Радомир Путник“, Кнеза Милоша 12, Крагујевац;
- за Војну пошту 3262 Крагујевац: Крагујевачког октобра бб, Крагујевац;

у месту службовања Краљево:

- за војне поште 3701 Краљево, 4661 Краљево и 5019 Крушевац: Касарна „Рибница“, Четврта црногорска бб, Краљево;
- за војне поште 3711 Краљево, 4504 Краљево, 4652 Краљево, 4656 Краљево и 4658 Краљево: Касарна „Јован Курсула“, Јована Бојовића 183, Јарчујак – Краљево;
- за војне поште 5015 Лађевци и 5017 Лађевци: Аеродром „Лађевци“, Лађевци бб;
- за Војну пошту 2077 Горњи Милановац: Тодоровић бб, Грдица – Краљево, насеље Богutowачка Бања, Краљево и насеље Мрсаћ, Краљево;

у месту службовања Крушевац:

- за војне поште 5019 Крушевац, 5801 Крушевац и 6910 Крушевац: Касарна „Цар Лазар“, Балканска 57, Крушевац;

у месту службовања Куршумлија:

- за Војну пошту 4989 Куршумлија: Касарна „Топлички устанак“, Улица 4. јули бб, Куршумлија;
- за Војну пошту 2079 Ниш: Касарна „Књаз Михаило“, Чегарска бб, Пантелеј – Ниш;

у месту службовања Лесковац:

- за Војну пошту 4445 Лесковац: Касарна „Војвода Петар Бојовић“, Краља Милутина бб, насеље Доње Синковце – Лесковац;

у месту службовања Младеновац:

- за Војну пошту 2078 Крагујевац: објекат „Ливаде“, Хајдук Вељкова бб, Младеновац;

у месту службовања Неготин:

- за Војну пошту 6002 Зајечар: Касарна „Никола Пашић“, Николе Пашића бб, Зајечар;

у месту службовања Ниш:

- за војне поште 1575 Ниш, 4108 Ниш, 4504 Краљево, 4667 Ниш и 4999 Ниш: Касарна „Мија Станимировић“, Јадранска бб, Ниш;
- за војне поште 2079 Ниш, 4650 Ниш, 4983 Ниш и 5464 Ниш: Касарна „Књаз Михаило“, Чегарска бб, Пантелеј – Ниш;
- за Војну пошту 5019 Крушевац: Касарна „Књаз Михаило“, Чегарска бб, Пантелеј – Ниш, и Кеј Коло Српских сестара бб, Ниш;
- за Војну пошту 6006 Ниш: Касарна „Аеродром“, Сарајевска бб, Ниш;

у месту службовања Нови Пазар:

- за Војну пошту 4659 Нови Пазар: Касарна „Рифат Бурчевић Тршо“, Миодрага Јанковића бб, Нови Пазар;

у месту службовања Нови Сад:

- за војне поште 1405 Нови Сад, 1413 Нови Сад, 3947 Нови Сад: Касарна „Југовићево“, Авијатичарска Нова 24, Нови Сад;
- за војне поште 1421 Нови Сад и 4100 Нови Сад: Касарна „Тврђава“, Београдска 21, Петроварадин – Нови Сад;
- за војне поште 1947 Нови Сад, 2827 Нови Сад и 6009

- Нови Сад: Касарна „Александар Берић”, 1.300 каплара 11, Нови Сад;
- за Војну пошту 2084 Београд: објекат „Крушедол”, насеље Крушедол бб;
  - за Војну пошту 2834 Београд: Касарна „Топчидер”, Гардијска 5, Београд;

у месту службовања Панчево:

- за војне поште 1407 Панчево и 2084 Београд: Касарна „Народни херој Стевица Јовановић”, Баваништански пут бб, Панчево;
- за војне поште 2084 Београд и 4310 Панчево: Касарна „Аеродром”, Јабучки пут 1, Панчево;
- за Војну пошту 5010 Зуце – Београд: Касарна „Мајор Драгутин Гавриловић”, Нова прва бб, Зуце;
- за Војну пошту 4502 Београд: Аеродром „Батајница”, Пуковника Миленка Павловића бб, Батајница – радна места су у насељу Качарево;

у месту службовања Параћин:

- за Војну пошту 9932 Ћуприја: Интервидовски полигон „Пасуљанске ливаде”, Булевар војске 2, Ћуприја у месту службовања Пожаревац;
- за Војну пошту 5302 Пожаревац: Касарна „Генерал Павле Јуришић Штурм”, б. личке дивизије бб, Пожаревац;

у месту службовања Пожега:

- за Војну пошту 3706 Пожега: Касарна „Петар Лековић”, Немањина бб, Пожега;

у месту службовања Прокупље:

- за војне поште 4665 Прокупље и 4994 Прокупље: Касарна „Ратко Павловић Ћићко”, Вука Караџића бб, Прокупље;

у месту службовања Рашка:

- за Војну пошту 3705 Рашка: Касарна „Стефан Немања”, Супње бб, Рашка;

у месту службовања Смедерево:

- за Војну пошту 2078 Крагујевац: Касарна „Иван Стефановић Срба”, Коларски пут 43, Смедерево;

у месту службовања Смедеревска Паланка:

- за Војну пошту 2078 Крагујевац: Касарна „Генерал Живко Павловић”, Војске Југославије 2, Смедеревска Паланка;

у месту службовања Сомбор:

- за Војну пошту 1423 Сомбор: Касарна „Аеродром”, Централа бб, Сомбор;

у месту службовања Сремска Митровица:

- за војне поште 1411 Сремска Митровица и 1415 Сремска Митровица: Касарна „Бошко Палковљевић Пинки”, Планинска бб, Сремска Митровица;

у месту службовања Ћуприја:

- за Војну пошту 9932 Ћуприја: Интервидовски полигон „Пасуљанске ливаде”, Булевар војске 2, Ћуприја;

у месту службовања Ужице:

- за Војну пошту 2077 Горњи Милановац: насеље Кремна;

у месту службовања Шабац:

- за Војну пошту 4219 Шабац: Касарна „Церски јунаци”, Поцерска 2, Шабац.

Позивају се кандидати да у року од 15 дана, од дана пријављивања за попуно радних места професионалних војника, приложи:

1. извод из матичне књиге рођених (оригинал или фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника – уколико није на новом обрасцу не старији од 6 месеци),
2. уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника – не старије од 6 месеци),
3. потврду државног органа да кандидату није раније престајао радни однос, у државном органу, због теже повреде дужности из радног односа (за лица која су раније била у радном односу у државном органу,
4. уверење центра Министарства одбране за локалну самоуправу да је кандидат одслужио војни рок са оружјем (оригинал или фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника),
5. копију возачке дозволе (фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника – за лица која се пријаве за пријем у саобраћајну службу),
6. копију дипломе о стеченом образовању (фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника).

Одредбом члана 9. и члана 103. Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС”, бр. 18/2016) прописано је, између осталог, да орган може да оствари увид, прибавља или обрађује личне податке о чињеницама о којима се води службена евиденција, осим ако странка изричито изјави да ће те податке прибавити сама.

Документа о чињеницама о којима се води службена евиденција су: извод из матичне књиге рођених (документ на редном броју 1), уверење о држављанству (документ на редном броју 2), потврда државног органа да кандидату није раније престајао радни однос, у државном органу, због теже повреде дужности из радног односа (документ на редном броју 3), уверење центра Министарства одбране за локалну самоуправу да је кандидат одслужио војни рок са оружјем (документ на редном броју 4) и возачка дозвола (документ на редном броју 5).

У складу са наведеним, потребно је да кандидат, уз копију дипломе о стеченом образовању (документ на редном броју 6), достави и изјаву којом се опредељује за једну од могућности: да орган прибави податке о којима се води службена евиденција (документа на редним бројевима од 1 до 5) или да ће то кандидат учинити сам у року од 15 дана од дана пријављивања. Изјаве се подносе на дан пријављивања за попуно радних места, а примери изјава налазе се у прилогу овог обавештења и добијају се, попуњавају и подносе на наведеним адресама војних пошта.

Неблаговремене, неразумљиве, недопуштене или непотпуне пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин, неће се узимати у разматрање.

Избор кандидата за попуну радних места

Селекција кандидата из грађанства за попуну радних места професионалних војника реализује се у три дела. У првом делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу општем лекарском прегледу и провери физичке способности. Ради провере физичке способности кандидати су у обавези да са собом понесу спортску опрему: патике, тренерка – шорц, мајица (сопствени избор). У другом делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу психолошкој процени. У трећем делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу медицинско-здравственој процени.

Изборни поступак ће се спровести само међу кандидатима који испуњавају услове за пријем на радно место за које су се пријавили.

Поступак избора кандидата спроводи се по принципу елиминације, тако да неиспуњавање критеријума на претходној провери – процени искључује упућивање на даље провере – процене.

Ради вршења психолошке процене, кандидати за попуну радних места професионалних војника биће упућени у надлежну војноздравствену установу (у Београду, Нишу или Новом Саду), према распореду који ће изградити и о којима ће их информисати председници комисија за утврђивање испуњености услова за пријем.

Резултате пријављених кандидата утврдиће комисије за утврђивање испуњености услова за пријем у професионалну војну службу на основу следећих мерила за избор:

- завршени ниво школовања – до 25 бодова (основна школа 5 бодова, средња школа 3. степен 15 бодова, средња школа 4. степен или виши ниво образовања 25 бодова),
- провера физичке способности – до 35 бодова (производ коначне оцене и броја 7),
- психолошка процена кандидата – до 40 бодова (производ коначне оцене психолошке процене и броја 8).

Кандидати, који са најбољим резултатом испуне мерила за избор, биће упућени на медицинско-здравствену процену у надлежну војноздравствену установу, ради утврђивања здравствене способности за професионалну војну службу.

За кандидате биће извршена безбедносна провера за пријем на рад у Војску Србије.

Позиви и сва писмена документа достављају се кандидату на адресу коју кандидат наведе у пријави за пријем.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради обављања општег лекарског прегледа, физичке провере, психолошке процене и упућивања на медицинско-здравствену процену сматраће се да не жели да ступи у професионалну војну службу.

Приликом доласка на проверу општих способности (општи лекарски преглед и провера физичких способности), поред потребне спортске опреме, кандидати са собом обавезно носе и личну карту.

Све евентуалне трошкове путовања до касарни и војноздравствених установа, ради реализације првог дела селекције, психолошке и медицинско-здравствене процене, као и евентуалне трошкове смештаја и исхране, носе кандидати који су се пријавили за попуну радних места професионалних војника.

Услови пријема у својству професионалног војника

У професионалну војну службу у својству професионалног војника, на одређено време, могу бити примљени држављани Републике Србије, који испуњавају следеће услове:

Општи услови:

- да су пунолетни,
- да су здравствено и психофизички способни за службу у Војсци Србије,
- да имају прописано образовање,
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа (за лица која су раније била у радном односу у државном органу),
- да нису осуђивани на казну затвора од најмање шест месеци,
- да нису старији од 30 година,
- да су безбедносно проверени и да немају безбедносних сметњи за пријем у професионалну војну службу, у складу са прописима којима је уређено вршење безбедносне провере у Министарству одбране,
- да су одслужили војни рок са оружјем.

Поред општих, кандидати за попуну радних места професионалних војника у Војсци Србије морају испуњавати и услове за пријем утврђене формацијом команде, јединице и установе Војске Србије.

Закључивање уговора о раду на одређено време

Комисије ће утврдити испуњеност услова за пријем у професионалну војну службу и сачинити извештај са предлогом кандидата за пријем.

Одлуке о избору кандидата за пријем у професионалну војну службу донеће надлежне старешине о чему ће писаним путем бити обавештени сви кандидати који су учествовали у изборном поступку.

Кандидати ће обавештења о резултатима избора добити од председника комисија које утврђују испуњеност услова за пријем у професионалну војну службу.

Са изабраним кандидатима закључује се уговор о раду на одређено време и примају се наредбом надлежног старешине у професионалну војну службу у својству професионалног војника на период од шест месеци, уз могућност продужења уговора о раду на период до 3 године и његовог обнављања до навршених 40 година живота.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради закључења уговора о раду сматраће се да не жели да ступи у професионалну војну службу, а уместо њега позваће се други кандидат са коначне листе за избор.

Лица примљена у професионалну војну службу остварују сва права и обавезе у складу са Законом о Војсци Србије („Службени гласник Републике Србије”, број 116/2007, 88/2009, 101/2010 – др. закон, 10/2015 и 88/2015 – одлука УС).

Обавештење за пријаву војника у резерви из евиденције регионалних центара Министарства одбране ради попуне радних места професионалних војника на одређено време је стално отворено, а пријем у професионалну војну службу у својству професионалног војника вршиће се у складу са планом попуне.

Додатне информације о потребама за пријемом, по родовима – службама и местима службовања, могу се добити на следећим бројевима телефона:

- 011/3304-175
- Војна пошта 1013 Београд;
– 011/3074-318
- Војна пошта 1094 Земун;
– 011/3053-603
- Војна пошта 1205 Београд;
– 011/3304-502 или 011/3304-302
- Војна пошта 1402 Београд;
– 021/4835-357
- Војна пошта 1405 Нови Сад;
– 013/326-461 или 013/326-583
- Војна пошта 1407 Панчево;
– 024/715-611 локал 58-582 или 060/3729-260
- Војна пошта 1408 Бачка Топола;
– 022/610-212 локал 50-624 или 060/7279-820
- Војна пошта 1411 Сремска Митровица;
– 021/4835-324
- Војна пошта 1413 Нови Сад;
– 022/610-212 локал 50-560
- Војна пошта 1415 Сремска Митровица;
– 024/715-287 или 024/715-611 локал 58-672
- Војна пошта 1419 Бачка Топола;
– 021/4835-665
- Војна пошта 1421 Нови Сад;
– 025/438-899 локал 58-167 или 58-091
- Војна пошта 1423 Сомбор;
– 011/3106-698 или 011/3106-061
- Војна пошта 1431 Батајница;
– 011/3106-698 или 011/3106-061
- Војна пошта 1437 Батајница;
– 011/3106-698 или 011/3106-061
- Војна пошта 1439 Батајница;
– 011/3106-698 или 011/3106-061
- Војна пошта 1440 Батајница;
– 013/326-216
- Војна пошта 1442 Панчево;
– 018/508-228
- Војна пошта 1575 Ниш;
– 021/4835-441 или 021/4835-469
- Војна пошта 1947 Нови Сад;
– 032/713-290 локал 49-606 или 49-702, 036/5826-058, 036/308-109, 036/353-549, 036/356-464, 014/438-314 и 031/3808-206
- Војна пошта 2077 Горњи Милановац;
– 034/507-177, 011/8232-656, 026/4627-937 и 026/321-775
- Војна пошта 2078 Крагујевац;
– 018/508-620
- Војна пошта 2079 Ниш;
– 011/3053-472, 011/3603-870, 013/326-185 и 022/460-079
- Војна пошта 2084 Београд;
– 032/713-290 локал 49-533
- Војна пошта 2143 Горњи Милановац;
– 011/2064-374 или 011/2064-339
- Војна пошта 2279 Београд;
– 011/2064-374 или 011/2064-339
- Војна пошта 2281 Београд;
– 011/2064-374 или 011/2064-339
- Војна пошта 2289 Београд;
– 011/3401-007 или 011/3401-069
- Војна пошта 2342 Београд;
– 021/4835-441 или 021/4835-424
- Војна пошта 2827 Нови Сад;
– 011/2064-524 и 011/2064-531
- Војна пошта 2834 Београд;
– 021/4835-723 или 066/8701-041
- Војна пошта 3160 Зрењанин;
– 034/507-165
- Војна пошта 3262 Крагујевац;
– 011/3106-583
- Војна пошта 3395 Батајница;
– 036/308-422 или 036/308-457
- Војна пошта 3701 Краљево;
– 036/736-131 локал 46-102
- Војна пошта 3705 Рашка;
– 031/595-553
- Војна пошта 3706 Пожега;
– 014/296-470
- Војна пошта 3709 Ваљево;
– 036/308-113
- Војна пошта 3711 Краљево;
– 069/1209-984
- Војна пошта 3924 Бујановац;
– 021/4835-315
- Војна пошта 3947 Нови Сад;
– 021/4835-579
- Војна пошта 4100 Нови Сад;
– 018/508-004 или 064/8874-024
- Војна пошта 4108 Ниш;
– 015/3549-900 локал 50-007
- Војна пошта 4219 Шабац;
– 013/326-526
- Војна пошта 4310 Панчево;
– 016/249-379, 016/249-309, 066/8711-907 или 066/8711-959
- Војна пошта 4445 Лесковац;
– 011/3053-265
- Војна пошта 4501 Београд;
– 011/3106-494
- Војна пошта 4502 Београд;
– 036/308-221
- Војна пошта 4504 Краљево;
– 011/3053-684
- Војна пошта 4506 Београд;
– 011/3074-513 или 011/3074-486
- Војна пошта 4522 Батајница;
– 011/2064-822 или 011/2064-821
- Војна пошта 4557 Београд;
– 018/508-830
- Војна пошта 4650 Ниш;
– 036/308-195
- Војна пошта 4652 Краљево;
– 036/308-188
- Војна пошта 4656 Краљево;
– 036/308-406
- Војна пошта 4658 Краљево;
– 036/736-131 локал 46-566
- Војна пошта 4659 Нови Пазар;
– 036/308-444
- Војна пошта 4661 Краљево;
– 019/422-034 локал 121 или 221
- Војна пошта 4662 Зајечар;
– 027/321-311 локал 41-667
- Војна пошта 4665 Прокупље;
– 018/508-298
- Војна пошта 4667 Ниш;
– 018/508-699
- Војна пошта 4983 Ниш;
– 017/414-102 локал 41-136
- Војна пошта 4984 Бујановац;
– 017/414-102 локал 42-012 или 42-158
- Војна пошта 4986 Бујановац;
– 027/381-388 локал 43-567 или 43-566
- Војна пошта 4989 Куршумлија;
– 017/414-102 локал 41-166
- Војна пошта 4993 Врање;
– 027/321-311 локал 41-589 или 41-595
- Војна пошта 4994 Прокупље;
– 017/414-102 локал 41-208
- Војна пошта 4996 Врање;
– 018/508-146

Војна пошта 4999 Ниш;
– 011/8416-660 или 011/8416-186 локал 30-767
Војна пошта 5004 Јаково;
– 017/414-102 локал 42-210
Војна пошта 5006 Бујановац;
– 011/3092-329
Војна пошта 5010 Зуце;
– 011/8416-660 локал 30-823
Војна пошта 5011 Јаково;
– 036/305-031
Војна пошта 5015 Лађевци;
– 036/305-031
Војна пошта 5017 Лађевци;
– 037/416-048 и 036/308-490
Војна пошта 5019 Крушевац;
– 011/2064-374 или 011/2064-339
Војна пошта 5076 Београд;
– 066/8713-011 или 060/3799-913
Војна пошта 5302 Пожаревац;
– 018/508-814 или 018/508-836
Војна пошта 5464 Ниш;
– 037/416-056, 037/416-081 или 066/8707-415
Војна пошта 5801 Крушевац;
– 019/426-388
Војна пошта 6002 Зајечар;
– 021/4835-441 или 021/4835-424
Војна пошта 6009 Нови Сад;
– 011/3201-237
Војна пошта 6011 Београд;

– 011/3603-795
Војна пошта 6870 Београд;
– 037/416-089
Војна пошта 6910 Крушевац;
– 011/3053-214
Војна пошта 8909 Београд;
– 011/3205-105
Војна пошта 9808 Београд;
– 014/296-015 или 014/296-017
Војна пошта 9845 Ваљево;
– 035/8627-539
Војна пошта 9932 Ћуприја.

Информације су доступне на сајту Министарства одбране (www.mod.gov.rs) и Војске Србије (www.vs.rs). ■

СУСРЕТ 26. КЛАСЕ ВЕА

Поводом 40 година од завршетка школовања, полазници 26. класе Војноекономске академије окупиће се 16. септембра 2017, у 11 часова, у амфитеатру ВЕА на Бањици. Сви заинтересовани за обележавање тог јубилеја могу се јавити пуковнику у пензији Веселину Голубовићу за додатне информације – 063 86 76 787. ■

N SPORT n fashion

**Za zaposlene MINISTARSTVU ODBRANE I VOJSCI SRBIJE
PRODAJA PUTEM ADMINISTRATIVNE ZABRANE**

na 6 rata bez kamate i učešća!

Gradovi gde se prodavnice nalaze:

Arandjelovac, Bačka Palanka,
Bečeј, Beograd, Čačak, Gornji Milanovac,
Indija, Jagodina, Kragujevac, Kraljevo,

Kruševac, Leskovac, Loznica, Lazarevac, Niš,
Novi Pazar, Novi Sad, Obrenovac, Pančevo
Paraćin, Pirot, Požarevac, Šabac, Sombor,
Smederevo, Sremska Mitrovica, Subotica
Užice, Valjevo, Vranje, Vršac, Zaječar, Zrenjanin.

Brendovi:

Reebok

CONVERSE

GUESS®

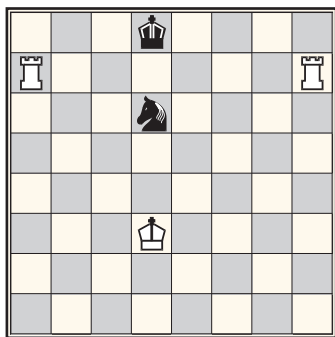
TOMMY HILFINGER

ИЗАБРАНИ ПРОБЛЕМИ „BONUS SOCIUS” – ПРЕТЕЧА МОДЕРНИХ ПРОБЛЕМА

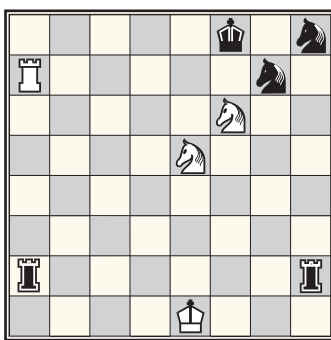
Збирка проблема из 13. века анонимног аутора „Bonus socius” (добар друг) представља претечу модерних проблема. Садржи 194 шаховска задатка, а овде представљамо два у којима први потез игра бели топ, а мат је у два потеза.

Проблем број 1 – Мат у 2 потеза „BONUS SOCIUS” – око 1300. године

Позиција на дијаграму:
Бели: Kd3, Ta7, Th7 (3 фигуре)
Црни: Kd8, Sd6 (2 фигуре)

Проблем број 2 – Мат у 2 потеза „BONUS SOCIUS” – око 1300. године

Позиција на дијаграму:
Бели: Ke1, Ta7, Se5, Sf6 (4 фигуре)
Црни: Kf8, Ta2, Th2, Sg7, Sh8 (5 фигура)

Припремио Владимир ШАРИЋ

Припремио Жарко ЋОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17								18							19	
20									21							22
23			24							25						
26					27						28					
29							30						31			
32								33							34	
35			36							37						
38				39							40					
41						42						43				
44							45							46		
47								48								
49				50						51						

РЕШЕЊЕ ИЗ БРОЈА 285 ВОДОРАВНО: Кострома, Има Сумақ, туд, р, Атанасов, маникири, а, Ист, Кара-мата, Еротикон, стаје, Кракатит, небеса, Танатос, синоними, атев, атанатист, глосатор, Ђи, ЛУ, трести се, Велики Гај, Нели, стотинка, Ананија, атаман, диктатор, ранац, Надалина, аеродини, уни, о, инстинкт, Аријанит, ј, Ђук, тимариот, налећи се.

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3x3.

У		3		2		8	
К	4			8			2 1
О		8		1			
А			4		5	1 3	
Д	7				6		8
У		1 8 9				2	
С				5			
	6 7				1		2
		2		9			6

Решење коњићевих скокова: Нема ничег одвратнијег од глупака који има среће; Боље је са мудрим плакати него са будалом певати.

ВОДОРАВНО:

17. Аутор стрипа „Хогар Страшни“, 18. Родољубива песма (арх.), 19. Свештеник, 20. Дела атентатора, 21. Фармацеут, 23. Новинска радна организација (скр.), 24. Првобитан; главни (лат.), 25. Земља црвеница (стр.), 26. Задњонепчани глас (грам.), 27. Направа за летење, 28. Који је као онај, 29. Украсити, 30. Нижи свештенички ред; ред којим се аколит уводи у службу, 31. Југословенски глумац, Игор, 32. Јонизаторски уређај, 33. Свеједно како, 34. Иницијали фудбалског аса Вучинића, 35. Ознака за непознату особу, 36. Област у Русији и Финској, 37. Знак за оријентацију, 38. Које се лако може ткати, 39. Ушни лекар, 40. Одељење, одсек, 41. Мограњ, нар, 42. Почети ронити, 43. Фудбалски ас, Лилијан, 44. Град у Турској, 45. Присталице аријанства, 46. Атлетски куп Европе (скр.), 47. Алкалоид из корена једића, 48. Украс на капијама, 50. Име топ модела и глумице Касте, 51. Португалски писац, добитник Нобелове награде за књижевност за 1998. годину, Жозе.

УСПРАВНО:

1. Празник Војног музеја 22. августа, 2. Порцуланска земља, 3. Ауто-ознака Бачке Тополе, 4. Репризирање, 5. Авио-код за Антверпен, 6. Корист (лат.), 7. Народни магацини, 8. Стуб, 9. Мирисна тропска биљка (шећер!), 10. Узвик при скоку, 11. Мишић обрточ (анат.), 12. Институт за техничку едукацију (скр.), 13. Мушко име, 14. Група народа у Афици, 15. Прокопије одмила, 16. У право време, 18. Татарска, Татарстан, 19. Становници Арагоније, 20. Израз у преферансу, 21. Узрочник додатних издатака (екон.), 22. Амонијумхлорид, нишадор, 24. Језеро у Канади (преметнуто НАКОКАТИ), 25. Биљка водопија, 27. Опиљци, струготине, 28. Становница Абисиније, 30. Полизати, 31. Школско штиво, 33. Другари, 34. Главни град Албаније, 36. Мекан сребрнасти метал, 37. Душа (лат.), 39. Корално острво, 40. Совјетска телеграфска агенција, 42. Припадник племена Јити, 43. Император, 45. Информативни центар (скр.), 46. Јединица електричног отпора.

Народни музеј у Београду
и Министарство одбране Републике Србије

СЛИКА ГРАЂАНСКОГ ДРУШТВА

ПОРТРЕТИ АНАСТАСА ЈОВАНОВИЋА
из Збирке Народног музеја у Београду

8. септембар – 21. октобар 2017.

ВЕЛИКА ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
Браће Југовића 19, Београд

*Свечано отварање
8. септембра 2017.
у 13.00 часова*

Покровитељи:
Министарство културе и информисања Републике Србије
Министарство одбране Републике Србије

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Субота, 9. септембар 2017.
у 11.00 часова

ИСПРЕД ДОМА
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ПРОМОЦИЈА
НАЈМЛАЂИХ ОФИЦИРА
ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Специјални прилог

АРСЕНАЛ 103

АУТОМАТСКА ПУШКА FN SCAR
МОДУЛАРНО
ОРУЖЈЕ ЗА
СПЕЦИЈАЛНЕ
ОПЕРАЦИЈЕ

ДЕСАНТНИ ТЕНК 2С25М „СПРУТ-СД-М1”

ОПАСНИ
ПАДОБРАНСКИ
ЛОВАЦ ТЕНКОВА

АВИОН П-47Д „ТАНДЕРБОЛТ” (3)

СВЕСТРАНИ
ЛОВАЦ-БОМБАРДЕР

САДРЖАЈ

Аутоматска пушка FN SCAR
МОДУЛАРНО ОРУЖЈЕ ЗА
СПЕЦИЈАЛНЕ ОПЕРАЦИЈЕ 2

Десантни тенк
2С25М „спрут-СД-М1“
ОПАСНИ ПАДОБРАНСКИ
ЛОВАЦ ТЕНКОВА 7

Вишецевни ракетни лансер
Pinaka
ИНДИЈСКИ БРИСАЧ 14

Changhe Z-11 WB Kuang
НАЈНАОРУЖАНИЈИ
ЛАКИ ХЕЛИКОПТЕР 19

Авион П-47 Д „тандерболт“ (3)
СВЕСТРАНИ
ЛОВАЦ-БОМБАРДЕР 24

Уредник прилога
Мира ШВЕДИЋ

Ликовно-технички уредник
Енес МЕЋЕДОВИЋ

АУТОМАТСКА ПУШКА FN SCAR

МОДУЛАРНО ОРУЖЈЕ ЗА СПЕЦИЈАЛНЕ ОП

Квалитет пушака SCAR познат је у многим војним и полицијским специјалним јединицама у свету које су их уврстиле у свој арсенал. Белгијска војска усвојила је SCAR-L као стандардну аутоматску пушку и до краја ове године потпуно ће заменити стару FN FNC. У непосредном окружењу користе је припадници Јединице за подршку SIPA Босне и Херцеговине. Код нас су одређеном количином SCAR-L CQC опремљени припадници батаљона војне полиције специјалне намене „Кобре“.

Команда за специјалне операције САД (енг. USSOCOM) организовала је 2004. године тендер за нову јуришну пушку, познатији као „SCAR Program“ (енг. Special Operation Forces Combat Assault Rifle – борбено јуришна пушка снага за специјалне операције). Од произвођача је тражено модуларно и поуздано оружје у НАТО калибрима 5,56×45 mm и 7,62×51 милиметара. Модуларност је подразумевала да оружја у оба калибра имају већи број истих и замењивих делова, могућност мењања цеви различитих дужина и евентуалну конверзију на руски метак 7,62×39 mm или SOCOM-ов 6,8 mm Remington SPC. Такође, ради рационализације обуке и навике припадника затражено је да оружје буде базирано на AR-15/M-16 платформи, која је дуги низ година стандардно оружје америчке војске. Коначно, након ригорозних те-

мије, што поједностављује обуку и логистику. Обе варијанте могу бити у три различите конфигурације зависно од дужине цеви: STD (standard – стандардна), CQC (close quarters combat – кратка, за блиску борбу у просторијама) и LB (long barrel – дуга, тешка цев). Пушке се могу испоручити у мат црној или браон боји (енг. flat dark earth).

FN SCAR функционише на принципу позајмице барутних гасова – кратки ход гасног клипа и брави се ротирајућим затварачем. Принцип рада донекле је преузет са америчког полуаутоматског карабина M1 и веома је поуздан. За разлику од G-36 и HK416, које такође раде на систему кратког трзаја гасног клипа и код којих је преносна полуга-шипка посебан део, код FN SCAR преносна полуга је саставни део носача затварача (израђени су у једном комаду). Функционише тако што део барутних гасова делује на чело клипа, који кратким трзајем преноси импулс на полуку носача затварача, чиме се цео склоп креће уназад. Посебно је важно да се тако редукује прегревање и запрљаност покретних делова (гасови не улазе у сандук), смањује број застоја и повећава поузданост

оружја. Према гаранцији произвођача, животни век цеви је 35.000, а покретних делова 90.000 испалених метака.

SCAR је модуларна пушка која се одликује високом тачношћу и прецизношћу, чак и при аутоматском режиму паљбе. У поређењу са другим савременим јуришним пушкама, она има нешто спорију каденцу, односно теоријску брзину паљбе и она износи 550–650 метака у минути. То је конструкцији урађено да би се побољшала контрола оружја при рафалној паљби. Пушка у оба калибра одлично је избалансирана захваљујући добро распоређеним тежишним тачкама и када се држи у рукама стиче се утисак да је знатно лакша од декларисаних 3,5 kg (SCAR-L). Захваљујући праволинијској конфигурацији и одличној ергономији оружјем се лако и брзо манипулише. Пушка је поуздана у свим климомеханичким условима (запрљаност, песак, блато, висока и ниска температура и др.), једноставно се расклапа, склапа, чисти и одржава.

Делови

FN SCAR се састоји од цеви, горњег и доњег сандука, склопа затварача, кун-

стирања SOCOM је 2007. године изабрао модел белгијског произвођача „FN Herstal“, који је добио ознаку SCAR.

Одлике и принцип рада

Аутоматска пушка FN SCAR производ је белгијске компаније „Fabrique Nationale“ (FN) из Херстала. Развијена је у америчком огранку „FN Manufacturing LLC“ из Јужне Каролине у периоду од 2004. до 2007. године.

Фамилију пушака FN SCAR чине две основне варијанте: SCAR-L (light – лакши) у калибру 5,56×45 mm и SCAR-H (heavy – тежи) у јачем калибру 7,62×51 mm. Модели у калибру 7,62×39 mm и 6,8 mm Remington SPC остали су само на нивоу прототипа и не нуде се у продаји. Пушке SCAR-L и SCAR-H имају 90% међусобно заменивих делова и идентичне су ерго-

SCAR-L CQC

Фамилија SCAR-L
у калибру
5,56×45 mm

SCAR-L STD

SCAR-L LB

Главни делови
FN SCAR-L

дака и оквира. Цев пушке израђена је од високо квалитетног челика хладним ковањем и њена унутрашњост је тврдо хромирана ради заштите од корозије. На устима цеви је скривач пламена са три уздужна прореза. Модуларност се огледа у томе да се једноставном заменом цеви са горњим сандуком, за свега неколико минута и без специјалног алата, пушка прилагоди специфичним задацима и потребама. Модел SCAR-L нуди се у варијанти са цевима од 355 mm (STD), 254 mm (CQC) и 457 mm (LB), а модел SCAR-H са цевима дужине 400 mm (STD), 330 mm (CQC) и 500 mm (LB).

Горњи сандук (енг. upper receiver) израђен је од квалитетне легуре алуминијума, а доњи (енг. lower receiver) од полимера. Међусобно су спојени са две попречне чивије. У горњи сандук смештени су цев, носач затварача са затварачем и гасни клип, док је у доњем сандуку механизам за окидање, усадник оквира и пиштољски рукохват. Доњи сандук је потпуно компатибилан са пушком Colt M4.

Пиштољски рукохват идентичан је пушкама M16/M4 (што је данас готово постало стандард за многа западна оружја), шупаљ је и са обостраним рељефним браздама, ради сигурнијег и удобнијег хвата. Распоред команди такође је дословно преузет са решења AR-15 (регулатор паљбе, полука за отпу-

штање затварача, дугме за избацивање оквира). Регулатор паљбе у виду полуке постављен је обострано, а режим паљбе обележен је ознакама „1” (јединачна), „А” (auto – рафална) и „S” (safe – укочено). Полука регулатора паљбе ротира се са једног на други режим паљбе за 90° (за разлику од M4 где је регулатор потребно ротирати за 180°). Дугме за избацивање оквира додатно је оивичено и осигурано избочинама ради заштите од случајног вађења оквира.

Отвор за избацивање чаура је са десне стране горњег сандука, а иза њега је тзв. одбијач чаура (енг. deflector), избочина која штити лице леворуког стрелца од вреле чауре. Ручица за запињање постављена је примарно са леве стране, али је стрелац једноставно може премести-

ти на другу страну и тако оружје додатно прилагодити према својим навикама.

На горњем делу горњег сандука се читавом дужином протеже интегрисана Пикатини шина на коју се могу монтирати све сврсте оптоелектронских уређаја (рефлексни, холографски, телескопски, пасивни и др.). Додатне Пикатини шине постављене су на предњем делу пушке, (са бочних страна и испод) и служе за монтажу разне додатне опреме као што су потцевни бацач граната, ЛОЦ, предњи рукохват, тактичка лампа, бипод ножице и сл.

Предњи и задњи механички нишани су диоптерског типа. Могу се преклопити или по потреби скинути како не би заклањали видно поље приликом употребе оптоелектронских нишана. Предњи нишан се лако подешава по правцу и висини и има два измењива отвора за прилагођавање светлосним условима. Задњи нишан се помоћу точкића подешава за даљине до 600 метара (обележено бројевима 2-3-4-5-6).

Кундак пушке израђен је од полимера и, иако на први поглед изгледа предимензионисано и чудно (по неким укусима и ружно), одлично је решен. Преклапа се у десну страну, што смањује дужину пушке у маршевском положају. Подесив је по висини и дужини, што омогућава комфортно коришћење оружја зависно од конституције стрелца, одеће и опреме

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

модел	SCAR-L STD	SCAR-L CQC	SCAR-L LB	SCAR-H STD	SCAR-H CQC	SCAR-H LB
калибар	5,56x45 mm			7,62x51 mm		
принцип рада	позајмица барутних гасова – кратак ход гасног клипа					
принцип брављења	ротирајући затварач					
теориј. брзина паљбе	550-650 мет./мин					
капацитет оквира	30 метака			20 метака		
дужина цеви	355 mm	254 mm	457 mm	400 mm	330 mm	500 mm
дужина пушке	889/635 mm	787/533 mm	990/736 mm	965/711 mm	889/635 mm	1067/813 mm
тежина (без оквира)	3,5 kg	3,3 kg	3,7 kg	3,9 kg	3,7 kg	4,0 kg
ефикасан домет	500 m	300 m	600 m	600 m	300 m	800 m

коју носи, врсте нишанског уређаја или става за гађање. Има шест позиција за подешавање дужине кундака и две позиције за подешавање висине образине. На поткову кундака је добро профилисани гумени амортизер трзаја.

Модел SCAR-L пуни се кутијастим оквиром капацитета 30 метака тип M-16/M-4 (STANAG 4179), док SCAR-H користи оквире од 20 метака (делимично модификовани оквир са пушке FN FAL). Уз оба модела произвођач испоручује по 10 оквира.

Разни модели на истој основи

Компанија „FN Herstal“, осим војних модела аутоматских пушака SCAR-L и SCAR-H у конфигурацијама STD, CQC и LB, производи

Компактни модел FN SCAR-PDW компаније FN USA

полуаутоматске снајперске варијанте 7,62 mm SCAR-H PR (са бочно преклапајућим кундаком), SCAR-H TPR (са фиксним подешавајућим кундаком) и

Пушка SCAR-L са потцевним бацачем граната FN40GL-L

FN SCAR STD 5,56 mm и FN SCAR-H STD 7,62 mm, основни модели фамилије FN SCAR у тамно-земљаној боји

МК 20 SSR (Sniper Support Rifle) са цевима дужине 500 милиметара. Амерички огранак „FN“ конструисао је компактни модел SCAR-PDW (енг. Personal Defence Weapon) калибра 5,56 mm, који има цев од 170 mm и извлачећи телескопски кундак сличан ауто-

мату Н&К МР5.

Треба поменути и експерименталне моделе који су остали само на нивоу прототипа, али су по-

служили за даљи развој SCAR: FNAC (енг. FN Advanced Carabine) 5,56 mm (претходник SCAR-L STD), који је учествовао у незваничном такмичењу за „индивидуални

карабин америчке КоВ” 2007. године (такмичење је отказано пре него што је изабран победник); модел HAMR (енг. Heat Adaptive Modular Rifle) калибра 5,56 mm, који је учествовао у ужем избору за будућу пешадијску аутоматску пушку Маринског корпуса САД 2008. године (IAR – енг. Infantry Automatic Rifle) на коме је изабран модел HK-416 D16.5RS са ојачаном цевима (маринска ознака M27).

На основу SCAR настали су полуаутоматски модели намењени цивилном тржишту као ловачки карабини, спортске или такмичарске пушке: SCAR 16S (5,56 mm) и SCAR 17S (7,62 mm). Модел се производе у Белгији, а у САД увозе преко компаније „FN USA” и делимично модификују како би могли користити оквири америчке производње.

Потцевни бацач граната

За програм SCAR компанија „FN Herstal” развила је потцевни бацач граната калибра 40x46 mm (енг. EGLM

– Enhanced Grenade Launcher Module) ознаке FN40GL. Настао је модификацијом бацача GL-1 од пушке FN F2000. Монтира се испод цеви преко Пикатини шине и задњим делом обухвата усадник оквира. Конструкцијски је нешто дужи у односу на конвенционалне потцевне бацаче како би обарача бацача била испод обараче пушке. Тако војник гађа и из пушке и из бацача истом руком, не мењајући хват оружја. Једноставно се користи и може се пунити са леве или десне стране (прилагођено десноруком или леворуком кориснику).

FN40GL је бацач 3. генерације и када се опреми посебним кундаком и

Mk12 SPR калибра 5,56 mm и M-15 и SR-25 у 7,62 mm NATO). Тек 2009. године специјалне снаге добијају одређену количину пушака SCAR, а прва јединица која је била комплетно преоружана био је један батаљон 75. ренџерског пука, који је исте године упућен у Ирак. Укупно је купљено 850 пушака SCAR-L и 750 SCAR-H (у конфигурацији аутоматска пушка и полуаутоматска снајперска пушка). Са терена су стизали извештаји да је SCAR поуздано оружје у свим условима борбених дејстава.

Међутим, и поред одлуке из 2007. да се пушке SCAR усвоје у наоружање јер су оперативније ефикасне и оперативније погодне за специјалне снаге (енг.

шине тестирани су модели Colt M4, Robinson Armament XCR, FN SCAR, HK 416 и HK XM8 (по 10 примерака сваке пушке). Оружја су грубо чишћена и подмазивана након сваких испаљених 600 метака, а детаљно чишћена након испаљених 1.200 метака. Свако оружје испалило је 6.000 метака (60.000 метака по моделу). Најбољи резултат постигла је пушка HK XM8 (127 застоја), затим FN SCAR (226), HK416 (223) и на крају Colt M4 (882). Свеукупни победник највероватније би био SCAR јер је пројекат HK XM8 у међувремену отказан, али је тестирање најалост прекинуто пре избора победника из (не)познатих разлога.

Модел SCAR-H CQC са крајњом цеви дужине 330 милиметара

предњом ручицом може се користити као ручни једнометни индивидуални бацач граната (носи ознаку FN40GL-S). Дужина бацача је 303 mm, а тежина 1,35 килограма. Испуљује тренутне, кумулативне, димне, осветљавајуће и гранате специјалне намене (шок, флеш, сузавац и др.). Ефикасан домет јесте око 350 m, зависно од врсте гранате.

Усвојена па одбачена

Пушке SCAR прошле су ригорозна тестирања приликом избора за нову јуришну пушку оперативаца америчких специјалних снага. Модели су означени војним ознакама Mk16 Mod 0 (SCAR-L), Mk17 Mod 0 (SCAR-H) и Mk 20 Mod 0 (SCAR-SSR). Према плану, након усвајања требало је да постепено замене широки арсенал пушака које се користе у специјалним снагама (M4A1, Mk 18 CQBR,

OE/OS – operationally effective/operationally suitable), као и одличних искустава из Ирака и Авганистана, SOCOM 2010. године издаје саопштење да ће у будуће наручивати само модел SCAR-H (карабин, јуришна пушка, снајперска пушка). Модел SCAR-L одбачен је због наводно лимитираног буџета, и како је саопштено, не превелике разлике у односу на стандардну пушку M4. Набављаће се само комплет за конверзију SCAR-H у пушку калибра 5,56 милиметара. Очигледно да је, као и много пута до сада, у америчкој војсци преовладао јак лоби компаније „Colt Defence”. SCAR је тако у оружаним снагама САД доживео исту судбину као немачки HK-416 и HK XM8.

Колико је SCAR поуздана у екстремним климомеханичким условима показало је тестирање одржано 2007. године у бази војноопитног центра у држави Мериленд. У условима велике пра-

У арсеналу специјалних јединица

Квалитет пушака SCAR познат је у многим војним и полицијским специјалним јединицама у свету које су их уврстиле у свој арсенал (SWAT Лос Анђелеса, британски SAS и SBS, немачки GSG-9 и SEK, фински јегери, француски RAID, командоси Јапана, Филипина, Сингапура, Перуа и др.). Белгијска војска усвојила је SCAR-L као стандардну аутоматску пушку и до краја ове године потпуно ће заменити стару FN FNC. У непосредном окружењу SCAR користе припадници Јединице за подршку SIPA Босне и Херцеговине. Код нас су одређеном количином SCAR-L CQC опремљени припадници батаљона војне полиције специјалне намене „Кобре”. ■

Бојан РАЈИЋ

ДЕСАНТНИ ТЕНК
2С25М „СПРУТ-СД-М1”

ОПАСНИ ПАДОБРАНСКИ ЛОВАЦ ТЕНКОВА

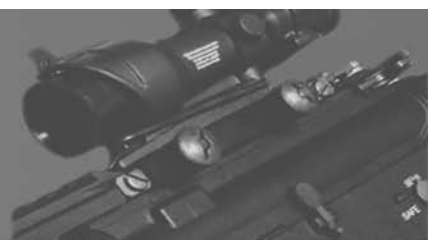
Самоходни ПТ топ, према индексу ГРАУ-2С25 „спрут-СДМ” 125 mm, био је дуго у процесу развоја, од 1983. до 2005. године, првобитно на бази опитног модела лаког амфибијског тенка „објект 934”, а касније је преузето оклопно тело од ваздушно-десантног борбеног возила БМД-3, са продуженим ходним делом – од седам, уместо пет потпорних точкава и шест точкава носача гусенице, уместо четири (дуже за један метар). Произвођен је у малој серији (свега 36 возила). Занимљиво је да је назив овом средству дат као самоходном ПТ топу (СПТП – самоходная противотанковая пушка), уместо према комплексу наоружања и намени – лаки тенк, што уистину јесте. Али развој је уговорила Главна ракетно артиљеријска управа ((ГРАУ), а она није усагласила назив са Управом ОМЈ (ГАУ – Главное ав-

томбронетанковое управление). У руским изворима присутан је и термин самоходно артиљеријско оруђе (САУ – Самоходная артиллерийская установка). Генералштаб руских ОС предложио је 2013. године, а командант Ваздушно-десантних снага (ВДВ) подржао, да се приступи модернизацији „спрут-СД”. Истраживачким институтом ЦНИИМаш и артиљеријским заводом ОКБ-9 – да поново почне производња тог изузетног борбеног возила, коме у класи лаких борбених возила нема премца у свету, али у варијанти 2С25М „спрут – СДМ1” са значајним унапређењима.

тобронетанковое управление). У руским изворима присутан је и термин самоходно артиљеријско оруђе (САУ – Самоходная артиллерийская установка).

Генералштаб руских ОС предложио је 2013. године, а командант Ваздушно-десантних снага (ВДВ) подржао, да се приступи модернизацији „спрут-СД”.

Склопљен је уговор МО РФ са главним интегратором – Концерн „Волгоградски тракторски завод” (произвођач „Курганмашзавод”), Истраживачким институтом ЦНИИТОЧМАШ и артиљеријским заводом ОКБ-9 (Екатеринбург) – да поново почне производња (која је прекинута 2010. године) овог изузетног борбеног

возила коме, у класи лаких борбених возила, нема премца у свету возила. Али темељно модернизованог и у варијанти 2С25М „спрут – СДМ1”, са знатним унапређењем наоружања и СУВ-а, новим мотором, ходним уређајем десантног возила БМД-4М и комбинацијом оклопног тела између БМП-3 и БМД-4М, по чему се у основни разликује од базног модела „спрут-СД”, али не и по општем дизајну.

Развој

Први модернизовани опитни модел 2С25М „спрут-СДМ-1” био је комплетиран јуна 2015. године. После фабричких и полигонских испитивања и верификације пројекта одлучено је да се приступи производњи и опремању ОС РФ, примарно ВДВ снага, али и поморско-десатне пешадије и специјалних снага.

„Спрут-СДМ-1” намењен је за борбу против тенкова, других борбених возила, ватрених средстава и живе силе противника на отвореном простору и у заклонима.

У модернизованој верзији прототип „спрут-СДМ-1” појавио се на Међународном форуму наоружања „Армија-2015”, да би се на прошлој изложби „Армија-2016” показао финални модел, који улази у серијску производњу. Према изјави заменика генералног директора „Тракторски заводи”, возило је

требало да буде завршено у 2016. години, са изменама у оклопној заштити и покретљивости, и да има СУВ бољи него у тенку Т-90. Топ 125 мм 2А75М одговарао би претходном моделу топа 2А46М-5 и могао би да користи све врсте граната предвиђених за тенкове серије Т-72 и Т-90.

Испитивања „спрут-СДМ1” изведена су 2016. године на полигону код Пскова, у присуству команданта ВДВ снага генерал-пуковника Шаманова. Ватрене могућности тог борбеног возила приказане су уз садејство артиљеријских извиђачких јединица ВДВ, беспилотне летелице „орлан”, те радио-локатора „аистенкок” и „Собољатник”, који су показивали циљеве на већим даљинама и кориговали ватру „спрут-СДМ1”. После претходних испитивања уследила су завршна испитивања Државне комисије и одобрење да се првих шест возила 2017. године испоруче ВДВ снагама, а до 2020. планирана је испорука 150 серијски произведених возила (према изјави команданта ВДВ).

Поред основног модела за ВДВ снаге, покренут је развој и подваријанте, намењене КоВ-у, под ознаком САУ „спрут-ССВ” – самоходно артиљеријско оруђе сувоземне војске. Међутим, развој те подваријанте, која није предвиђена за падобранско десантирање, ускоро је обустављен. Покушан је и развој под-

варијанте на шасији БТР-90 8×8, под ознаком „спрут-К” – колесниј (точкашки), али и тај пројекат није одмакао даље од покушаја.

Оклопно тело и купола

Оклопно тело задржало је геометрију и концепцијска решења конструкције опитног лаког тенка „објекат 934”, развијаног почетком осамдесетих година прошлог века, од кога се одустало. Шасија је израђена од заварене конструкције дур-алуминијума. На предњем листу тела и куполе додатно су приварене челичне плоче. Напред су управно одењене са местом возача и два специјална седишта за командира и нишанцију оператора, на којима седе за време

Купола са ДННС и ДУБМ 7,62 милиметара

кретања на маршу ван борбених услова, или када се возило десантира падобранима са посадом. На средини шасије постављена је купола са наоружањем, аутоматом за пуњење топа са основним борбеним комплетом, СУВ-ом и нишанско-осматрачким уређајима. У куполи су седишта командира (десно) и нишанције-оператора (лево), у току борбених мисија. У задњем делу корпуса возила је моторно-трансмисионо одељење.

Оклоп возила отпоран је на дејство митраљеза 12,7 мм у предњем сектору ($\pm 40^\circ$), а по неким изворима од калибра 23 мм/400 т, а од дејства митраљеза 7,62 мм и парчади граната кружно. Ходни део и вешање комбиновани су од новог десантног возила БМД-4М. Неки познаваоци оклопне технике оцењују да је

окопна заштита слаба или недовољна, али, ма колико та сумња била реална, ваља имати у виду да је „спрут-СДМ1” примарно намењен ВДВ снагама, да је слабији оклоп уступак авио-транспортбилности и могућности десантирања падобранима. Истина, постоје и савремени композитни материјали бољих заштитних својстава и мање масе од класичних панцирних челика, али то нека остане за коначну оцену онима који су позвани да одлучују о томе, пре свих команда ВДВ снага. Уосталом, и друга возила у оперативној употреби ВДВ снага су сличне заштите, далеко мање масе од „спрут-СДМ1”, па се на њих и те како рачуна као на перспективна борбена возила. У сваком случају, укупна ватрена моћ, могућност да гађа и када плови, посебно

Изглед куколе ђозади

висока маневарска својства и савлађивање препрека, укључујући и пловљење, на одређени начин компензују релативно слабу оклопну заштиту „спрут-СДМ1” у односу на основне тенкове.

Наоружање као у Т-90-СМ

Основно оруђе, полуаутоматски топ глатке цеви, 2А75М 125 mm L/48, представља модификацију топа 2А46-5 (маса 2.340 kg), који је уграђен у модернизоване тенкове Т-72Б3 и Т-90СМ. Првобитно је у развоју прототипа „спрут-СД” било предвиђено да топ има гасну кочницу, ради смањења утицаја кинетичке енергије при опаљењу гранате, јер је возило мале масе за тако крупан калибар. Од тога се одустало у корист повећања дужине трзања на 740 mm (дупло

ТТ ПОДАЦИ ЗА „СПРУТ-СДМ1”

Тип	гусенични,окопни,амфибијски, авиодесантни
Борбена маса.....	18 тона
Посада	три члана (командир, нишанџија-оператор, возач);
Димензије	7.085 mm (дужина), 3.152 mm (ширина), 3.050 mm (висина)
– налегање гусеница	4.225 mm
– клиренс	190 – 500 mm
Брзине кретања	70 km/h највећа на путу, 45 km/h у теренској војњи, 20 km/h у задњем ходу, 7 km/h на тихој води
Аутономија кретања	500 km на путу, 350 km теренска, на води 7–10 m/h рада мотора (више од 50 km)
Савлађивање препрека	успон 35°, бочни нагиб 25°, ров ширине 2,2 m, вертикална препрека 0,8 m
Мотор	УТД-29 четворотактни, дизел, вишегориви, хлађен течномашћу, снаге 368 kW/510 КС
Наоружање	неолучени топ-лансер 2А75, калибар топа 125 mm, L/48, митраљез спрегнути ПКТМ 7,62 mm, митраљез даљински управљани ПКТМ 7,62 mm, шест БДК 902 „туча”
– муниција 125 mm	40 дводелних граната (22 у аутомату за пуњење)
– врсте граната	20 тренутно-фугасне ЗБК 14Ф/Ф1, шест кумулативне ЗБК 14/18/29, или ПОВР 9М19/М, 14 подкалибарних. Предвиђене и новије програмиране тренутно-фугасне (темперне) 9М19Ф/Ф1.
– метака 7,62x54 mm	2.000 комада за спрегнути и 1.000 за даљински
Нишанска справа:	основна НС нишанџије дневно-ноћна, оптоелектронска са термалним каналом, независно стабилисана у обе равни, „сосна-У, са ЛД и системом за вођење ПОР; помоћна НС нишанџије – дублер ПДТ, оптоелектронска, стабилисана по елевацији, са ласерским даљиномером; нишанска справа командира – ПКП „око соколово”, оптоелектронска са термалним каналом, ЛД и системом за вођење ПОР, независно стабилисана у обе равни, панорамска.
СУВ	стабилизација оружја у обе равни, дигитални балистички рачунар, систем за вођење ПОР по ласерском снопу 9К119М, метео-сензор и КИС – Систем за НХБ

већа од трзања топа код руских тенкова), са напреднијим хидропнеуматским системом против трзања и повратника.

У помоћном наоружању су два миотраљеза 7,62 mm ПКТМ, од којих један спрегнут са топом (десно), а други је у даљински управљаном постољу (ДУБМ), на куполи лево и назад. Вертикално поље дејства топа је од -5° до $+15^\circ$ напред и од -3° до $+17^\circ$ назад, а брзина палбе 7–8 метака у минути. Празне чауре избацују се аутоматски после опаљења кроз отвор на задњем зиду куполе, када се активира и вентилатор за одстрањивање заосталих барутних гасова. Из топа може да се гађа и када „спрут” плови, у предњем сектору по азимуту од $\pm 35^\circ$, што је демонстрирано на показним гађањима пред начелником ГШ и командантом ВДВ снага.

У борбеном комплекту топа налази се 40 дводелних граната: 20 тренутно-фугасних, 14 поткалибарних и шест вођених ракетизираних или кумулативних. Предвиђени су и новији програмирани пројектили, тренутно-разорни (темперни) 9М19Ф и тренутно-фугасни 9М19Ф1, са дејством изнад циља или после продора у зидани објект (термобарично дејство). Сву муницију тенковских топова 125 mm 2А46-5 и 2А75, којом су наоружани руски тенкови модернизованих серија, може да користи и „спрут-СДМ-1”. У контејнеру аутомата за пуњење пакују се 22 гранате, а у издвојеним лежиштима их има 18. Аутомат за пуњење топа прилагођен је најновијим поткалибарним гранатама, чији су пројектили знатно дужи (730 mm) од претходне генерације тих пројектила (519 mm), али и ракетизираним пројектиlima 9М119М1 „инвар-М/М1”.

Као саставни део комплекта топовске муниције руски извори наводе више модела поткалибарних пројектила са класичним језгром од волфрам-карбида, тврдог челика и са осиромашеним уранијем. Пројектили су задржали стандардне почетне брзине од 1.700 до 1.800 m/s, са пенетраторима веће дужине (570 mm, целога пројектила 730 mm), веће масе (језгра 4,75–5,0 kg, пројектила 10,7 kg), чиме се остварује стабилнији лет пројектила, мање одступање, боља прецизност и већа пробојност оклопа. Тако пројектил 3БМ42 „лекало” пробија 650 mm оклопа

Фугасна граната 3УБК-14Ф1 са вођеним пројектилом 9 М119Ф1

на 2.000 m, а 3БМ-48 „свинец-1” и 3БМ-60 „свинец-2” 700 mm и 800 mm/2.000 метара. Велики је број модела поткалибарних пројектила на располагању и не можемо их све набројати.

Управљајућим пројектиlima, полуаутоматски вођеним по ласерском снопу, комплекса 9К119М „рефлекс-М” (пројектили 9М119М „инвар-М” и 9М119М-1 „инвар-М1”), може да се гађа при брзини кретања до 30 km/h, брзини циља до 70 km/h, на даљинама до 5.000 m, што код основног модела „спрут-СД” није било изводљиво. Завршава се испитивање новијег пројектила домета 6.000 m („инвар-М/М1”). Могућност да прецизно погађају тенк на даљини до 5 km доводи ове самохотке у предност на отвореном бојишту јер, иако ракета лети брзином око 350 m/s и треба јој око 16–18 секунди до крајњег домета (вероватноћа погађања 0,8), да би се противнички тенк приближио „спруту” на даљину ефикасне ватре (од 5.000 m на 2.000 m), потребно му је око 4–5 минута (рачунајући борбену брзину 35–45 km/h су теренским условима). Отворено је питање ефикасности „спрута” у градским борбама, због ограничене елевације оруђа од 15 степени. Пројектили ефикасно дејствују против савремених тенкова и других ОБВ, фортификацијских и утврђених објеката на отвореном простору, а у повољним условима и против нисколетелих циљева дозвучних брзина (хеликоптери и беспилотне летелице).

Последњи модели су са тандем-бојевом главом, због чега су ефикасни и против тенкова са додатним реактивним оклопом (ЕРО). Пробојност челичног оклопа (класе RHA) са вођеним пројектиlima, са тандем бојевом главом, јесте у распону 750–900 mm + ЕРО (пода-

ци нису децидни, јер су у руским изворима присутне разлике). Такви пројектили могу да се чувају у складишту временски готово неограничено.

Значајну новост представљају управљани тренутно-разорни и тренутно-фугасни пројектили 9М119Ф и 9М119Ф1, којима се програмирају моменат активирања упалача, даљина, висина изнад циља или детонација после продора у утврђени објект (тзв. термобарично дејство), са већим ефектима наношења губитака. Систем за програмирање („Еунет”) развијан је још од уградње у тенкове Т-80УК (усавршени, командни). Пројектили су предвиђени за дејство по живој сили на отвореном, у заклонима, утврђеним отпорним тачкама-зиданим објектима, против ватрених средстава противника и лаких оклопних возила. Дејство је могуће и по савременим тенковима у слабије стране оклопа, (бок, задња страна, ниша са муницијом) или по куполама, ради деструкције осматрачко-нишанских уређаја, после којих је тенк, практички, неупотребљив док се не замене уређаји.

У комплекту муниције могу да буду и класични кумулативни пројектили у калибру 125 mm, као и пројектили са тандем-бојевом главом, чији је ефикасан домет до 4.000 m, а пробојност оклопа у следећем распону: пројектила 3БК21Б од 260 mm/60° до 520 mm/90°; 3БК 29(М) од 300 mm/60° до 600 mm/90° и 3БК31 од 350 mm/60° до 700 mm/90°.

Врхунски систем за управљање ватром

Систем за управљање ватром идентичан је као на модернизованом тенку Т-90СМ или Т-72Б3М, али са називом „сосна-У”. СУВ садржи: електрични ста-

билизатор наоружања за обе равни, дигитални балистички рачунар и комплекс две вишеканалне нишанске справе (НС) са оптичким, ТВ и термалним каналом, ласерским даљиномером, системом за аутоматско праћење кретања циља и претицање, системом за полуаутоматско вођење ракетних пројектила по ласерском снопу испљиваних из топа, те систем за мерење девијације цеви и усаглашавање са нишанском линијом и метео-сензор.

носећи на скалу нишанције ознаку „дубл“, када нишанција прелази на рад са резервном справом, а командир гађа.

Резервна нишанска справа нишанције 1А40-1М (стабилисана само по вертикали) постављена је на крову куполе испред основне справе и користи се при отпаду основне справе или пада електричног напона, али и када командир преузима на себе отварање ватре у моду „дубл“ („охотник-стрелок“/„hunter-killer“).

нал, могућност навођења ПОР и друга својства). Обе нишанске справе интегрисане су са дигиталним балистичким рачунаром и електронским командно-информационим системом (КИС), за размену података са другим борбеним возилима у јединици, на основном тактичком нивоу – батаљону. КИС дозвољава интеграцију возила у јединствен систем размене информација са другим борбеним возилима, укључујући и балистичке елементе о важним циљевима по којима треба отворити ватру. Предвиђена је и могућност пријема података од беспилотних летелица, што је већ проверено приликом демонстрације ватреног дејства „спрут-СДМ1“ у полигонским условима.

Преко дигиталног балистичког рачунара обезбеђује се преношење балистичких елемената – подаци о пројектилу, усаглашавање девијације цеви са нишанском линијом, метео-подаци и елементи о кретању циља и сопственог возила – на скалу нишанске справе и тиме остварује прецизна ватра. Да би скратио време реаговања, у другом случају, командир може да слику и елементе циља пренесе на екран монитора нишанције-оператора и изда му команду за отварање ватре. Рачунар је припремљен

ФАЗЕ РАЗВОЈА

До сада је развијен прототип, испитан фабрички и полигонски у вожњи, на гађању и десантирању са падобранима, а потврђени су и тактичко-технички захтеви. Уследило је експертско испитивање Специјалне комисије МО РФ и усвојен сертификат о спремности за улазак у серијску производњу. Добијено је борбено возило изједначено по ватреној моћи са тенком Т-90М/СМ. Ходни уређај и погонски агрегат омогућују му високу проходност, какву тенкови тешко могу да достигну, посебно амфибијским својствима и на теренима са меком подлогом. „Спрут-СДМ1“ може да гађа и када плови, што му је предност у односу на основне тенкове. Предвиђено је и проверено транспортовање новим авионима Ил-76/М/МД и Ан-124, а може да се преноси и хеликоптером Ми-26 (повешан испод хеликоптера). Проверено је десантирање са падобранима. Тако је „спрут-СДМ1“ поново постао не само жељено оруђе, већ и актуелан за опремање снага ВДВ, поморске пешадије и обалске обране. Дакле, перспективан је за дуги низ година, за оперативне мисије у дубини оперативног распореда противника, али и на фронту у саставу борбених поредака оклопно-механизованих састава, у евентуалним оружаним сукобима.

Основна перископска НС нишанције, модел ПНМ „сосна-У“, садржи исте карактеристике као и командирова панорамска НС, модел ПК ПАН „соколиный глаз“ (око соколово), с тим што није панорамска. Друга, резервна НС нишанције „дублер“ (ПДТ) јесте оптичка са дневним каналом, видним пољем стабилисаним по вертикали. Основна НС нишанције оператора „сосна-У“, опсега у термалном каналу 8–12 микрометара, стабилисаног је видног поља по азимуту $\pm 35^\circ$ и елевацији од -5° до $+ 30^\circ$. Увећава у дневном каналу четири и 12х, а у ноћном 5,5 пута. Ласерским даљиномером мери даљине до 7.500 m, а системом за полуаутоматско вођење ПОР од 150 до 5.000 m (пројектил 9М19М/М1 „инвар-ММ1“ до 6.000 m). Систем вођења омогућује гађање са места и у кретању, дању и ноћу. У справи је систем за аутоматско праћење покретног циља са задржавањем угла претицања и прецизније гађање. Рад нишанције може да прати командир на својој НС и да, у потребном моменту, преузме отварање ватре, пре-

Нишанска справа командира (лево) и нишанције (десно)

Командир је добио панорамску, вишеканалну нишанску справу модел ТКН-ЗМК „око соколово“ за кружну визуализацију и нишањење, са каналом у режиму „дубл“. Карактеристике командирове справе идентичне су са основном справом нишанције (оптички и термални ка-

за прорачунавање и преношење података о свим врстама топовских пројектила. Подразумева се да се прорачунавају и одређени подаци за спрегнути митраљез, а у командировој справи за даљински управљани митраљез на куполи (ДУБМ 7,62 mm).

Оптоелектронски нишанско-осматрачки уређаји развијени су у белоруској компанији „Пеленг“, на бази француског система „Catherine-FC“ (компанија „Tomson-CSF“), али се онедавно производе у предузећу „ВОМЗ“ (Вологда) у Русији.

Висока покретљивост и маневарска проходност

У возило је уграђен четворотактни дизел мотор, хлађен течномашћу, вишегрови, без турбокомпресора, УТД-29, максималне снаге при 2.600 обртаја у минути од 368 kW/500 КС, постављен у задњи део шасије, са којим се остварује специфична снага од 27,77 КС/т. Трансмисија је хидромеханичка, четворостепенa, са одводом снаге на два водопокретача и погон хидрауличног система трансмисије и механизма за управљање. Мотор са новом хидромеханичком трансмисијом, хидрауличним уређајем за управљање, ходним делом са независним хидропнеуматским вешањем потпорних точкова, променљивом и подешавајућом висином клиренса са места возача (190–500 mm) и малим специфичним притиском на тло (0,53 kg/cm²), омогућује кретање највећом брзином на путу до 70 km/h, у теренским условима 45–50 km/h, а када пливи 7–10 km/h, и високу проходност по неравном земљишту и мекој подлози. Подешен је за рад у жарким условима и на надморској висини до 4.000 метара. Возило може да

ПОМОЋНО НАОРУЖАЊЕ

У помоћном наоружању налазе се два митраљеза 7,62×54 mm ПКТМ. Један је спрегнут са топом, а други на даљински управљаном постољу (ДУБМ) на крову куполе позади. За митраљезе је припремљена муниција у реденицима, 2.000 метака 7,62×54 mm за спрегнути и 1.000 метака за даљински митраљез. Горњи митраљез погодан је за дејство против пешадије противника на отвореном, по ватреним тачкама на испресецаном земљишту, надвишавајућим објектима, посебно за дејство у урбаним срединама по горњим етажама зграда. У одговарајућим условима може да штити и од летелица на малим висинама и мањих брзина (хеликоптери, дрoнови). На интернет порталима форума и коментарима руских стручњака јављају се критике тенкиста да је ДУБМ 7,62 mm слаб за намењене задатке, те би ефикаснији био митраљез НСВТ или КОР 12,7 милиметара.

се окреће на месту око своје вертикалне осе (супротним покретањем гусеница, једна напред, друга назад).

Пловност се остварује помоћу два водопокретача, усисавањем воде испод возила и потискивањем млаза воде уназад. Проверама у експлоатацији утврђено је да може да пливи на мору са таласима до три бала. Ходни део има по седам пари потпорних гумираних точкова, са хидропнеуматским независним ослањањем, и по шест точкова носача гусеница са обе стране. Променљиви клиренс и хидропнеуматско вешање точкова, када се возило спусти на нижу позицију клиренса, практички повећава дужину налегања и додатно смањује кинетички удар трзајућег топа при отварању ватре. Гусенице су са двоосовинским гумираним спојницама, чију затегнутост

подешава возач са свога места, зависно од терена по којем се креће. Такву проходност изузетно остварују основни тенкови, а о пловидби нема говора, што овој самоходки даје велике маневарске предности у борби. Аутономија кретања без допуне горивом остварује се до 500 km (у теренским условима 350 km), на води до 7 m/h рада мотора (приближно око 50 km). Улазак и излазак из воде или са десантних бродова обавља се без посебне припреме.

„Небески“ лаки тенк

Посебна предност „спрут-СДМ1“ јесте авио-транспортибилност (са комплетом опреме на себи) и могућност спуштања са падобранима у дубокој оперативној позадини непријатеља. Свакако

Двоосовински чланци и шочак носач гусеница

да при томе треба да постоји поуздана ваздухопловна ловачка заштита и могућност сигурних коридора за прелет транспортних авиона, који су иначе велике мете погодне за ракетне системе ПВО, али и за артиљеријска оруђа ПВО, јер се десантирање обавља на висинама успешног домета ПА артиљерије. Транспорт се авионима Ил-76/М/МД и Ан-124 (по 1–2 или три возила, зависно од капацитета појединих типова авиона), а може да се преноси и хеликоптером Ми-26 (у подвешаном положају). Десантирање се изводи са висине од 400 до 1.500 m изнад површине приземљења, при брзини авиона од 300 до 380 km/h. Првобитно је био развијен падобрански вишекуполни систем П-260 са реактивним системом за кочење код приземљења, ПРС-235 (по узору на кочећи систем сателита „сојуз“), али се од тога уређаја одустало. Задржан је падобрански систем П-260М са 14-куполним падобранским

комплексом МКС-350-14М (површина куполе 350 m²) и помоћним падобраном (ВПС-14) за извлачење и активирање носећих падобрана. Уместо реактивног кочећег система примењен је принудно пуњени ваздушни јастук, који се активира пиропатронима у трајању 12 секунди и успорава удар возила на тло, са оптерећењем до 15 G (приближно оптерећењу пилота при катапултирању из авиона). Маса комплетног падобранског система износи од 1.802 до 1.902 kg, што са возилом чини око 20 тона. За брзо ослобађање од падобрана и везивних конопца, после приземљења, користи се специјални прибор, али може и ручним развезивањем, које траје око три минута, када је возило спремно за борбу.

Мада се у многим руским коментарима и ставу команде ВДВ снага „спрут-СДМ1“ оцењује као перспективно борбено средство, једна слободна и шира геостратегијска анализа савремених борбених дејстава – промене у нападним дејствима, све већи ослонац побуњеничких јединица и регуларних састава, потенцијалних противника, на насељена места, која су иначе ограничени простори за брзо и ефикасно наступање оклопних средстава, затим снабдевеност противника ракетним преносним и возећим ПО ракетним системима, неретко и мањим бројем старијих тенкова и другог оружја, ослонац на насељена места, отварање ватре са надвишавајућих положаја и горњих спратова у градовима – можда би понудила и другачије оцене потреба за таквим борбеним средством. Утолико пре када се интензивно развијају и већ производе савремена борбена возила за ватрену подршку типа „терминатор“ (БМПТ) и тенкови са најсавременијим оптоелектронским системима за осматрање, ометање ракетних напада на тенкове и системима активне заштите.

Уз то, разрађују се и нове доктрине и начела организације борбених ешелона у оквиру јединственог аутоматизованог система управљања борбеним дејствима. Сем тога, доскорашњи командант ВДВ снага Русије (сада председник одбора за одбрану и безбедност руског Парламента) најавио је увођење тенкова Т-72Б3 у састав ваздушно-јуришних бригада, у почетку тенковских чета, касније баталона, можда и пукова у ваздушно-јуришним дивизијама. Отуда и питање места и улоге „спрут-СДМ1“ у тим јединицама.

Но, ово су само нека од питања на која немамо јасан одговор. Ма колико „спрут-СДМ1“ по својим борбеним квалитетима нема равнo себи у категорији лаких оклопних возила и представљао врло значајно оруђе за дејство у оперативној позадини противника, борби против тенкова на већим даљинама, на просторима на којима основни борбени тенкови имају ограничене могућности, нека питања ће бити решавана, верују стручњаци, доградњом доктрине употребе оклопних средстава, која је већ у току у РОС. ■

Милосав Ц.ЂОРЂЕВИЋ

Десантирање са 14 падобрана М-260М

ВИШЕЦЕВНИ РАКЕТНИ ЛАНСЕР РІПАКА

ИНДИЈСКИ БРИСАЧ

Многољудна Индија одувек је имала бројчано снажне оружане снаге. Дугогодишњи главни ослонац артиљеријских снага КоВ биле су совјетске хаубице Д-30 122 mm и вишецевне ракетне лансере БМ-21 „град“ истог калибра. Индијци су их обилато и веома успешно користили у локалним ратовима. Тиме се, ипак, нису задо-

вољавали, већ су упоредо користили и друга средства. Тако су данас у употреби и шведске хаубице FH-77 и домаћи лаки топови хаубице великог домета, такође у калибру 155 милиметара. Од вишецевних ракетних лансера (ВРЛ), најмоћнији је БМ-30 „смерч“, али је ту и домаћи Рипака, који захваљујући великом труду конструктора крупним корацима граби ка достизању руског конкурента. Развоју

БРЛ Рипака знатно су допринели проблеми услед прећутног одбијања Русије да обезбеди трансфер технологије за ракете система „смерч“, те су Индијци одлучили да се по ко зна који пут ослоне на властите снаге.

Индијски ракетни програм досеже далеко у прошлост. Први програми започели су 1958. године, нешто више од деценије након постизања незави-

Индијске оружане снаге убрајају се међу најбрже растуће оружане снаге у свету, посебно у погледу осавремењавања. Није реч само о куповини страних средстава, већ и озбиљној тежњи да се та средства произведу у Индији, кроз програме трансфера технологије. Још је амбициознији домаћи ракетни програм, у којем су произведене балистичке ракете малог и средњег домета – Prihvi и Agni. Отуд не треба да чуди да су Индијци развили, успешно тестирали, увели у употребу, па чак и искористили у борби домаће вишецевне ракетне лансера Pinaka.

Два дванаестпоцевна лансера на војној паради

Од еквивалента „града“ до...

Након прелиминарног захтева из 1981. и коначног захтева за развојем ВБР великог домета из 1983, који је требало да резултује заменом за БМ-21 „град“, индијско Министарство одбране приступило је развоју децембра 1986. године. Дакле, пре више од три деценије. Иницијалним планом одређено је да се развој заврши 1992, али је, како то обично бива, рок прекорачен, те је производња започета тек 1998. године.

Концепција система је савремена. Лансери су точкаши велике проходности са формулом погона 8x8 типа Tatra Kolos (дериват Т815), али су произвођени у домаћој компанији „Bharat Earth Movers Ltd“ (BEML). Једну батерију чини шест лансера, шест возила за попуну са дизалицом, командно возило и возило са метеоролошким радаром.

Лансирано возило концепцијски одговара најнапреднијим возилима исте категорије. Основ за такву констатацију представља начин попуне контејнерског типа, чиме се знатно повећава брзина попуњавања. Наиме, време замене два контејнера јесте 15 минута, дакле, нешто брже у односу на БМ-21 (15–20 минута), али треба имати у виду да су ракете вишеструко теже код система Pi-

naka. У поређењу са другим системима сличне категорије, време попуне није посебно импресивно: MLRS девет минута, LAR-160 четири минута. Из тог разлога, конструктори тренутно раде на дизајнирању система за попуну како би се време попуне скратило на свега четири минута, што би заиста био изванредан резултат.

На обртној платформи налазе се два контејнера са по шест ракета калибра 214 милиметара. Тај калибар је у класи са америчким ракетама са система MLRS (227 mm), а исто важи и за домет од 45 km, који је већи у односу на прве ракете за MLRS типа M26 и одговара унапређеним ракетама M26A1. Маса ракете за систем Pinaka је 275 kg, а од тога је 100 kg маса унитарне парчадно-разорне бојеве главе. Те карактеристике су знатно изнад нивоа система БМ-21 „град“, са више него удвострученим дометом и пет пута тежом бојевом главом.

Помало чуди због чега Индијци ни су прибегли употреби касетне бојеве главе, јер су маса и габарити који су конструкторима стајали на располагању и те како погодни за то. Тачан одговор није познат, али је сасвим могуће да је тако урађено због одређеног степена сигурности у успешан завршетак развоја, односно због поједностављења и спречавања још већих кашњења. У прилог томе говори чињеница да је у току раз-

сности од Велике Британије. Пионирски покушаји у развоју ракетне технологије били су везани за противоклопне вођене ракете, а до данас је достигнут завидан ниво, где се у фази испитивања налазе чак и интерконтиненталне балистичке ракете, па и оне лансиране са подморница, са могућношћу ношења вишеструких нуклеарних бојевих глава.

вој осам бојевих глава, међу којима је и касетна са кумулативно-парчадним бомбицама, запаљива, димна, бојева глава са минама и друго.

Прецизност је на нивоу 1–2 % домета. Један плотун целокупне батерије од шест лансера, са 72 ракете покрива површину 500×700 m, односно при мањој густини дејства 800×1.000 m (350.000 до 800.000 m²). Брзина испаливања свих ракета у лансеру, тј. при истовременом лансирању из свих шест батеријских возила, износи 44 секунде.

Систем за управљање ватром (СУВ) преузима податке од низа сензора, а укључен је и навигациони систем. Могуће је ватрено дејство целом батеријом уз аутоматско усмеравање лансера, као и индивидуалним лансерима на посебне циљеве. Посебна вредност јесте могућност повезивања са радарима за одређивање положаја противничке артиљерије, као што су поручени Firefinder (28 комада) и домаћих BEL, који су у развоју, а може да се повеже и са израелским системом (Long Range Observation and Sighting System), који представља комбинацију инфрацрвеног и телевизијског система за дневно-ноћно осматрање. Такође, може да се повеже и са беспилотним летелицама као што су израелске IAI Searcher 1, Searcher 2 и Heron.

Систем Pinaka има могућност да дејствује у неколико модова: аутономни (потпуна контрола лансера од СУВ-а), самостални начин рада (оператер уноси податке у систем за управљање на самом лансеру), даљински мод (лансира се са удаљености од највише 200 m од лансера) и ручни мод (приликом отказа аутоматских система, могуће је ручно усмеравање лансера).

...еквивалента MLRS...

Тренутно индијска КоВ располаже са два пука, сваки са по три батерије са по шест лансера. Поручени су већ системи за још два пука, а до 2022. године требало би да буде оперативно укупно 10 пукова. То значи да ће Pinaka до тада заменити „град“ и постати примарни ВРА КоВ Индије.

Систем је показао врло високу ефикасност и у борби. Наиме, одређен број коришћен је у кратком сукобу са Пакистаном, познатом као Каргилски рат или конфликт. Највећу ефикасност показали су системи

Ракета система Pinaka 2 са GPS навођењем

највећег домета, управо Pinaka и шведске хаубице FH-77, који су, према мишљењу неких аналитичара, имали пресудну улогу у избацивању пакистанских снага из ове покрајине.

Будућност система Pinaka јесте Pinaka 2, варијанта опремљена инерцијалним навигационим системом, системом за GPS навођење, код које је смањење кружне грешке на 60–80 m и повећан домет. За сада је демонстриран домет од 65 и 75 km, што тај систем ставља ра-

ме уз раме са најбољим системима тренутно у употреби, попут америчког GMLRS.

Мора се уједно рећи и да ће по већини карактеристика Pinaka 2 бити испред руског система „смерча“, који се у ограниченом броју налази у наоружању индијске Ков. Из тог разлога, може се претпоставити да ће Pinaka 2 заменити тај импресивни руски ВРА. Поред домаћих стручњака, на развоју те варијанте били су ангажовани и израелске колеге

из компаније IMI, мада постоје индиције да је остварена и сарадња са америчким „Honeywell-ом“. Остаје да се види да ли ће Pinaka 2 бити ново израђени системи или ће се појавити у виду модернизације, односно ретрофита постојећих, што је у сваком случају исплативија варијанта.

... и даље од тога

Следећи корак јесте развој продужених ракета, са повећаним ракетним моторима на чврсто гориво, укупне дужине 7,2 m, масе бојеве главе 250 kg и највећег домета чак 120 km, а биће интегрисан француски артиљеријски и навигациони систем Sagem Sigma 30. На тај начин добиће се један од најсавременијих система, који ће имати способности на нивоу било ког иностраног еквивалента. Домет тог система биће на нивоу или тек нешто испод тактичких балистичких ракета, којих Индија има у изобиљу: Prahaas, домета 150 km, Prihvti I, домета 150 km, Prihvti II, домета 350

ЛАНСИРНО ВОЗИЛО

Лансирно возило концепцијски одговара најнапреднијим возилима исте категорије. Основ за такву констатацију представља начин попуње контејнерског типа, чиме се знатно повећава брзина попуњавања. Наиме, време замене два контејнера јесте 15 минута, дакле, нешто брже у односу на БМ-21 (15-20 минута), али треба имати у виду да су ракете вишеструко теже код система Pinaka. У поређењу са другим системима сличне категорије, време попуње није посебно импресивно: MLRS девет минута, LAR-160 четири минута. Из тог разлога, конструктори тренутно раде на редизајнирању система за попуњу како би се време попуње скратило на свега четири минута, што би заиста био изванредан резултат.

Систем „смерч“ постављен на шасију камиона „џајтра“

ПРЕЦИЗНОСТ

Прецизност је на нивоу 1–2 % домета. Један плотун целокупне батерије од шест лансера, са 72 ракете покрива површину 500×700 m, односно при мањој густини дејства 800×1.000 m (350.000 до 800.000 m²). Брзина испаливања свих ракета у лансеру, тј. при истовременом лансирању из свих шест батеријских возила, износи 44 секунде.

Лансер Pinaka без ракета

km, Prihvti III, домета 600 километара. Потом следе системи средњег домета: Agni I, домета 1.250 km, Agni II, домета 3.500 km, Agni III, домета 5.000 km и Agni IV, домета 6.000 km, као и Shaurya, домета 1.900 km, и сличне Sagarika лансиране са подморница класе Arihant.

Индија, регионална сила у успону, која се чак може назвати и локалном су-

персилом, улаже знатна средства у ВРЛ системе, што и не треба да чуди с обзиром на изузетан однос цене и ватрене моћи. За ватрену подршку ВРЛ су „рентабилније”, посебно у погледу сигурности, чак и у односу на хеликоптере и јуришну авијацију. Индијци посебно истичу и релативно ниску цену система Pinaka у односу на иностране конкуренте.

Наиме, процењено је да је она приближно шест пута мања у односу на амерички MLRS, али није познато да ли је цена за амерички еквивалент са навођеним ракетама. У сваком случају, навођене ракете су скупље, те се може очекивати нешто виша цена за систем Pinaka 2, али и знатно више перформансе, посебно домет и прецизност. ■

Проф. др Себастиан БАЛОШ

Возило за појуну са још четири контејнера

CHANGHE Z-11 WB KUANG

НАЈНАОРУЖАНИЈИ ЛАКИ ХЕЛИКОПТЕР

Кинески хеликоптер Changhe Z-11 WB Kuang тренутно је најмањи и, уједно, највише наоружани лаки борбени хеликоптер у свету. Његова релативно мала величина потпуно је несразмерна у поређењу са огромном ватреном моћи и разноликости убојних средстава које носи – такву ватрену моћ једноставно немају ни велики борбени хеликоптери, а ни неки борбени авиони.

Економски напредак Кине огледао се и у војној сфери. Наиме, све до 1999/2000. године Кинези нису имали веће интересовање за обимнија улагања у војну индустрију, али догађаји у свету, а посебно на Балкану, уверили су их да је то неопходно. Кинеске оружане снаге опремају се све већим бројем борбених летелица, како авиона, тако и хеликоптера. Ослоњена на своје снаге, али уз велики утицај свих могућих технологија, та земља је своје умеће редицајна и прилагођавања ситуацији пренела и на поље аеронаутике.

До краја осамдесетих година, посебно под лошим ефектима „културне револуције“, Кинези нису ни знали шта да раде с хеликоптерима. У њиховој стратегија једноставно није било места за њих. Најбоље што су имали јесте пар

стотина Z-5 хеликоптера, копија совјетских Ми-4. Иако су успели да у САД набаве неколико ескадрила сикорски С-60 „Black Hawk“ у основној варијанти, нису имали појам борбеног хеликоптера.

Међутим, када су им крајем осамдесетих Американци увели санкције, успели су од Француске да набаве лиценце за неколико модела, између осталих и за хеликоптер Aerospasijal AS-350 „екиреј“ (Écureuil) и дали му назив Changhe Z-11.

Почело је с „екирејем“

Кинези су успешно развили два чисто борбена хеликоптера, али су одлучили да им поред њих треба и лаки борбени хеликоптер, са одличним наоружањем и релативно приступачан по економској рачуници, то јест да буде интересантан за стране купце.

„Куанг” – са шестбоцевним мишраљезом, на носачима има противоклојну ракету и беспилотну лешелицу са склољеним крилима

„Екиреј” је настао у Француској као замена за већ остареле „алуете” и „газеле” и понајвише се сматра наследником „газеле”. Нешто је већи и снажнији од ње, а како се „газела” показала прилично добром у извиђачком, али и послу лаког борбеног хеликоптера, Кинези су одлучили да крену тим путем. Споља гледано, „екиреј” је у ствари *набилдована* „газела” – има јачи мотор, а већи габарити дају солидан хеликоптер.

Пројекат је почео 1989, а први лет кинеске верзије био је 1994. године.

Испитивања хеликоптера завршена су октобра 2000. године и тада је ушао у серијску производњу. Првенствено је намењен школовању пилота. Ускоро, појавила се, по угледу на амерички хеликоптер OH-58D „кајова” (Kiowa), и нова верзија Z-11 WA, са осматрачком опремом са ТВ осматрањем/FLIR и са укупно четири лансера ПО ракета. Кинези су убрзо од њега развили и цивилну варијанту, Avic AC-31, који је привукао пажњу и иностраних купаца, па тако и Аргентине, која га производи по лиценци.

КАРАКТЕРИСТИКЕ

Дужина хеликоптера је 11,24 метара, широк је 1,80, а висок 3,14 метара. Максимална маса при полетању је 2.250 килограма. Хеликоптер покреће кинески мотор W38D, који је лиценцна копија Turbomeca Arriel 2B1A, са снагом од 632 kW. Достиже максималну брзину од око 280 km/h и има оперативни домет од 680 километара.

Хеликоптер је са измењеним носним делом, тако да скоро потпуно подећа на „газелу”. Веома брзо развијена је и борбена верзија, која је 2016. побудила пажњу на изложби у Жухаију у Кини, а ове године очекује се улазак тог хеликоптера у наоружање кинеских оружаних снага.

Верзија Z-11WB „куанг” (соко *мишар*) представља лаки хеликоптер са највише оружја на свету. Његова ватрена моћ превазилази ону коју имају тешки борбени хеликоптери попут Ми-28 или „апача”.

Кинези су успели да на веома ограниченом простору на бочним странама летелице и унутар трупа инсталирају читаву лепезу наоружања и да створе изузетно версатилни вишенаменски хеликоптер, који далеко иза себе оставља „газеле” и „кајове”.

Годинама уназад развили су изузетно широку лепезу средстава ваздух–земља, преправљајући познате системе, комбинујући технологије и додајући своја решења. Хеликоптер је наоружан бацачима граната, вишецевним мишраљезом, противтенковским, противавионским ракетама, ласерски вођеним ракетама, али и бомбама за дејство по земаљским циљевима, невођеним ракетним зрнима, па и беспилотном летелицом!

У својој осматрачкој намени има линковани систем за пренос података, оспособљен је за навођење артиљеријске ватре, осматрања непријатељских положаја и прикупљање података о кретању и размештају непријатељских јединица. Дакле, све оно што су у глобалу имале у својој намени и његове претходнице, али сада са далеко већом убојном моћи.

Респективно наоружање

Хеликоптер може да носи наоружања до око 1.000 килограма. На први поглед то је мало у односу на авионе, па и на веће хеликоптере. Међутим, његова цена много је мања у односу на њих, а широк дијапазон убојних средстава даје му далеко већу моћ.

Такође, сасвим нове генерације наоружања дају посебан квалитет тој ватреној моћи. Основна противоклопна верзија има два четворострука носача (по један на сваки бок) противоклопних ракета TL-2 Tian Lei 2 (ракета развијена из ракете ваздух–ваздух, са промењеном наменом за борбу против оклопних циљева на даљинама до 20 km). Њена бојева глава садржи кумулативно пуњење и пробија оклоп од око 900 mm хомогеног челика. Следи вођена бомба малог кали-

бра, као високо прецизно оружје нове генерације и има масу од свега 30 и 50 kg за мањи модел и од 100 kg за нешто већи. Ове бомбе под називом YZ-100 потпуно су идентичне „великим“ ласерски вођеним бомбама, само што су минијатуризоване и имају бојеве главе од 15, 25 и 50 kg, што је сасвим довољно да се разори било која тачкаста мета или пак оклопно возило. Бомбе се преко монитора наводе унутар кабине. Комбинације на бочним пилонима дозвољавају да сваки хеликоптер носи по две вођене бомбе на сваком бочном носачу.

Следећа изразито убојито средство јесте противоклопна вођена ракета Q-7 или Blue Arrow-7, под својим западним именом. Реч је о кинеском одговору на америчку ракету Hellfire. Има полуактивно ласерско вођење, домет од седам километара и пробојност од 1.400 mm хо-

могеног оклопа са прецизношћу од 80 одсто. Маса је 45 kg и сваки „куанг“ хеликоптер може носити по четири ракете на сваком носачу, укупно осам.

Уместо овог наоружања на бочне носаче може се монтирати практично свака постојећа противоклопна ракета, попут кинеских HJ-8, тј, њен дериват „Red Arrow-8“, која је стандардна кинеска противоклопна ракета са дометом од шест километара и вођењем путем жице, а испуљује се из контејнера.

Такође, ту су лансери невођених ракетних зрна, али и контејнери са митраљезима.

„Куанг“ још издваја то што тај хеликоптер носи властити дрон, то јест извиђачку беспилотну летелицу SW-6 (Sky Wing – небеско крило). Реч је о малој летелици, намењеној осматрању и електронском ометању. Поставља се на боч-

Летџа наоружања хеликоптера „куанг“

не носаче наоружања, има масу од 20 kg, а носи терет од пет килограма, оптоелектронску опрему или уређаје за ометање противникових електроосматрачких или система везе. Постиге брзину од 80 до 100 km/h, а има аутономију лета од сат времена на висини до 1.000 метара. Малих је димензија, дугачка око 1,6 m и има два крила склопљена, која се доводе у активни положај након лансирања.

Најједноставнија варијанта хеликоптера наоружана је невођеним ракетним зрнима или митраљезима у контејнеру, али хеликоптер „куанг“ има још једног, у ствари два „кеца у рукаву“ – могућност монтирања ватреног наоружања унутар кабине (тако што се подигну два задња седишта, а на трећем преосталом остаје нишанција система, који кроз задња бочна врата управља оружјем) и то аутоматског бацача гранатаа Norinco LG-3, калибра 40 mm, или пак

Митраљез „џианше“ CS/LM12 7,62 mm са 6.000 мечака у минути на бочној страни кабине

Противовојна ракета Blue Arrow-9, кинеска верзија „хелфајер“ ракете

Бацач граната Norinco 40 mm LG-3

исто изразито убојито средства, вишецевног митраљеза „џианше“ CS/LM12, са шест ротационих цеви калибра 7,62 mm са великом брзином гађања, по угледу на америчке система истог типа, али у руском калибру 7,62×54 mm P. Изразито је убојито оружје са две селективне брзине гађања – 2.500 и 6.000 метака у минути. Има пластични реденик са 1.000 метака у кутији.

Хеликоптер покреће кинески мотор W38D, који је лиценцна копија Tur-

botesa Arriel 2B1A са снагом од 632 kW. Достиже максималну брзину од око 280 km/h и има оперативни домет од 680 километара.

Дужина хеликоптера је 11,24 m, широк је 1,80, а висок 3,14. Максимална маса при полетању је 2.250 килограма.

Хеликоптер може да лети и у сложеним временским условима, а по конструкцији је такав да помоћу стајног трапа са челичним скијама може слетати на тешке терене.

Намена хеликоптера у спрези са изузетним наоружањем чини га веома погодним за разне задатке – од осматрања, преко напада на оклопне циљеве све до директне подршке пешадијским јединицама.

Кинеска војска и полиција су тај хеликоптер прихватили у наоружање и очекује се његова масовнија примена, посебно што је јефтинији у односу на оклопне борбене хеликоптере. ■

Александар КИШ

ХЕЛИКОПТЕР НОСИ ВЛАСТИТИ ДРОН

Оно што још издваја „куанг“ јесте и то што носи властити дрон, то јест извиђачку беспилотну летелицу SW-6 (Sky Wing – небеско крило) (на слици) Реч је о малој летелици, намењеној осматрању и електронском ометању. Поставља се на бочне носаче наоружања, има масу од 20 kg, а носи терет од пет килограма, оптоелектронску опрему или уређаје за ометање противникових електроосматрачких или система везе. Постиже брзину од 80 до 100 km/h, а има аутономију лета од сат времена на висини до 1.000 метара. Малих је димензија, дугачка око 1,6 метара и има два крила склопљена, која се доводе у активни положај након лансирања.

Ласерски вођена бомба YZ-100

АВИАЦИОННИ АРСЕНАЛ
АВИОН П-47Д „ТАНДЕРБОЛТ” (3)

СВЕСТРАНИ ЛОВАЦ-БОМБАРДЕР

У америчким плановима наоружавања ЈРВ „тандерболти” су били прелазно решење до преласка на млазну авијацију, који је уследио већ средином педесетих година прошлог века. Иако су југословенски пукови добили технику виших перформанси, најпре F-84G „тандерџет”, затим F-86E „сејбр”, знатан део борбене авијације чинили су застарели клипни авиони, јер су се у ЈРВ трудили да одрже што већи број авиона. „Тандерболти” су постепено са задатака које су имали у систему противваздушне одбране пред крај каријере постали авиони за подршку.

Преоружање на „тандерболта” по америчким плановима војне помоћи било је само привремено хитно решење за попуну југословенске авијације до пријема млазне технике. Следећи корак био је потпуно природан избор – ловац-бомбардер F-84G „тандерџет”, чији је пројекат водио Картвели, „отац” „тандерболта”. На идентичан начин преоружаване су авијацијске јединице и осталих држава обухваћених програмом помоћи. На пример италијанска авијација је такође прво добила „тандерболте”, затим „тандерџете”, али са једном годином предности у динамици – Американци су од децембра 1950. до марта

1951. доставили у базе на северу Италије 105 „тандерболта”, од чега је осамдесетак авиона коришћено у два италијанска пука. Први „тандерџети” дошли су у Италију пролећа 1952, а у југословенску авијацију годину дана касније.

Замена технике

Прва два пука „тандерџета” у ЈРВ била су у Батајници, а затим су 1954. преоружана четири пука која су до тада имала „тандерболте” – била су то два пука са Земуника из 21. дивизије и два пука са Петровца из 39. дивизије.

После само двадесетак месеци на „тандерболту”, 172. пук је августа 1954. године почео са преобуком на „тандер-

цета". Тачно две године од прелета „тан-дерболта“ из Пуле на Земуник, 21. новембра 1954. на тај аеродром слетели су пилоти 172. пука са 16 „тандерцета“. Млазну технику примио је „братски“ 83. пук, који је делио аеродром са 172. пуком.

Техника „ослобођена“ преоружањем два пука са Земуника презадужена је 96. и 138. пуку церкљанске 37. дивизије, који су до тада користили преста-реле јуришнике Ил-2.

На млазну технику прешла су два пука из Петроваца – у пролеће 1954. године „тандерболти“ из 94. и 198. пука препуштени су нишкој 29. дивизији. У прелазном периоду у 94. пуку нису занемарили борбену обуку, чак су извели вежбу садејства са једним пешадијским пуком у рејону села Мирковце на северу Македоније.

На завршетку процеса замене технике 1954. године „тандерболти“ су остали у пет пукова – у сва три пука 37. дивизије и два од три пука 29. дивизије.

Последња јединица преоружана на „тандерболт“ 1956. године био је

ПРЕБЕЗИ НА ЗАПАД И ИСТОК

У време тензија око Трста, 13. септембра 1953, пилот 111. пука поручник Никола Јакшић прелетео је „тандерболтом“ број 13017 југословенско-италијанску границу и слетео на аеродром Авијано. Иако су на снази биле мере повишене борбене готовости, италијанска авијација била је изненађена и југословенски пребег слетео је неометано. Потражио је „домаћине“ да се пријави и затражи политички азил. У то време у бази су били „тандерцети“ 51. авијацијске бригаде (51 Aerobrigata). После стишавања Тршћанске кризе, 15. новембра, „тандерболт“ је враћен, али његов лет су са аеродрома Удине до границе пратила, за сваки случај, четири „тандерцета“.

Још један пилот пребегао је авионом из 111. пука, али овај пут са жељом да помогне Источни бок против југословенских власти. Наиме, 10. јануара 1956. потпоручник Никола Ценчић полетео је са аеродрома Церкље на гађање и бомбардовање на полигону Бреги у саставу пара, као пратилац ради увежбавања смакнутог построја пара у зони. Пред повратак на аеродром Ценчић је одлучио да искористи прилику за бег у иностранство, који је од раније планирао, и кренуо је „тандерболтом“ број 13028 према Мађарској. У почетку је лутао у југословенском ваздушном простору дуже од једног сата и затим, кад је прешао државу и прелетео у Мађарску, покушао да слети на аеродром у Братислави, у Чехословачкој. Принудно је слетео око 11.20 часова на чехословачко-аустријску граничну линију. Десним крилом је закачио граничне стубове и у принудном слетању авион је поломљен. Ценчић је затражио политички азил, али је изручен југословенским властима.

Пилот поручник Мирослав Вуковић из нишког 81. пука, 11. фебруара 1958, пребегао је „тандерболтом“ у Грчку и уредно слетео на аеродром Седес код Солуна. По авион су отишли пилоти и техничари са двомоторним „довом“, а за пилота је дивизијска историја забележила следеће: „Истрагом по овом случају установљено је да је Вуковић психопата што га је и навело на овај корак“.

107. пук 29. дивизије, који је у то време користио домаће ловце С-49А. После преобуке проведене у новембру и децембру 1956. године техничари су одмах кренули са практичним делом обуке, јер су авиони већ били задужени у јединици. Јединица је 12. децембра 1956. примила 15 авиона из 29. дивизије – из њене тренажне ескадриле и 81. и 150. пука. Пилоти су летачку обуку савладали 1957. године.

Захтевна обука

Средином педесетих година у ЈРВ летели су авиони различитих генерација, јер се авијације није одрицала старе технике. Зато се обука на „тандерџетима“ и „тандерболтима“, иако су перформансе биле битно различите, изводила по високим захтевима за то доба. У време када се процењивало да посто-

ји ризик од Источног блока, био је потребан сваки авион. Савезницима из тадашњег актуелног Балканског пакта –

БОМБАРДОВАЊЕ ЛЕДА

Услед нагомилавања леда на Морави код Сталаћа и Мрамора јаке зиме 1955. године страховало се да ће доћи до поплава. Проблем су решили пилоти „тандерболта“ из 29. дивизије, који су од 16. до 21. фебруара бомбардовали лед са 40 ФАБ-50 и осам ФАБ-100. За тај задатак била су потребна 33 лета са 35 часова налета. Посебно се ефикасном покала бомба од 100 килограма, која је ломила лед од обале до обале. Затим су на терен излазиле најближе артиљеријске и инжењеријске јединице, које су уклањале остатке леда.

Грцима и Турцима – августа 1954. године, на две вежбе одржане пред гостима, приказани су квалитети пукова наоружаних „тандерџетима“ и „тандерболтима“. Авиони обе делегације имали су пратњу од четири нишка „тандерболта“ од уласка у земљу до Батајнице и на повратном лету.

Средином педесетих година пукови наоружани „тандерболтима“ на вежбама углавном су имали задатке подршке КоВ, проналажења и дејства по тенковским колонама, артиљерији, аеродромима, железничким станицама, понтонским мостовима... Најчешће се увежавало ракетирање школским зрнима SCAR од 2,5 инча и бојевим HVAR од 5 инча, бомбардовање школским бетонским авио-бомбама САВ-50 и САВ-500, те авио-бомбама ФАВ-50 и ФАВ-100 и РАВ-25, совјетског порекла које је ЈРВ поседовало у великим количинама.

„Тандерболт“ из 150. пука рула поред хангара на аеродрому у Нишу (МЦ „Одбрана“)

Обука пилота „тандерболта“ у инструменталном летењу 1954. године завршила се само на покушају, јер је процењено да авион није погодан за ту намену. Остало се при одлуци да се сваке године са пилотима „тандерболта“ изведе од три до пет информативних летова по инструментима, при повољним метеоролошким условима на висинама већим од 6.000 фита изнад терена, због безбедности тих задатака.

Као пример о томе шта су радили пилоти тог времена наводимо пуковску летачко-тактичку вежбу 81. пука изведenu 9. августа 1956, на којој су авиони полетели из Ниша, дејствовали по полигону Чента у Банату, који је симулирао противнички аеродром, и наставили све до Церкља, где су слетели. После попуне авиона горивом и краћег одмора, пук је полетео и дејствовао на тактичком полигону у рејону Сиска и наставио лет до Ниша. Током тог једног јединог летачког дана пилоти пука били су у ваздуху 145 часова и имали су 63 лета. Пилоти 81. пука извели су 25. и 26. октобра 1956. вежбу у рејону Космаја, на којој су у једном сасрећеном удару читавог пука уништили 25 од 26 мета тенкова.

Због Мађарске кризе пред крај октобра 1956. године, јединице ЈРВ, укључујући пукове „тандерболта“, преведене су у дежурство, које је у документима због прикривања активности названо „вежба Тара“. Јединице су остале у дежурству све до стабилизације прилика у Мађарској и вратиле су се на редован режим рада 24. децембра 1956, а неке тек у јануару 1957. године.

У ловачкој намени „тандерболти“ су од средине педесетих година коришћени у систему противваздушне одбране са радарским навођењем на циљеве. Прва вежба на којој су ловци, укључујући „тандерболте“ из 37. дивизије, навођени осматрачким радаром америчког порекла AN/TPS-1D, одржана је од 13. до 25. септембра 1955. године. У то време по „ловачкој обуци“ увежбаване су ваздушне борбе са четири авиона, пресретање са четири авиона за заштиту авијације и КоВ са малих и средњих висина под повољним метеоролошким условима и редовно су се изводила гађања на вучну мету – рукавац који су вукли „тандерболти“.

У духу Титове ере – 25. маја 1956. године пилот 29. дивизије донео је из Ниша у Бајтајницу шифајетну палицу након лета кроз олујне облаке и град (МЦ „Одбрана“)

Сумрак тандерболта

Број пукова наоружаних „тандерболтима“ 1958. године пао је са шест на четири, јер су расформирани по један пук у обе ловачко-бомбардерске дивизије – у церкљанској 37. и нишкој 29. дивизији. Угашени су 138. пук из Церкља и 150. пук из Ниша и њихови авиони искоришћени су за бољу попуњу техником преостала четири пука.

Почетком 1958. године у инвентару вида налазило се 115 авиона, додуше због ремонта је у 37. дивизији било само 35 авиона, а у 29. дивизији 39 авиона. Текући циклус ремонта побољшао је попуњу и децембра 1958. године у обе дивизије налазила су се по 43 „тандерболта“. Просечан годишњи налет био је солидан – 174 часа по авиону. Према анализи борбене готовости ЈРВ за 1958. годину „тандерболти“ су до тада од изласка из

ИЗВИЈАЧИ

У пракси ЈРВ једно одељење у свим борбеним пуковима имало је авионе са аеро-фото камерама америчког порекла К-24, производ фирме „Истман Кодак“ (Eastman Kodak). Радило се о модификованим примерцима најбројнијих борбених авиона из инвентара ЈРВ. У складу са том праксом, на део „тандерболта“ 1955. године уграђене су камере предвиђене за вертикално аеро-фото снимање. Маса камере била је 15 килограма. Димензија снимка била је 13×13 центиметара. У касету се стављао филм дужине довољне за 125 снимака. Фокус камере за рад са малих и средњих висина био је Ф-18, а за веће висине Ф-35,5. Задаци извиђачког одељења „тандерболта“ били су визуелно и фото извиђање по дану у припреми задатка, током дејства и контролно извиђање резултата дејства и навођење на циљеве, затим снимање фото-циљева са појединачним авионом, паром и одељењем, те извиђање за рачун КоВ. Одељење је коришћено и за извиђање времена.

фабрике налетели просечно 1.200–1.500 часова и имали су два генерална ремонта (ИРАН прегледа) – један у САД пре примопредаје ЈРВ и један у југословенским заводима. Процењивало се да „тандерболти“ у модерном рату нису погодни за ловачка дејства, јер је њихова максимална брзина била премалена за бој и против застарелих мазних ловаца. Због снажне ватрене моћи били су од користи у борби против ловаца-бомбардера исте генерације. Зато је пред крај педесетих година тежиште обуке пукова „тандерболта“ усмерено на задатке ватрене подршке, али су пилоти пролазили и кроз обуку за ваздушну борбу у саставу пара и пресретање паром на зада-

цима одбране аеродрома, укључујући навођење са станица ВОЈИН.

Од летачке сезоне 1959. године одустало се од обуке у летењу у великим групама до пука, која је до тада била уобичајена, а пилоти „тандерболта“ летели су у саставу пара, одељења до ескадриле од осам авиона, као највећег састава. У складу са тада савременим трендовима, од 1959. године више се радило на обуци у борби противваздушних десанта.

У реорганизацији ЈНА по плану „Дрвар“ укинута су дивизије и формиране су ваздухопловне команде са територијалном зоном одговорности, али су пукови „тандерболта“ остали у приближно

истој снази, претпочињени новим командама. Током смањења броја јединица, које је пратило реорганизацију новембра 1959. године, угашен је 96. пук, који је свој инвентар „тандерболта“ препустио суседном 111. пуку. Према подацима за 1. децембар 1959, после завршене реорганизације у Церкљу су се налазила 43 авиона у 111. пуку, а у Нишу 25 авиона у 81. пуку и 24 у 107. пуку.

У инвентару вида 1. марта 1960. било је још 100 „тандерболта“, што је две трећине од почетног броја авиона. Последње године службе „тандерболта“ обележили су све чешћи откази мотора и након једног принудног слетања 15. септембра 1960. одлучено је да се

Заједничка обука авијације и тенкиста 1960. године – послуга прошивавионског митраљеза на тенку „шерман“ праћи налете „тандерболта“ из 29. дивизије (МЦ „Одбрана“)

као превентива ресурс мотора скрати са 600 на 400 часова рада. За девет месеци 1960. године догодила су се четири удеса проузрокована отказом материјала, 17 мотора скинуто је пре времена, у 41 ситуацији отказао је регулатор броја обртаја, 11 пута дошло је до пропуштања смеше на вези стублине и усисне цеви и у више случајева прсла су ребра за хлађење и глава цилиндра.

Пилоти 107. пука последње летове на „тандерболту“ имали су 3. и 4. октобра 1960. године. Јединица је променила намену и од ловачко-бомбардерског пука настао је први хеликоптерски пук са Ми-4 и С-55. Стари авиони предати су 107. пуку, који је тада имао 46 „тан-

УДЕСИ

На „тандерболту“ су углавном гинули млади пилоти због самовоље и недовољне обуке. Један потпоручник изгубио је живот у 24. години на првом самосталном лету на „тандерболту“, 20. августа 1955, ушао је у облак, није се снашао и ударио је у земљу. Током другог лета пилот је страдао 12. маја 1954. године.

У 19 катастрофа са „тандерболтима“ само у једној није била реч о „људском фактору“ – искусни командир ескадриле Милета Петрић (31) погинуо је 19. октобра 1957. због самоактивирања авио-бомбе у моменту одбацивања на полигону. У осталим несрећама узроци су биле пилотске грешке или лоша организација и вођење задатка. Страдали су углавном јако млади пилоти – у 12 несрећа радило се о младим старости од 21 до 25 година. Само у једној катастрофи 18. јуна 1952. страдао је искусни тридесетосмогодишњи опитни пилот Александар Јанковић, који се онесвестио у лету на великој висини, вероватно због неадекватне кисеоничке маске.

У разним удесима уништено је или оштећено преко рентабилности поправке још 29 „тандерболта“. Два пилота су искочила из авиона и приземљили се падобраном, а остали су преживели удесе у кабини робусног авиона. У једној трагичној си-

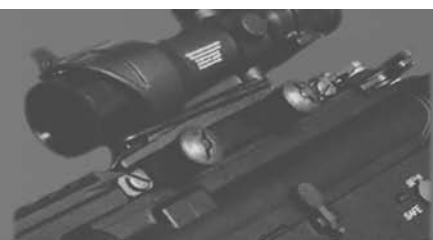
Авион 13011 из 81. пука после принудног слетања код села Шарлинци 15. септембра 1960. године

туацији, радећи на „тандерболту“ на који је у слетању налетео Ил-2, страдао је технички официр.

Често се дешавало да пилоти забораве да пребаце славину са главног на помоћни резервоар горива и обратно. Зато су се догађали удеси. У покушају да се сузбије немар у петровачкој 39. дивизији на свим авионима у кабини пилота црвеним словима писало је „пази на бензин“, а на бензиномер је стављена црвена црта која показује до које количине пилот сме да троши гориво. Одређено је да поред радиовезе пилоти морају вођи сигнализирати махањем крилима да су пребацили славину са помоћног на главни резервоар.

Када је 1958. године пилот церкљанског 111. пука услед нестанка горива принудно слетео без веће штета, одлучено је да мора платити високу новчану казну како би се пилоти натерали на већу пажњу.

дерболта". У 111. пуку у то време имали су 32 авиона.

У 1961. годину са „тандерболтима“ су ушли само по један пук са аеродрома Церкље и Ниш, а у инвентару вида налазило се 98 комада и то чак 92 у летном стању. Током јануара почело је раздужење јединица и наредбом команде вида од 10. јануара 1961. „тандерболти“ су додељени школском центру у Рајловцу као учила. Из 111. пука последња два авиона презадужена су 19. јануара, а седам авиона из 81. пука већ 7. марта.

Авиони су шездесетих година служили као наставна средства за ученике и питомце. Преостале летелице послате су у старо гвожђе. Одлука о повлачењу из наоружања „тандерболта“ била је део ширег контекста модернизације и реорганизације вида, јер су истовремено расходовани и авиони С-49Ц, Јак-9 и 213.

Нови живот старих летелица

Један „тандерболт“ број 13056 може се видети у музејској збирци на Аеродрому „Никола Тесла“ у Београду. Још један примерак у камуфлажној шеми чува се у Техничком музеју у Загребу.

Ловци две генерације 1955. на аеродрому Бањајница: „тандерболт“ из сасићава ВОЦ-а рула, а иза њега су у линији млазни „тандерџети“ (МЦ „Одбрана“)

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ ОДЛИКЕ Ф-47Д-25 И КАСНИЈИХ ПОДВАРИЈАНТИ

МОТОР ..... Pratt & Whitney P-2800-59, снаге 2.000 КС

ДИМЕНЗИЈЕ:

- размах крила ..... 12.436 mm
- дужина авион ..... 11.015 mm
- висина на линији лета ..... 4.170 mm

МАСЕ:

- празан авион ..... 4.910 kg
- полетна маса у ловачкој конфигурацији са 2.136 метака ..... 6.400 kg
- полетна маса у ловачко-бомбардерској конфигурацији за дејство у тактичкој дубини са 1.425 kg бомби и ракета ..... 7.553 kg

ПЕРФОРМАНСЕ:

- ограничење инструменталне брзине у обршавању са висине од 3.050 m ..... 804 km/h
- максимална трајна брзина лета на висини од 3.050 m ..... 490 km/h
- брзина крстарења на 3.050 m ..... 430 km/h
- долет на висини од 3.050 m при брзини од 430 km/h ..... 1.060 km
- брзина пењања до 3.000 m ..... 6,52 минуте
- дужина полетања са бетонске стазе 1.060 m, са травнате стазе ..... 1.180 kg
- дужина слетања на бетонску стазу 500 m, на травнату стазу ..... 552 m

НАОРУЖАЊЕ:

- осам митраљеза Colt-Browning АН/М2 калибра 12,7 mm са б/к од 267 метака по митраљезу
- два поткрилна носач носивости 2.000 фунти (907 kg) и један подтрупни носач носивости 500 фунти (227 kg)
- десет клизача за ракетна зрна HVAR-5 или школска ракетна зрна SCAR
- нишан – К-14А/Б/Ц од подваријанте F-47D-35 и касније и Марк-23 на подваријантама до F-47D-30

РЕМОНТ

Ремонт „тандерболта“ поверен је радионицама ЗОА-170 (од 1957. године Ремонтни завод „Јастреб“) на аеродрому у Земуну и ЗОА-154 (од 1957. године Ремонтни завод „Змај“) на аеродрому у Великој Горици, а повремено је уговоран ремонт у фабрици авиона „Икарус“. Радило се врло динамично, и вишемесечним ремонтом 1957. године ремонтовано је 27 „тандерболта“ (15 у заводу „Јастреб“, 10 у заводу „Змај“ и два у „Икарусу“); затим 1958. године чак 48 авиона (26 у „Змају“, 21 у „Јастребу“ и један у „Икарусу“). Током последње две године ремонт и поправке после удеса радили су се само у Великој Горици – 24 авиона 1959. и шест авиона 1960. године. Циклус ремонта завршен је у првом кварталу те године. Последњи авион на ремонту 13025 није имао среће – прелетео је у Ниш у јединицу 15. априла и већ је 22. априла уништен у катастрофи, после 12 летова од ремонта.

Још један авион био је на радовима у заводу. То је број 13082, који је у нишком 107. пуку претрпео штете током принудног слетања 17. марта 1960. године. Оштећени су кракови елисе, змај и десно крило. Авион је послат у завод и после поправке враћен је у јединицу 16. септембра.

Оружари слажу муницију 12,7 милиметара у крила „тандерболта“ на аеродрому у Нишу 1959. године. Ознаке на крилу биле су од користи пилоту ради одређивању угла у померању на полигону. (МЦ „Одбрана“)

МАГЉЕНИК „Б”

Од 1949. године радило се на пројекту магљеника за двонаменску примену – за постављење димне завесе са хлорсулфонском киселином и за посипање терена са бојним отровима (БоТ). У то време процењивало се да разне конструкције у страним армијама имају једну заједничку црту – „званично служе за стварање димне завесе, а у евентуалном рату користе се за посипање БоТ-а и запаљивих течности”.

Два прототипа магљеника израђена су по предлогу инвентивног потпуковника Мирослава Бораса. Током више година рада на пројекту прошло се кроз низ модификација и практичне провере са „тандерболтом” из ВОЦ-а изнад земље, реке и мора. У документима припремљеним за савет одржан у команди вида 21. јула 1955. наводи се да су решени проблеми и да је уређај конструктивно решен за примену са Ф-47Д. Један уређај магљеника пунио се са 72 dm³ хлорсулфонске киселине, односно у два резервоара било је укупно око 270 килограма. Пилоти су оценили да се авион понаша нормално са магљеницима као када полеће на задатак са стандардним бомбама од 12 килограма.

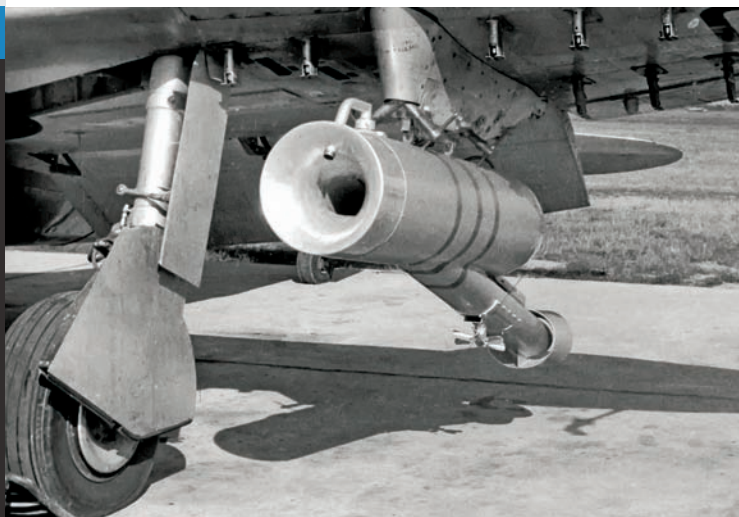
При пуштању димне завесе на земљу, при брзини авиона од 360 km/h и брзини ветра од 5 m/s, по сунчаном дану, висина димне завесе износила је око 50 m, а дужина око 3.000 са ефективном дужином завесе од 2.200 m, која се задржавала око 3,5 минута. У летовима изнад Дунава резултати су били повољнији због веће релативне важности ваздуха и ефикасна густина завесе задржавала се 8 минута и 12 секунди. Током провери са школским бојним отровима дужина поливања била је око 2.000 m, ефикасна ширина 42 m и густина око 2,5 g/m². Изнад Задарског канала проверено је како се формира димна завеса изнад мора и на првом лету показало се да се одржала око 25 минута на ефикасној дужини од 2.200 m, ширини 200–300 m и висини 50–100 метара. Одржала се и поред ветра брзине 8 m/s, јер је била постављена готово у правцу ветра. На још два лета потврђена је ефикасност и један торпедни чамац извео је четири пролаза кроз завесу и био је невидљив и са брода и из авиона.

Оцена пројекта била је позитивна – радило се о уређају који је у потпуности одговарао траженој тактичкој намени. Имао је велике предности у поређењу са димним бомбама и средствима за замаглавање са земље, јер се за краће време постизала завеса жељене густине, дужине, висине, ширине и могла се поставити према потреби са појединачним или из више авиона изнад сваког терена, независно од удаљености.

Одлуком од 21. маја 1956. наручена је нулта серија магљеника. Рад на пројекту одужио се до 1959. године, када су у ВОЦ-у завршени тестови са „тандерболтом” и „тандерџетом” за потребе писања техничког упута за експлоатацију магљеника.

Првобитно, био је то један од авиона одређен за београдски музеј, али је 1981. „тандерболт” број 13109 предат Загребу ради замене за једини сачувани примерак домаћег ловца С-49Ц.

Током грађанског рата, октобра 1991. године, хрватска авијације није имала авиона и одлучено је да се реактивира „тандерболт”. Када су техничари прегледали авион, установили су да је солидно очуван и да се мотор може средити, али је недостајао део команди, што је требало да се реши. Прекид борби 3. јануара 1992. године обесмислио је потребу за поправком авиона из Другог светског рата. Хрвати су са Истока набавили млазне ловце

Магљеник на јошкрилном носачу

МиГ-21, а „тандерболт” је остављен у музејској збирци.

Један југословенски „тандерболт” доживео је необичну судбину. Авион број 13064 био је „предводник” ешалона од 34 „тандерболта” који су прелетели Београд на првомајској паради 1954. године. На поклопцу мотора писало је „хајдук”. Био је то авион потпуковника Анте Сарделића, у то време команданта нишког 150. пука. После расходовања, марта 1961, авион 13064 постао је учило на Техничком факултету у Београду. У музејској акцији преузимања технике са факултета, 13064 променио је власника, али је 1985. продат приватном колекционару из САД. Почетком деведесетих година прошлог века стари „тандерболт” почео је поново да лети после ремонта. На аеро-митинзима приказиван је у ознакама америчке авијације из Другог светског рата. Нажалост, због отказа мотора 27. маја 2016. авион је пао у реку Хадсон између Њујорка и Њу Џерсија. Пилот је погинуо. Још један југословенски „тандерболт”, број 13024, продат у САД 1985, лети на аеро-митинзима. ■

(Крај)

Александар РАДИЋ